

MURS.

El resistencialisme cultural a Catalunya, 1939-1975.

Marina Egea Casas

TREBALL FINAL DE MÀSTER

**Projecte expositiu
(exposició temporal)**

MURS.

El resistencialisme cultural a Catalunya, 1939-1975.

Autora: Marina Egea Casas

Tutor: Francesc Xavier Hernández Cardona

Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia

Juliol del 2021

Universitat de Barcelona

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Geografia
i Història

Als meus avis: l'avi Ramon, del 1931; i l'àvia Cinta, del 1936. Aquesta exposició és vostra.

Al meu pare i al meu germà, per despertar-me la curiositat per la història i el patrimoni. I a la meva mare, per saber ser i estar. Mil gràcies.

Índex

1. PRESENTACIÓ	6	3. DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE.....	35
1.1 Introducció al projecte	7	3.1 Objectius.....	36
1.2 Per què el resistencialisme cultural.....	8	3.1.1 Missió.....	36
2. ANÀLISI DE LA SITUACIÓ	10	3.1.2 Objectius específics.....	37
2.1 Estudi de mercat. L'AMB, la ciutat comtal i la Dreta de l'Eixample .	11	3.1.3 Duració de l'exposició.....	39
2.1.1 Demografia	11	3.2 Públic.....	40
2.1.2 Economia.....	15	3.3 Ubicació del projecte: El Palau Robert.....	42
2.1.3 Turisme.....	16	3.3.1 Línies d'actuació.....	44
2.1.4 La Dreta de l'Eixample.....	18	3.3.2 Història.....	44
2.2 Competència i cooperació.....	24	3.3.3 L'edifici.....	55
2.2.1 Equipaments culturals i patrimonials.....	24	3.3.4 DAFO.....	59
2.2.2 Altres equipaments culturals.....	25	4. PROPOSTA EXPOSITIVA.....	62
2.2.3 Equipaments i institucions potencials	25	4.1 El discurs expositiu: continguts.....	63
2.2.4 Exposicions temporals a Barcelona l'any 2019.....	28	5. MUSEOGRAFIA.....	123
2.3 Anàlisi de referents.....	30	5.1 Descripció de l'espai.....	124
		5.1.1 Característiques de la sala.....	124

5.1.2 Elements constructius: parets i terra.....	124		
5.1.3 Recorregut i distribució dels àmbits.....	125		
5.2 Recursos museogràfics.....	125		
5.3 Grafisme.....	168		
5.3.1 Idiomes dels textos.....	169		
6. COMUNICACIÓ I DIFUSIÓ.....	170		
6.1 Comunicació online.....	171		
6.2 Comunicació offline.....	173		
6.2.1 Publicacions i marxandatge.....	174		
7. ACTIVITATS I EDUCACIÓ.....	175		
7.1 Activitats paral·leles a l'exposició.....	176		
7.1.1 Visites comentades a l'exposició.....	176		
7.1.2 Jornades de reflexió i debat.....	176		
		8. ACCESSIBILITAT.....	178
		9. PRESSUPOST.....	180
		10. CRONOGRAMA.....	188
		11. AVALUACIÓ.....	190
		12. CONCLUSIONS.....	194
		13. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA.....	197

1.1. Introducció al projecte

Murs. El resistencialisme cultural a Catalunya durant el franquisme (1939-1975) pren com a punt de partida la lluita cultural catalana a Catalunya durant la dictadura franquista. A través d'aquest projecte, el resistencialisme cultural és concebut com la lluita per a la construcció d'una identitat cultural i una cultura pròpies que el règim franquista volia destruir i apropiar-se a parts iguals. El silenci, la clandestinitat i l'exili van ser el salva conducte de la cultura catalana al llarg de quasi quaranta anys.

Aquest projecte consisteix en una exposició temporal que podria adquirir un caràcter itinerant i que ha estat concebuda per realitzar-se al Palau Robert de Barcelona, tot i que també podria fer-se en altres institucions culturals de la ciutat. La mostra aborda l'herència cultural catalana aconseguida durant la dictadura franquista, entre 1939 i 1975, concebuda com una senya d'identitat pròpia en un període convuls on la repressió i la censura estaven a l'ordre del dia. L'exposició, doncs, es remunta al període de dictadura franquista per tal de presentar el resistencialisme cultural sorgit a Catalunya durant el règim, parlant principalment de la lluita de la cultura i la llengua catalana, i fent especial èmfasi en els últims 25 anys del règim, moment que la resistència va agafar més importància i visibilitat.

La mostra també buscarà anar més enllà de ser una simple exposició històrica on es recullin els principals fets, actes o publicacions del context en què se situa. El projecte voldrà convertir-se, doncs, a més d'un espai de divulgació històrica, en un espai de reflexió i debat entre el fil conductor de l'exposició, el resistencialisme cultural sorgit durant la dictadura, i la situació cultural actual a Catalunya.

1.2. Per què el resistencialisme cultural

La cultura catalana ha desenvolupat, en el decurs dels segles, una identitat pròpia, singular i universal. Gràcies al seu tarannà innovador, la creativitat i l'absorció de les diverses influències, amb l'afegit de la privilegiada situació geogràfica de Catalunya, oberta als països de la Mediterrània i d'Europa, s'ha forjat una cultura nacional i cosmopolita.¹ Les lletres catalanes, per exemple, exemplifiquen aquesta vocació nacional i universal, a través d'autors i personatges de renom que han fet grans aportacions per a la consolidació de la llengua. Al segle XX, època en què es contextualitza aquesta mostra expositiva, van sorgir talents que encara avui dia tenen una àmplia difusió internacional com Salvador Espriu, Josep Pla, Josep Carner, Mercè Rodoreda, Pere Calders, Quim Monzó o Miquel Martí i Pol.² Però no només les lletres catalanes i la literatura formen part d'aquesta cultura i conseqüentment aquesta identitat catalana, sinó que també hi formen part les arts escèniques, la pintura, l'arquitectura, la música, la televisió, la ràdio, el circ, la ciència o les

mateixes festes populars. A Catalunya, doncs, els corrents més moderns conviuen en harmonia amb les tradicions més arrelades i la cultura catalana s'ha convertit així en un símbol d'identitat pròpia del poble català.

La cultura és concebuda generalment com el conjunt de coneixences literàries, històriques o científiques adquirides per l'estudi o les experiències pròpies, però també com un conjunt d'aspectes que constitueixen la tradició, el patrimoni i la forma de vida d'una societat o d'un poble. Aquest projecte expositiu, doncs, concep i reivindica la cultura com un dels eixos que conformen la identitat del poble català, eix que va veure's condicionat en mans d'una dictadura que va portar a tots els seus elements -intel·lectuals, escriptors, premsa, revistes i sector editorial, entre molts d'altres- a una situació d'excepcionalitat en la qual va sobreviure a l'aconseguir seguir gestant-se en silenci i clandestinitat. Intent de genocidi, resistència, supervivència o recuperació són alguns dels conceptes que la crítica actual ha incorporat a la historiografia antifranquista per tal de descriure la situació cultural d'aquests quasi quaranta anys de dictadura

¹ Web gencat.cat: cultura i llengua: <<https://web.gencat.cat/ca/temes/catalunya/coneixer/cultura-llengua/#bloc1>> [Última consulta: gener de 2021]

² *Ibid.*

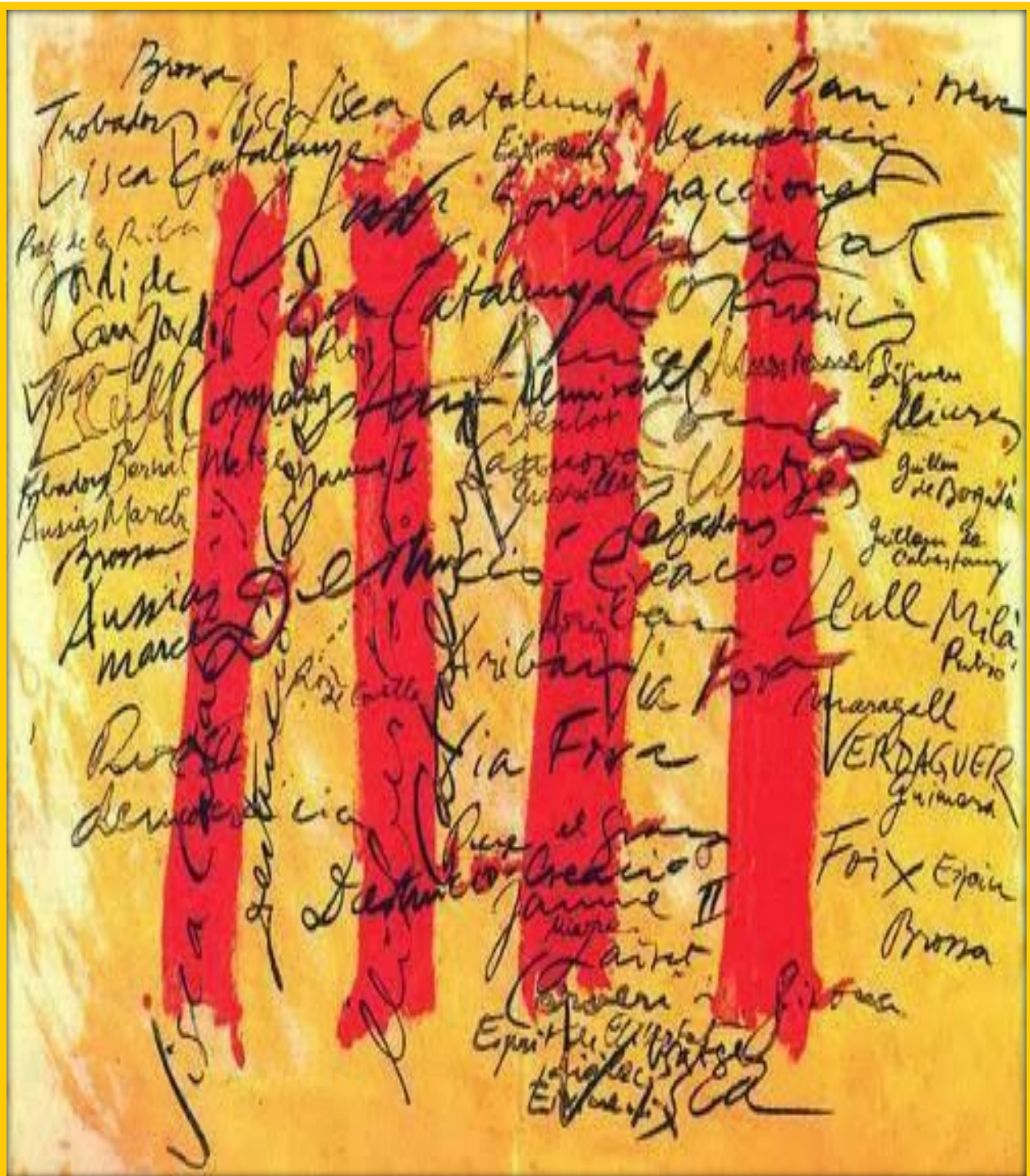

franquista. Un franquisme que va ser un projecte de construcció d'una nova societat amb la necessitat d'un marc cultural propi, on s'hi van implantar tots els recursos a l'abast, inclosos els repressius, amb la voluntat final de suprimir la cultura catalana (Gassol, 2017: 1-30).

En aquest projecte expositiu, la cultura ens ofereix una eina des de la qual construir o desconstruir una societat. Construir-la quan es parla de resistència, recuperació o supervivència. Desconstruir-la quan es parla d'intent de genocidi, censura i repressió. Destruir per poder teixir una nova identitat i un nou marc cultural propi, objectiu primordial els primers anys de dictadura. Resistència i reconstrucció de la cultura quan es parla des del punt de vista del poble català, aferrant-se a allò que era seu. Una mostra expositiva que busca conscienciar al públic sobre la importància de la cultura i la llengua catalana, passat, present i futur d'una identitat pròpia.

Il·lustració 1. Porta clausurada de la seu d'Òmnium Cultural, 1963. Font: Lamira.cat

2. Anàlisi de la situació

2.1 Estudi de mercat. L'AMB, la ciutat comtal i la Dreta de l'Eixample

Per a la realització d'aquest projecte és necessari elaborar una anàlisi de la situació. En primer lloc, doncs, es farà una anàlisi de l'entorn, on s'hi inclourà una anàlisi de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), de la ciutat de Barcelona i del barri de la Dreta de l'Eixample, per tal que la proposta quedi ben definida i així obtenir els resultats òptims i esperats de cara a l'execució de la mostra expositiva. Seguidament, es farà una anàlisi de la competència i cooperació respecte al projecte, així com una anàlisi de referents. De cara al punt 3 del treball, aquests punts quedaran complementats amb una anàlisi interna i un DAFO.

Il·lustració 2. Mapa AMB. Font: El Nacional.

2.1.1 Demografia

El Palau Robert, espai on es vol exposar aquesta mostra, es troba ubicat a la ciutat de Barcelona, ciutat i metròpoli situada a la costa mediterrània de la península Ibèrica, capital de Catalunya, i comarca del Barcelonès i de la província de Barcelona. La ciutat de Barcelona creix sobre una plana encaixada entre la serralada Litoral, el mar Mediterrani, el riu Besòs i la muntanya de Montjuïc. Històricament, el fet d'haver estat capital del Comtat de Barcelona fa que sigui coneguda actualment com a Ciutat Comtal.

DADES POBLACIONALS

Barcelona és la ciutat més poblada de Catalunya, la segona ciutat en població i pes de la península Ibèrica després de Madrid i l'onzena ciutat en població de la Unió Europea, amb una població total d'1.636.762 habitants. Aquesta població es troba distribuïda amb un total de 16.420,2 hab./km², en 101,35 km² distribuïts en 10 districtes. La ciutat comtal també és el principal nucli urbà de la regió metropolitana de Barcelona, que aglutina un total de 5.155.174 habitants, i de l'àrea metropolitana de Barcelona, integrada per 36

municipis amb una població total de 3.291.654 habitants en 636 km², sent una de les àrees metropolitanes més grans d'Europa i amb un important pes en l'espai de la Mediterrània.³

L'Àrea Metropolitana de Barcelona, integrada per 36 municipis, té una població total de 3.291.654 habitants, amb dades del 2019, representant així un 42,9% del pes sobre el total de població de Catalunya. Barcelona és la ciutat amb més població de l'AMB, amb una població total d'1.636.762 habitants, suposant així un 21,3% del pes sobre el total de població de Catalunya. Pel que fa a la resta de l'AMB, aquesta consta d'un total d'1.654.892 habitants, dada que es transforma en un 21,6% de la població de Catalunya, comunitat autònoma que té un total de 7.675.217 habitants. Per arribar a la xifra d'aquests més de 7 milions d'habitants, cal incloure-hi els habitants que formen part de la regió metropolitana de Barcelona, un total d'1.863.520, que formen el 24,3% del pes total. Aquesta xifra, sumada al total d'habitants de l'AMB (incloent-hi Barcelona), suposen un total de 5.155.174 habitants, i un 67,2% de la població total (IERMB, 2020: 12).

---

³ Àrea metropolitana de Barcelona (2020). "Conèixer l'àrea metropolitana": <<https://www.amb.cat/s/web/area-metropolitana/coneixer-l-area-metropolitana.html>> [última consulta: març de 2021]

ESTRUCTURA I EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

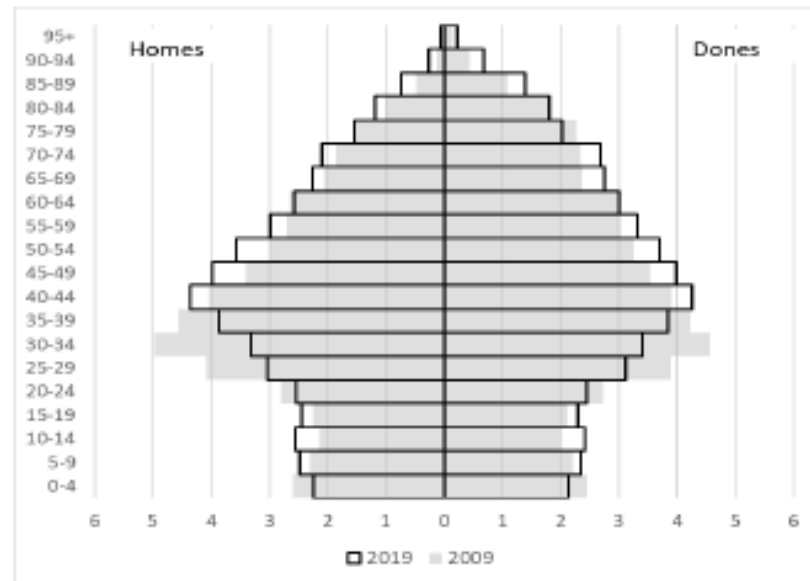
La població de l'AMB, tal com mostren les dades de la publicació feta per l'equip d'investigadors de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), presenta una estructura cada cop més envellida. Els grups més nombrosos en població l'any 2009 eren els que tenien entre 25 i 39 anys, fet que canvia amb les dades del 2019, on es pot comprovar que actualment els grups més nombrosos són els d'entre 35 i 49 anys.

De la mateixa manera que l'augment de la immigració a principis de segle va portar al fet que paral·lelament hi hagués un augment de la natalitat, l'afebliment de la immigració a partir del 2009 es veu reflectit en el descens de naixements. Les dades de 2019 mostren clarament com la piràmide s'ha anat estrenyent per baix en comparació amb el que passava el 2009.

Mentre la piràmide es va fent petita per baix, consegüentment, es va eixamplant per la part de dalt, on es veu un clar creixement de les persones de més de 80 anys, que han passat de representar el 5,1% al

6,4% del total de població de l'AMB. Cal destacar, també, que la piràmide comparativa de la població de l'AMB entre els anys 2009 i 2019 ha creat un efecte contrari, amb un clar augment de la població de més de 40 anys i un descens de la població de menys de 40 anys (*ibid.*: 12).

Població per edat i sexe de l'AMB 2009 i 2019

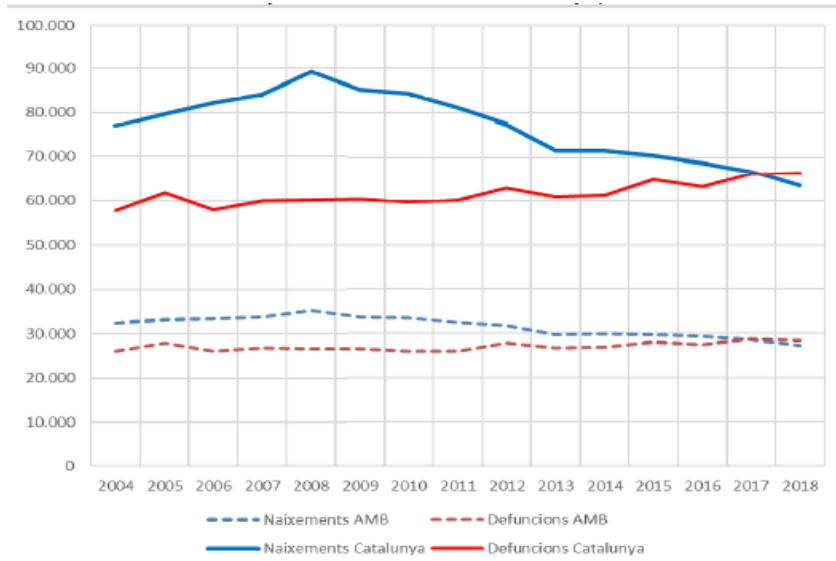
Il·lustració 3. Població per edat i sexe de l'AMB 2009 i 2019. Font: Idescat.

L'evolució de la població, tant de l'AMB com de Catalunya, ha viscut en els darrers anys dues etapes diferenciades: creixement de la població fins a l'any 2009 i estancament d'aquest creixement després del 2009. Després d'aquest estancament durant gairebé 10 anys, l'AMB va guanyar entre el 2018 i el 2019 poc més de 31.000 habitants, suposant així un creixement del 0,96% (*ibid.*: 14).

MOVIMENT NATURAL DE LA POBLACIÓ

Pel que fa al moviment natural de la població, en relació als naixements, tant a l'AMB com a Catalunya, es va experimentar un creixement d'aquests fins a l'any 2008, amb una posterior davallada que es va accentuar fins al 2013, un estancament fins al 2017 i una altra davallada fins al 2018. Pel que fa a les defuncions, mentre aquestes s'han mantingut força estables a l'AMB, a Catalunya ha estat diferent, mostrant un creixement sostingut, paral·lel a l'augment de l'envelliment de la població. Així doncs, la davallada de la natalitat i el creixement de la mortalitat ha portat els últims anys a uns saldos de creixement natural cada cop més reduïts, fent que l'any 2018 el creixement natural de l'AMB fos negatiu per segon any consecutiu. Això passa pel pes que té Barcelona en l'AMB, sent Barcelona la ciutat

amb un creixement natural negatiu més alt l'any 2018, amb un total de -2.496 habitants (*ibid.*: 15).

Il·lustració 4. Creixement natural de la població a l'AMB i Catalunya. Font: INE.

POBLACIÓ ESTRANGERA

En relació amb la població estrangera, el saldo migratori amb l'estranger de l'AMB l'any 2019 va ser de 58.473 persones, dada que sorgeix fruit d'unes sortides de 44.886 persones i d'unes entrades de 99.359 persones. Després de la davallada d'aquest saldo migratori, entre els anys 2009 i 2014, a partir del 2015 aquest es va recuperar fins a arribar a aquestes dades de saldo migratori positiu el 2019. Hi ha hagut, doncs, una recuperació del flux d'entrada després de l'impacte de la crisi econòmica i d'una moderació de les sortides comparat amb l'elevat nombre que hi havia d'aquestes just després de la crisi. L'any 2019 l'AMB comptava amb un total de 541.926 estrangers, suposant el 16,5% de població estrangera respecte a la població total. D'aquest nombre total, 320.382 estrangers es trobaven la ciutat de Barcelona, suposant quasi un 20% de la seva població total. Una composició de la població estrangera repartida aproximadament amb un terç de nacionals de països europeus, un terç de països americans i un terç de països africans, asiàtics i d'Oceania. D'aquestes dades cal considerar rellevant el fet que, en alguns municipis de l'AMB, la població estrangera arriba per sobre del 20% de la població total (*ibid.*: 16).

2.1.2 Economia

El sector serveis és la principal activitat econòmica a Catalunya i dels municipis de l'AMB, aportant un percentatge del 73% i del 84% del valor afegit brut (VAB) respectivament. A Barcelona, el sector serveis és encara més important que a la resta de l'AMB i Catalunya, representant el 90% del VAB. Pel que fa al VAB industrial, és rellevant a l'AMB i Catalunya, suposant un 20% i un 21% respectivament, mentre que a Barcelona això canvia i només representa un 7%. Els sectors de la construcció i l'agricultura aporten poc al VAB total (*ibid.*: 55).

Pel que fa a la relació ocupació-sector, les dades del 2019 mostren com els treballadors als municipis de l'AMB es dediquen principalment al sector serveis (suposant un 86.1% del total), seguit de la indústria (amb un 9,3%), al sector de la construcció (4,6%) i a l'agricultura (en un 0,1%). El sector serveis és el que més ha augmentat des de l'any 2016, arribant a ocupar més de tres quarts dels llocs de treball oferts a l'AMB. A Barcelona, el sector serveis arriba a ocupar el 91% de llocs de treball, arribant a la xifra d'1.001.096 treballadors en aquest sector. En xifres, a l'AMB té un total de 1.035 treballadors en agricultura, 160.800 en indústria, 79.198 en construcció i 1.492.632 en serveis, tal com mostren les dades del 2019 (*ibid.*: 61).

Els números de l'evolució de la taxa d'ocupació de la província de Barcelona i de Catalunya mostren com aquesta va ser positiva entre els anys 2018 i 2019, arribant a un 55%. En el cas de Barcelona ciutat, la taxa d'ocupació va ser més elevada, arribant a un 55,6%, però en cap cas arribant al 60% previ a crisi. Per altra banda, pel que fa a la taxa d'atur al municipi de Barcelona, aquesta es va situar al 8,4% de la població activa l'any 2019, una xifra menor que a la província de Barcelona, amb un 10,5%, o de Catalunya, amb un 10,4% (*ibid.*: 56).

En relació amb la taxa d'ocupació juvenil, de 16 a 24 anys, tant a la província de Barcelona com a Catalunya, les dades mostren com va disminuir entre els anys 2018 i 2019, fins a situar-se al voltant d'un 32%. Pel que fa a la taxa d'atur juvenil de Barcelona l'any 2019, aquesta es va situar en el 23,9% de la població activa, mentre que a la província de Barcelona i Catalunya es va situar en un 26,3% (*ibid.*: 57).

2.1.3 Turisme

A l'AMB el nombre d'establiments hotelers (hotels, hostals i pensions) van arribar a 851 l'any 2018, dels quals un 85% d'aquests establiments es concentraven a Barcelona, amb un total de 724. El nombre d'establiments ha experimentat un fort augment des de l'any 2008 a Barcelona, amb un creixement del 41%, mentre que a la resta de l'AMB l'augment ha estat més moderat, amb un creixement del 12,4%. Cal destacar com el nombre d'establiments hotelers de l'AMB, sense incloure-hi Barcelona, és de només 127.

Pel que fa al nombre de places turístiques, aquest és de 503 places turístiques per cada 10.000 habitants a l'AMB, la majoria de les quals són en hotels, càmpings i habitatges d'ús turístic. A Barcelona ciutat, les places turístiques arriben a les 821 per cada 10.000 habitants, distribuint-se en places d'hotel i d'habitatges d'ús turístic (*ibid.*: 70).

El turisme, doncs, és una de les activitats més importants de Barcelona, i s'ha convertit en una prioritat per al Govern municipal, tant pel que representa per a l'economia de la ciutat com pels diversos efectes que

genera en la dinàmica urbana. Barcelona es va convertir en destinació turística internacional gràcies a la celebració dels Jocs Olímpics de l'any 1992, fet que va marcar un punt d'inflexió. En els últims anys, l'activitat turística ha multiplicat la seva presència a la ciutat, generant debats sobre la sostenibilitat d'aquest desenvolupament turístic i portant a què Barcelona vulgui ser referent i promogui un turisme basat en la sostenibilitat econòmica, social, ambientals i cultural.⁴

Sense tenir en compte les dades de l'any 2020, completament capgirades pel COVID-19, l'any 2019 les xifres de turistes i pernoctacions van ser les més elevades dels últims 5 anys. El nombre de turistes a Barcelona va ser d'un total de 13.953.209, amb un total de 33.807.811 pernoctacions. Pel que fa a la repetició, per a un 51,3% era la primera visita a la ciutat, mentre que pel 33,1% era la tercera visita o més. El percentatge d'edat, situa que el percentatge més gran de turistes va ser de 25 a 34 anys, amb un 34,0%, seguits dels turistes d'entre 35 a 44 anys, amb un 19,2%, fent que l'edat mitjana dels turistes a Barcelona fos de 37,1 anys. Les dades també mostren en percentatge com, un 38,7% d'aquests turistes venien acompanyats per

---

⁴ Ajuntament de Barcelona (2020). "Turisme": <<https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/ca/presentacio> > [última consulta: març 2021]

la seva parella, mentre que un 28,2% viatjava sol, i un 16,1% amb amics, seguits dels percentatges de turistes acompanyats de companys de feines, fills, familiars o grups organitzats. El motiu del viatge és en el 70,1% per vacances-oci, mentre que un 19,7% és per motius professionals i un 10,0% per motius personals. Les dades també mostren com un 58,5% dels turistes eren homes mentre que un 41,5% eren dones. Finalment, les dades de 2019 mostren com un 81,2% dels turistes va viatjar en avió, seguit d'un 9,3% en tren i un 4,4% en vehicle propi.

Si bé varia una mica segons el motiu del viatge, els llocs més visitats per aquests turistes són La Rambla, Plaça Catalunya i Passeig de Gràcia, El Barri Gòtic, La Sagrada Família i La Barceloneta i Montjuïc.⁵

Il·lustració 5. Sagrada Família. Font: Time Out.

---

⁵ Observatori del Turisme a Barcelona (2020). "Informe de l'Activitat Turística 2019": <<https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/sites/default/files/iat19.pdf>> [última consulta: març 2021]

2.1.4 La Dreta de l'Eixample

Dins de Barcelona el Palau Robert està situat a la Dreta de l'Eixample, un barri del districte de l'Eixample considerada l'àrea més cèntrica de la ciutat comtal.

BREU HISTÒRIA

La història de la Dreta de l'Eixample es remunta a l'aprovació del pla Cerdà l'any 1859, projecte que va comportar que l'any següent es col·loqués la primera pedra d'aquest barri de Barcelona en mans de la mateixa reina Isabel II. Els primers habitatges que s'hi van construir es trobaven a l'actual encreuament dels carrers del Consell de Cent i Roger de Llúria.

Poc a poc, el barri es va convertir en una zona de residències burgeses i en el bressol del modernisme, acollint edificis com la Pedrera, la Casa Batlló i la Casa Amatller. A la Dreta de l'Eixample, a més de residències burgeses i l'esclat artístic del modernisme, també hi havia indústries importants com la fàbrica Elizalde, una de les primeres d'Espanya a fabricar automòbils i motors, com també comerços, empreses,

cinemes i teatres. Això va comportar i ha comportat en el present que la zona més cèntrica de la Dreta de l'Eixample es caracteritzi pel seu dinamisme econòmic i la projecció comercial de la ciutat.⁶

Una de les entrades del Palau Robert està situada a passeig de Gràcia, via al voltant de la qual van començar-se a construir les primeres edificacions de tot l'Eixample barceloní. A l'inici de la urbanització, s'hi construïen cases unifamiliars amb jardí realitzades per grans arquitectes del moment i encarregades per la burgesia, context que l'ha portat a ser el barri per excel·lència del modernisme català.

Il·lustració 6. Passeig de Gràcia. Font: Ajuntament de Barcelona.

⁶ Ajuntament de Barcelona (2020). "Eixample. Història de la Dreta de l'Eixample": < [https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/el-districte-i-els-seus-barris/la-](https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/el-districte-i-els-seus-barris/la-dreta-de-leixample/historia-de-la-dreta-de-leixample)

[dreta-de-leixample/historia-de-la-dreta-de-leixample](https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/el-districte-i-els-seus-barris/la-dreta-de-leixample/historia-de-la-dreta-de-leixample) > [última consulta: març 2021]

UBICACIÓ DEL BARRI

La Dreta de l'Eixample abasta l'àrea de l'Eixample delimitada pels carrers de Nàpols per una banda i el carrer de Balmes per l'altre. Limitant també amb els barris de la Sagrada Família, Fort Pienc, i l'Antiga Esquerra de l'Eixample, com també fent frontera amb els districtes de Gràcia i Ciutat Vella. A més del passeig de Gràcia, en aquest barri s'hi troben altres punts de trobada importants com ara la plaça de Catalunya i la plaça d'Urquinaona, a més d'edificis com la Pedrera o la Casa Batlló, Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO i obres d'Antoni Gaudí. El nom del barri de la Dreta de l'Eixample prové, per una banda, de ser part de l'Eixample, i, per altra banda, d'estar situat a la dreta del ferrocarril que baixava pel carrer de Balmes, el ferrocarril de Sarrià a Barcelona, que més tard va ser soterrat.

Il·lustració 7. Dreta de l'Eixample. Font: Blogs Hoy.

CARACTERÍSTIQUES

La Dreta de l'Eixample destaca per la seva centralitat, la seva bona comunicació o el seu atractiu patrimonial, punts de trobada de tota la ciutat i dels ciutadans vinguts de fora de Barcelona, convertint-se en una de les zones més turístiques de la ciutat. Aquestes característiques, positives en la majoria de casos, porten al fet que els veïns i veïnes de la zona se socialitzin en altres espais més tranquils com el Mercat de la Concepció, el passeig de Sant Joan, els interiors d'illa o el Centre Cultural La Casa Elizalde. Així doncs, la localització estratègica que té el barri i la bona comunicació amb la resta de la ciutat a través de la xarxa de transport públic fa que hi hagi una gran concentració d'oficines, comerços, comerços de proximitat, bars i franquícies, convertint la zona més central del barri en un dels centres comercials més importants de la capital catalana, i perdent a la vegada el pes residencial que tenia en el moment de la seva urbanització a l'últim quart del segle XIX, quan es van enderrocar les muralles de Ciutat Vella.⁷ La Dreta de l'Eixample, doncs, combina l'essència del barri amb l'essència de la ciutat.

Il·lustració 8. Jardí Jaume Perich. Dreta de l'Eixample. Font: Ajuntament de Barcelona.

⁷ Ajuntament de Barcelona (2020). "Eixample. La Dreta de l'Eixample, cor modernista de la ciutat": < [https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/la-](https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/la-dreta-de-leixample-el-cor-modernista-de-la-ciutat-comtal)

[dreta-de-leixample-el-cor-modernista-de-la-ciutat-comtal](https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/la-dreta-de-leixample-el-cor-modernista-de-la-ciutat-comtal)> [última consulta: març 2021]

INFRAESTRUCTURES

Pel que fa a infraestructures, el barri i el conjunt general del districte disposa d'una xarxa molt bona de biblioteques públiques, convertint-lo en un barri molt culte i amb molta vida musical. A més, l'essència de barri es manté en zones com el carrer de Girona i el Mercat de la Concepció, on hi ha espais dedicats al comerç de barri i on s'assegura que són "la plaça" del barri. Totes aquestes característiques porten a la Dreta de l'Eixample a ser considerat un barri tranquil, benestant i envellit.⁸

Una altra de les característiques remarcables d'aquest barri són els interiors d'illa, convertint-se així en un dels barris amb més jardins interiors. El mapa d'interiors d'illa del districte de l'Eixample ja suma 48 interiors amb prop de 100.000 metres quadrats d'espai públic recuperats i posats a disposició dels ciutadans. Aquest projecte de recuperació d'aquests espais verds va començar el 1987 i continua avançant a dia d'avui en compliment del Pla d'actuació del Districte de l'Eixample amb l'objectiu que la ciutadania disposi d'una zona verda a

menys de 200 metres de casa seva. La política de recuperació dels interiors d'illa ha anat acompanyada, sempre que ha estat possible, de la construcció de diversos equipaments de proximitat per als veïns i veïnes de l'Eixample com per exemple Centres Culturals, Centres de Serveis Socials o Centres d'Atenció Primària. Cada interior d'illa té personalitat pròpia i molts mantenen alguns dels símbols que recorden el seu passat.

A la Dreta de l'Eixample hi ha un total de 13 interiors d'illa.⁹ Els jardins del Palau Robert són considerats un dels interiors d'illa més reconeguts, juntament amb la Torre de les Aigües. També n'hi ha de menys espectaculars, considerats petits oasis al costat d'un equipament de barri, com per exemple els jardins de Sofia Barat o els jardins de la Casa Elizalde, o jardins recuperats gràcies a la construcció de nous equipaments com escoles, biblioteques o CAPs. Malgrat l'obertura dels jardins interiors d'illa, el districte de l'Eixample i conseqüentment el barri de la Dreta de l'Eixample no disposa de grans zones verdes. A escala de barri, únicament disposa d'alguns jardins

---

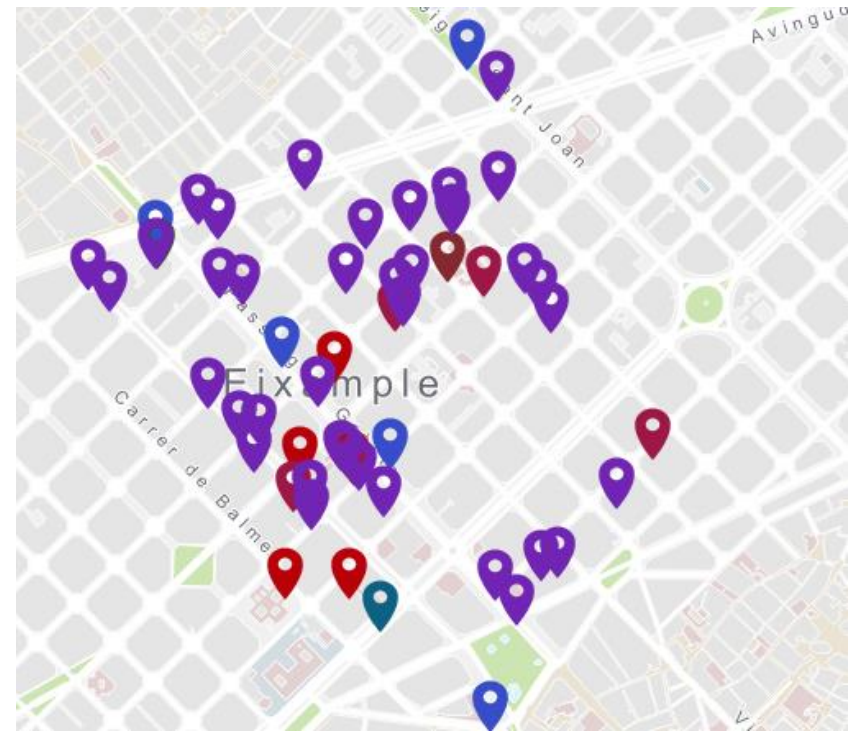
⁸ *Ibid*, < <https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/la-dreta-de-leixample-el-cor-modernista-de-la-ciutat-comtal> >

⁹ Ajuntament de Barcelona (2020). "Eixample, el districte i els seus barris": <<https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/el-districte-i-els-seus-barris/la-dreta-de-leixample/interiors-dilla>> [última consulta: març 2021]

convertits en àrees de joc infantil i d'uns jardins catalogats com a parc urbà, els del Palau Robert.

PUNTS D'INTERÉS

Des de la web de l'Ajuntament de Barcelona, destaquen un total de 88 punts d'interès al districte de l'Eixample, 56 dels quals es troben a la Dreta de l'Eixample, nombre que ens mostra com la Dreta de l'Eixample és el barri del districte amb més punts d'interès. D'aquests 56 punts, 38 són de patrimoni cultural, 5 museus, 1 espai d'estudi i recerca, 1 espai natural, 1 punt d'oci i lleure, i 5 punts d'interès per fer compres. El Palau Robert i els seus jardins són considerats punts d'interès de patrimoni cultural i d'espais naturals respectivament.

Il·lustració 9. Punts d'interès Dreta de l'Eixample. Font: Ajuntament de Barcelona.

ENTITATS I EQUIPAMENTS

Pel que fa a les entitats i equipaments del barri de la Dreta de l'Eixample, aquest disposa d'una seu del districte, una oficina d'atenció ciutadana, un centre d'atenció primària, un centre de serveis socials, un centre cívic, una biblioteca municipal, una escola bressol municipal, un mercat municipal, vint-i-cinc centres d'educació infantil, catorze centres d'educació primària i catorze centres d'educació secundària.¹⁰ Per últim, pel que fa a cursos i tallers realitzats al barri, se'n realitzen de totes les temàtiques; ciències socials, cultural general, dibuix i pintura, esports, fotografia i audiovisual, idiomes, literatura, treballs manuals, música i dansa o salut i coneixement personal, tots ells realitzats en fundacions o centres culturals del barri, com el centre cultural La Casa Elizalde.¹¹

---

¹⁰ Ajuntament de Barcelona (2020). "Eixample. Equipaments i temes". <<https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/guia-del-districte/equipaments-temes>> [última consulta: març 2021]

¹¹ Ajuntament de Barcelona (2020). "Eixample. Cursos i tallers". <[https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/guia-del-districte/cursos-i-](https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/guia-del-districte/cursos-i-tallers/)

[tallers/llistat-cursos-tallers?from_req=block&nfw=1&wtarget=ajuntament-eixample&districtstr=Eixample&c=00618*&tr=618&districtsrc=Eixample&barristr=Dreta%2Bde%2BI%27Eixample](https://ajuntament.barcelona.cat/eixample/ca/guia-del-districte/cursos-i-tallers/llistat-cursos-tallers?from_req=block&nfw=1&wtarget=ajuntament-eixample&districtstr=Eixample&c=00618*&tr=618&districtsrc=Eixample&barristr=Dreta%2Bde%2BI%27Eixample)> [última consulta: març 2021]

2.2 Competència i cooperació

La cultura està molt present a Barcelona, de tal manera que el panorama cultural de la ciutat comtal és ric i divers. La ciutat acull nombrosos museus, espais d'exposicions, sales d'art, espais d'arts escèniques, espais de concerts, sales de cinema i rodatge, fàbriques de creació, biblioteques, centres cívics, associacions, festivals i festes. Una ciutat, doncs, creadora i promotora de cultura ideal per acollir aquest projecte expositiu.

2.2.1 Equipaments culturals i patrimonials

A Barcelona, l'any 2019, el nombre de museus i grans centres d'exposicions va arribar a un total de 53, xifra a la qual cal sumar-hi els espais i seus dels museus i centres, arribant a un total de 71 equipaments. En aquests museus i espais d'exposicions va haver-hi un total de 26.792.134 visitants, dels quals 17.452.257 van ser dels 10

espais amb més públic. Entre el nombre de museus i espais d'exposicions, s'hi van comptabilitzar un total de 16 centres amb més de 500.000 visitants anuals i un total de 15 exposicions amb més de 100.000 visites. Quant a valoració, els museus i espais d'exposicions van rebre un 7,7 sobre 10. Pel que fa al percentatge de visitants, segons la titularitat del museu, el 50% de les visites es van fer en equipaments privats, el 30% en equipaments municipals i el 16% en consorcis o fundacions.

L'any 2019 els equipaments culturals i patrimonials més visitats van ser la Sagrada Família (4.717.796), el Parc Güell (3.154.349), el Museu del Futbol Club Barcelona (1.661.156), L'Aquàrium (1.609.373), El Born Centre de Cultura i Memòria (1.161.755), La Pedrera (1.080.519), el Museu Picasso (1.072.887), la Casa Batlló (1.065.222) i el CosmoCaixa (1.002.965). Tots aquests equipaments van rebre, durant l'any 2019, més d'1 milió de visitants.¹²

---

¹² Ajuntament de Barcelona (2020). "Barcelona cultura. Equipaments": <https://barcelonadadescultura.bcn.cat/equipaments/> [última consulta: març 2021]

2.2.2 Altres equipaments culturals

Pel que fa a altres equipaments d'altres àmbits culturals com les arts escèniques, Barcelona compta amb un total de 44 teatres i 59 sales, els quals van comptabilitzar l'any 2019 un total de 2,45 milions d'espectadors. Pel que fa a les fàbriques de creació, actualment n'hi ha un total d'11, amb 652 projectes de creació comptabilitzats. Pel que fa a biblioteques, hi ha un total de 40 equipaments, on s'hi van comptabilitzar 6,4 milions de visites. Per altra banda els centres cívics en són un total de 52 equipaments, amb 430 mil assistents a les activitats dutes a terme durant el 2019. Finalment, pel que fa als ateneus, se'n van comptabilitzar un total de 23 l'any 2019. A aquestes dades, cal citar també els espais de concert i sales de cinema, menys representatius respecte a aquest projecte expositiu.¹³

2.2.3 Equipaments i institucions potencials

La mostra expositiva proposada es tracta d'una divulgació, reflexió i reivindicació cultural des d'una perspectiva històrica, però sense deixar de banda l'actualitat. És per això que a continuació es realitza un llistat d'aquells equipaments, entitats, organitzacions o associacions de la ciutat de Barcelona, i generalitzadament de Catalunya, que podrien ser potencials aliats per tal de realitzar aquesta exposició plantejada al Palau Robert o bé per dur a terme activitats, actes o accions posteriors.

Memorial Democràtic	Federació Internacional d'Associacions de Catalanística	Associació Llengua Nacional
Museu d'Història de Catalunya	Fundació Societat i Cultura (FUSIC)	Coordinadora d'Associacions per la Llengua

¹³ Ajuntament de Barcelona (2020). "Barcelona Cultura. Barcelona ciutat de cultura". <<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/barcelona-ciutat-de-cultura/dades?lang=ca>> [última consulta: març 2021]

Museu d'Història de Barcelona	El Born Centre de Cultura i Memòria	Consorti per a la Normalització Lingüística
Filmoteca de Catalunya	Museu Memorial a l'Exili	Plataforma per la Llengua
Arxiu fotogràfic de Barcelona	Espais de la Batalla de l'Ebre	Associació d'escriptors de llengua catalana
Fundació Congrés de Cultura Catalana	Institut d'Estudis Catalans	Institució de les Lletres Catalanes
Institut de Projecció Exterior de la Cultura Catalana	Institut Ramon Llull	Institut Català de les Empreses Culturals
Coordinadora de Centre d'Estudis de Parla Catalana	Òmnium Cultural	Direcció General de Política Lingüística
		Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural

Quadre d'elaboració pròpia

D'entre totes aquests equipaments i institucions, a continuació se'n fa un recull i síntesi d'aquells especialment afins a aquesta mostra expositiva gràcies a la tipologia d'activitats que s'hi realitzen o impulsen, els seus objectius o el contingut que divulguen.

- ❖ **Memorial Democràtic.** Institució de la Generalitat de Catalunya que té per missió la recuperació, commemoració i foment de la memòria democràtica a Catalunya (1931-1980). Aquest període històric compren la Segona República, la Guerra Civil, la dictadura franquista i la transició a la democràcia. Convé destacar que el Memorial Democràtic posa especial èmfasi en la recuperació de la memòria de les víctimes per motius ideològics, religiosos o socials, així com en la repressió perpetrada per la dictadura franquista a persones i col·lectius, l'exili i la deportació. A més d'oferir una gran quantitat de recursos informatius, exposicions itinerants i en línia o gestionar espais de memòria i itineraris, el Memorial Democràtic també ofereix activitats, formació i recursos a través de tallers, jornades d'experiències didàctiques, i cursos que promouen el debat i que van en la

línia de la mostra d'aquest projecte, de tal manera que podria considerar-se col·laborar de manera estreta amb aquesta institució per tal de dur a terme alguna activitat de manera conjunta, tenint en compte, a més, que Memorial Democràtic ja ha col·laborat en altres projectes, activitats i exposicions del Palau Robert.¹⁴

❖ **Institut d'Estudis Catalans.** L'Institut d'Estudis Catalans és una institució amb molta influència en la societat, la qual acull una part de l'elit científica de l'àmbit lingüístic català. La institució és un centre de catalanística i, amb les seves seccions i societats filials, promou i desenvolupa la recerca en els diferents àmbits de la ciència i de la tecnologia, però principalment en la de tots els elements de la cultura catalana. Actua com a centre divulgador de la recerca i també acull iniciatives d'altres institucions que estan en estreta relació amb la investigació i la cultura.¹⁵

❖ **Òmnium Cultural.** Entitat sense ànim que defensa els drets civils i les llibertats dels catalans. Des del 1961 treballa per fomentar la llengua catalana, la cohesió social, l'educació i la cultura, i té com a objectiu construir, a través d'aquests valors, una societat activa, crítica, integradora i cívica. Òmnium Cultural és, a més, una entitat que du a terme projectes, actes, activitats i campanyes. D'entre les campanyes, conferències o inclús Correllengua que realitza l'entitat, podria considerar-se col·laborar-hi, amb el mateix plantejament que s'ha comentat en el Memorial Democràtic, per tal de poder preparar alguna activitat conjunta en defensa de la llengua catalana.¹⁶

---

¹⁴ Memorial Democràtic (2021). “La institució”. <<http://memoria.gencat.cat/ca/institucio/>> [última consulta: març 2021]

¹⁵ Institut d'Estudis Catalans (2021). “L'institut”.<<https://www.iec.cat/institucio/>> [última consulta: març 2021]

¹⁶ Òmnium Cultural (2021). “Presentació”. <<https://www.omnium.cat/ca/presentacio/>> [última consulta: març 2021]

2.2.4 Exposicions temporals a Barcelona l'any 2019

Partint del caràcter temporal d'aquest projecte, cal parar atenció en les dades recopilades l'any 2019 sobre les exposicions temporals realitzades a la ciutat. Les dades recollides són del passat 2019, ja que és l'últim any amb les dades publicades per part de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona, suposant que les del 2020 van ser insignificants i irrellevants pel que fa a mostres culturals i exposicions en els diferents equipaments per culpa de la pandèmia. Al llarg de l'any 2019 doncs, es van realitzar un total de 244 exposicions temporals a la ciutat de Barcelona. Aquestes exposicions van quedar repartides de la següent manera:

Equipament	Nombre d'exposicions temporals
Arts Santa Mònica. Centre de la Creativitat	19
Arxiu fotogràfic	3
CaixaForum	14
Can Framis. Fundació Vila Casas	7
Casa Vicens	4

Castell de Montjuic	3
CCCB	5
CosmoCaixa	4
El Born CCM	2
Espai Bombers Parc de la Prevenció	2
Espai VolART i VolART2. Fundació Vila Casas	3
Fabra i Coats – Centre d'Art Contemporani	11
Fundació Antoni Tàpies	7
Fundació Foto Colectania	4
Fundació Joan Miró	19
Fundació Suñol	2
Fundacion Mapfre Casa Garriga i Nogués	3
Hash Marihuana Cáñamo & Hemp Museum	1
La Capella	4
La Pedrera	3
La Virreina Centre de la Imatge	13
Museu d'Arqueologia de Catalunya	2
MACBA	10
MUHBA	5
Museu d'Història de Catalunya	6
MCNB	7

Museu de la Música	7
Museu del Disseny de Barcelona	6
Museu del Modernisme	1
Museu Egipci de Barcelona	3
Museu Etnològic i de Cultures del Món	6
Museu Frederic Marès	1
Museu Marítim de Barcelona	14
MNAC	6
Museu Olímpic i de l'Esport Joan Antoni Samaranch	5
Museu Picasso	6
Palau Güell	2
Palau Robert	17
Pavelló Mies van der Rohe	6
Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes	1
Total	244

Taula d'elaboració pròpia. Font: <https://barcelonadadescultura.bcn.cat/museus-i-espais-dexposicions/dades/> >

En la següent taula es pot consultar el nombre d'exposicions temporals realitzades segons la titularitat dels equipaments, en funció de si aquests són municipals, consorciats, públics o privats:

Equipament	Nombre d'exposicions temporals
Centres municipals (Ajuntament de Barcelona)	69
Centres consorciats o amb participació municipal (Ajuntament de Barcelona)	81
Centres públics (Generalitat de Catalunya)	46
Centres privats	48
	244

Taula d'elaboració pròpia. Font: <https://barcelonadadescultura.bcn.cat/museus-i-espais-dexposicions/dades/> i https://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/anuari/Anuari2020_AAF_F.pdf >

2.3 Anàlisi de referents. Exposicions locals, nacionals i internacionals relacionades

D'entre les 244 exposicions temporals comptabilitzades en els quadres anteriors, amb dades de l'any 2019, va haver-hi un total de tres mostres relacionades amb la temàtica de l'exposició proposada per a aquest projecte o que pretenien difondre i donar a conèixer el context històric en el qual s'emmarca l'exposició plantejada.

- ❖ *Joan Brossa, poeta de la revolta*, El Born Centre de Cultura i Memòria.
- ❖ *Agustí Centelles. Retrats de guerra*, Fundació Vila Casas. Exposició itinerant.
- ❖ *Arqueologia a l'exili: El museu d'Arqueologia de Catalunya i la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)*, Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Si bé l'any 2019 només es van realitzar tres exposicions temporals sobre temàtica similar i/o context històric similar al de la mostra presentada en aquest projecte, al llarg dels últims anys sí que s'han

realitzat, en els equipaments culturals de Barcelona, una bona quantitat d'exposicions temporals similars.

BARCELONA

A continuació es fa un recull de les exposicions temporals fetes a la ciutat de Barcelona amb temàtica o context similar a aquesta mostra.

- ❖ *Aixafem el feixisme*, Palau Robert, 2020.
- ❖ *L'adéu a les brigades internacionals*, Palau Robert, 2018.
- ❖ *Català llengua d'Europa*, Palau Robert-Espai Santa Caterina (Girona), 2014.
- ❖ *Catalunya en transició*, Palau Robert i Memorial Democràtic, 2013, Exposició en línia.
- ❖ *Vencedors i vençuts*, Memorial Democràtic, Exposició en línia i itinerant.
- ❖ *Pssst... Passa-ho. La lluita per la democràcia a Catalunya (1939-1975)*, Memorial Democràtic, Exposició itinerant.
- ❖ *Cinema en temps de guerra, exili i repressió*, Memorial Democràtic, Exposició itinerant.
- ❖ *La memòria d'un país, desfeta i represa*, Museu d'Història de Catalunya, Exposició permanent.

- ❖ *La nova cançó. La veu d'un poble*, Museu d'Història de Catalunya, 2010.
- ❖ *El farcell de la postguerra*, Museu d'Història de Catalunya, 2018.
- ❖ *Barcelona en postguerra. Una crònica fotogràfica*, Arxiu Fotogràfic de Barcelona, 2020.
- ❖ *Exposició Gràfica anarquista. Fotografia i revolució social, 1936-1939*, Arxiu Fotogràfic de Barcelona, 2020.
- ❖ *Per una educació en llibertat. Barcelona i l'escola. 1908-1970*, Born Centre de Cultura i Memòria, 2021.
- ❖ *Agustí Centelles. Testimoni d'una guerra. 1939-1939*. Fundació Vila Casas. 2021.
- ❖ *Agustí Centelles. Una crònica fotogràfica. Anys 30*. Fundació Vila Casas. 2019.
- ❖ *Barcelona 1965-1975. Una mirada des de la intel·ligència artificial*. Castell de Montjuic. 2021.
- ❖ *Nazis i feixistes, l'ocupació simbòlica de Barcelona (1939-1945)*. Castell de Montjuic. 2018.
- ❖ *Barcelona en Postguerra, 1939-1945. 75 anys després*. Castell de Montjuic. 2014.
- ❖ *Literatures de l'exili*, CCCB, 2006.

- ❖ *La guerra infinita. Antoni Campañà*, MNAC, 2021.

Les exposicions sobre la Guerra Civil, la postguerra, el franquisme i la transició són nombroses a Catalunya. En aquest llistat s'ha fet referència a aquelles exposicions temporals realitzades en alguns dels equipaments culturals de la ciutat comtal que tracten una temàtica similar a la d'aquest projecte. La gran majoria dels projectes sobre l'etapa d'entre 1936/1939 i 1975 a Catalunya s'elaboren des d'un punt de vista estrictament cronològic, amb una perspectiva històrica majoritàriament política i militar. Això comporta que d'aquest llistat la majoria d'exposicions puguin servir com a referent de cara a l'elaboració de la mostra, però sempre en l'àmbit contextual i no temàtic (culturalment parlant). Si bé el context polític i bèl·lic d'aquesta etapa s'ha presentat en nombroses ocasions a través de diversos personatges, fets concrets o fotografies, el resistencialisme cultural és un àmbit que ha quedat si no oblidat, sí com a complement d'aquestes exposicions. A continuació, doncs, s'han seleccionat les exposicions temporals d'aquest llistat amb més similitud i més afins a la temàtica de la mostra presentada o bé aquelles que contextualment poden servir d'exemple de cara a la correcta elaboració de la mostra.

- ❖ **Català, llengua d'Europa.** Una exposició organitzada pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a través del Palau Robert que mostra la vitalitat de la llengua catalana en el marc de les llengües d'Europa, referenciant, en un dels àmbits expositius, el Català com a llengua de cultura i veu pròpia durant la dictadura i la persecució de la llengua.
- ❖ **Catalunya en transició.** Una exposició organitzada pel Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya en la que s'explica com es van viure els anys de transició de la dictadura franquista a través dels moviments socials, culturals, polítics i religiosos que van configurar aquesta onada de transformació social a la recerca de les llibertats i els drets individuals i col·lectius. En un dels àmbits d'aquesta exposició es tracten la cultura i la llengua amb la corresponent reivindicació i recuperació d'aquestes durant la transició, després de quaranta anys de prohibició.
- ❖ **Pssst...Passa-ho. La lluita per la democràcia a Catalunya (1939-1975).** Una exposició organitzada pel Memorial Democràtic de Catalunya en la que es fa un repàs de la lluita

antifranquista mitjançant els fulls volants produïts per tota mena d'organitzacions i militants antifranquistes. En aquesta, doncs, es fa un recorregut per l'activitat clandestina dels homes i de les dones que des de les diferents perspectives i diverses dinàmiques es van oposar a la dictadura franquista.

- ❖ **Vencedors i vençuts.** Una exposició organitzada pel Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya en la que es mostra la realitat dels resultats de la Guerra Civil des de la perspectiva dels vencedors i la dels vençuts. En un dels àmbits de la mostra, es parla de la repressió cultural, social i política dels vençuts, així com de la cultura de la dictadura en un dels àmbits dels vencedors.
- ❖ **Per una educació en llibertat. Barcelona i l'escola. 1908-1979.** Una exposició organitzada pel Born Centre de Cultura i Memòria en què es ressegueix l'evolució de les propostes educatives al llarg del temps, dibuixant així una dimensió clau del debat polític a la Catalunya contemporània. En aquesta exposició es tracta l'educació durant la dictadura franquista.

- ❖ **Joan Brossa, poeta de la revolta.** Una exposició organitzada pel Born Centre de Cultura i Memòria en què es presenta Joan Brossa i la seva obra, molta part d'aquesta creada durant el franquisme, a més de l'escrita i realitzada posteriorment, de temàtica social i política. Textos, llibres i poemes visuals crítics amb el poder polític i religiós del franquisme, alçat en contra les formes del llenguatge totalitari. Una mostra que permet conèixer la seva poètica de revolta.
- ❖ **Literatures de l'exili.** Una exposició organitzada al CCCB en la que es presenta el context d'exili de postguerra i Segona Guerra Mundial a França, Mèxic, Xile i la República Dominicana en el que van haver de viure escriptors, intel·lectuals, artistes i homes de ciència. Literatures de l'exili mostra l'obra dels escriptors que van viure aquest exili i que són el millor testimoni del que va afectar milers de persones.
- ❖ **Barcelona en Postguerra, 1939-1945. 75 anys després.** Una exposició organitzada al Castell de Montjuïc amb documentació de l'Arxiu Municipal de Barcelona en la que es mostra un recorregut pel període de postguerra a través de

centenars de documents de diferents tipologies, des de l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat fins al final del mandat de l'alcalde franquista Miquel Mateu i Pla. En aquesta exposició es parla, en algun dels seus àmbits, del procés de repressió i espanyolització de la ciutat.

CATALUNYA

No només s'han realitzat exposicions sobre aquest context històric i/o temàtica similar a Barcelona, sinó que també s'han inaugurat mostres per tot Catalunya. La següent llista és un recull d'algunes de les exposicions temporals més significatives, inaugurades els últims anys, per tot el país.

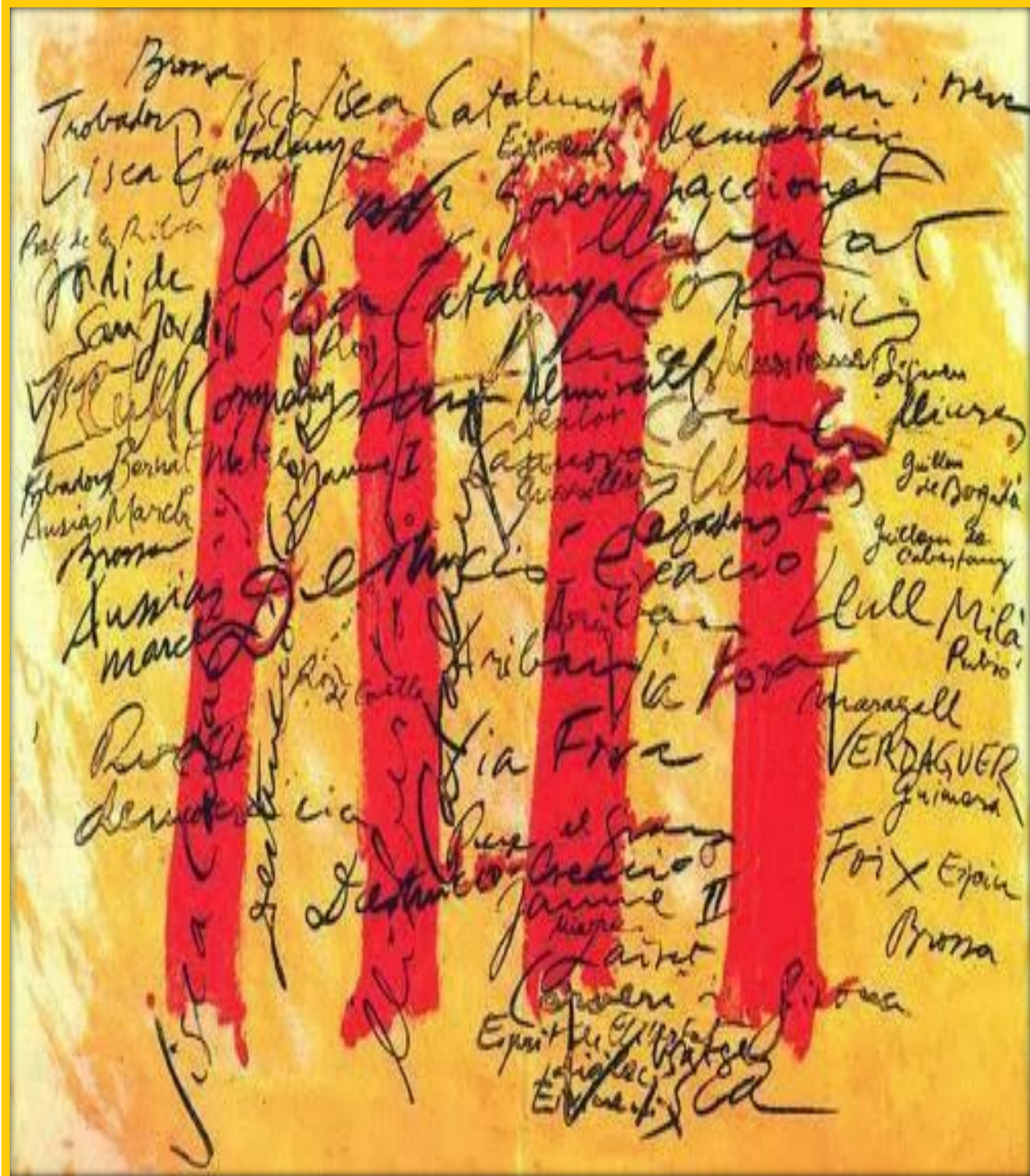
- ❖ *Toni Vidal retrata la cultura catalana dels setanta*, Casa de Cultura (Girona), 2016.
- ❖ *Verdaguer Segrestat. La utilització del mite durant el franquisme*, Museu Verdaguer de Folgueroles, 2018.
- ❖ *Quan s'enduen el país: l'espoli franquista als ateneus de Catalunya*, Federació d'Ateneus, 2020.

- ❖ *L'escola d'abans. Memòria de l'educació durant el franquisme*, Museu Arqueològic de Banyoles i Ajuntament de Banyoles, 2019.
- ❖ *Ara fa 40 anys. País, Comunicació, Cultura*, Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB, 2017.
- ❖ *Museu de l'exili cultural Català de 1939*, Agullana en col·laboració amb el MUME (Exposició permanent).
- ❖ *Supervivents i resistents. Catalunya 1939-1959. El cas de Manresa*, Fundació Independència i Progrés, 2019.

NACIONALS I INTERNACIONALS

A més de les exposicions realitzades a Barcelona i Catalunya, també se n'han fet en altres llocs d'Espanya i del món. Aquests casos no són nombrosos, de tal manera que a continuació es realitza una llista d'aquelles mostres relacionades, a escala nacional o internacional, amb el context i/o temàtica de la mostra d'aquest projecte.

- ❖ *Los últimos cien años de cultura catalana*, Palacio Velázquez (Madrid), 1980.
- ❖ *Cultura catalana, singular y universal*, Fira del llibre de Frankfurt (Alemanya), 2007.
- ❖ *El exilio republicano de 1939, ochenta años después*, Museo de la BNE (Madrid), 2019.

3.

Descripció del projecte

3.1 Objectius

Aquest projecte neix de la necessitat de divulgar i denunciar la situació cultural en què es va trobar Catalunya durant quaranta anys de dictadura, a més de fer retrospectiva i debat sobre quina és la situació cultural i lingüística actualment al país, per tal de veure d'on venim, on ens trobem i cap on anem.

Murs. El resistencialisme cultural a Catalunya, 1939-1975, és una reivindicació cultural i lingüística de la cultura i llengua pròpies del país durant un període convuls com va ser la dictadura franquista, a més de ser també un homenatge a totes aquelles persones que van ser capaces d'enfonsar els murs que s'havien construït des del règim per tal de fer desaparèixer la identitat del poble català, i com a través de resistència i treball pacífic, tan intel·lectuals com el mateix poble van retornar aquesta identitat tan característica a la cultura i la llengua catalanes

3.1.1 Missió

Aquest projecte expositiu pretén divulgar una situació històrica en contra de la cultura i la llengua catalanes amb una retrospectiva final de la situació actual, tant cultural com lingüística a Catalunya. A través d'una exposició temporal es vol crear un espai referent, però momentani, per tal de contribuir en el coneixement, debat i consciència sobre el poder, però també fragilitat, d'una cultura i llengua pròpies com ho són respectivament la cultura catalana i el català.

Per tant, la missió d'aquest projecte expositiu és difondre, debatre, sensibilitzar i homenatjar la lluita cultural catalana durant la dictadura, a més de fer una mirada a la seva situació actual.

3.1.2 Objectius específics

1) Contextualitzar la història de Catalunya durant els anys 1939 i 1975 i difondre breument la resistència política a Catalunya durant la dictadura.

Malgrat que no es pretén dur a terme un projecte expositiu enfocat des d'un context històric global, és a dir, tractant context polític, bèl·lic, social i cultural, sí que és necessari realitzar una introducció amb un breu context històric generalitzat de la situació per tal de poder entendre com i perquè sorgeix posteriorment el resistencialisme cultural a Catalunya i el concepte Murs, que ambdós consten en el títol d'aquesta mostra. Així doncs, el context històric a Catalunya d'entre els anys 1939 i 1975, en el qual s'englobarà la resistència política, serà un punt important del recorregut expositiu, i també serà el punt de partida del discurs museològic.

2) Divulgar la història de repressió que va patir Catalunya i la cultura catalana durant el franquisme.

La repressió i la censura són els conceptes per excel·lència d'aquesta mostra expositiva i al voltant dels quals apareix el concepte de construcció i destrucció de murs. La construcció de l'Estat franquista

va anar acompanyada d'extrema violència, per tal d'eliminar als vençuts, i de repressió i censura, per tal d'executar amb eficàcia la dictadura. La repressió franquista va ser un procés de violència física, econòmica, política i cultural, arribant a institucionalitzar-la per tal de poder executar-la a través de lleis i organismes. Un acte de control mental des d'on el règim no només buscava castigar a tots aquells que anaven en contra seu, sinó que també volia imposar el terror entre la població per tal que tinguessin por a involucrar-se i parlar de política o de qualsevol altre aspecte censurat per les lleis i organismes de la dictadura. La repressió buscava, entre moltes altres coses, eliminar la cultura catalana. Es van eliminar institucions culturals i es van abolir la Generalitat, el Parlament i l'Estatut d'Autonomia, a més d'eliminar el català i tots els organismes públics, establint una castellanització radical de l'escola, la premsa, la ràdio i els llibres.

Potser perquè es tracta d'un tabú que encara avui dia no s'ha trencat o potser perquè no s'ha deixat destapar el silenci del mal viscut com a país, el cert és que no existeix una veritable divulgació al voltant de la gravetat d'aquesta repressió, de tal manera que en comptes de divulgar la història del país aquesta s'ha acabat tapant. És per aquest motiu que un dels objectius específics d'aquest projecte és divulgar la història de repressió que va patir Catalunya i la cultura catalana durant

el franquisme per tal de sensibilitzar als visitants sobre aquest fenomen avui dia encara amb falta de justícia i, perquè no acceptar-ho, encara viu en molts àmbits de la societat actual.

3) Realçar i homenatjar el resistencialisme cultural.

Aquesta mostra pretén poder reivindicar la importància que va tenir la resistència cultural i homenatjar totes aquelles persones que van lluitar per ella durant el franquisme, sabent el que es jugaven en cas de ser descoberts i gràcies als quals també es va aconseguir sostenir la cultura i la llengua catalana per tal que aquesta no desaparegués enmig d'un estat autoritari que entre moltes coses buscava tenir una única llengua i cultura, o el que anomenaven com *una, grande y libre*, volent evidenciar que volien una Espanya indivisible, imperial i no sotmesa a influències foranes -com era el cas del catalanisme, la cultura catalana i la seva llengua-.

4) Difondre la situació de la cultura catalana a l'exili.

La guerra va suposar la fragmentació i la dispersió d'una bona part de la intel·lectualitat: exili per als professors, artistes i escriptors que van decidir marxar, i silenci per a aquells que van quedar-se, tot i que

alguns van decidir participar en activitats de certa resistència cultural. És per aquest motiu que un dels objectius d'aquest projecte és difondre la particularitat de l'exili viscut al final de la guerra a Catalunya, incomparable amb els altres exilis viscuts en la història d'Espanya, així com el paper dels representants del món cultural i artístic, que van aconseguir seguir publicant, col·laborant i acollint-se a diverses publicacions, des de revistes a poesia fins a editorials o col·leccions de llibres, que van mantenir viva la cultura catalana tant fora com a dins de Catalunya.

5) Sensibilitzar a la societat sobre la situació actual de la cultura i llengua catalana.

El franquisme va fer que la cultura arribés tard a les grans revolucions culturals i que, amb la dictadura acabada, hagués de recuperar terreny. En els últims anys però, la cultura catalana ha viscut canvis i s'ha adaptat als reptes que li han anat sorgint.

La cultura catalana és una part irremplaçable del patrimoni cultural de la humanitat i és ben viva, malgrat els dèficits i desequilibris que arrossega. En aquest projecte, doncs, un dels objectius és posar de

manifest la necessitat que hi ha que la població se sensibilitzi, recolzi i valori la cultura catalana.

3.1.3 Duració de l'exposició

L'exposició, pensada per ubicar-se a la sala 3 del Palau Robert, es podrà visitar durant 5 mesos, com la majoria d'exposicions que es realitzen en aquesta sala de l'equipament i també com la resta de mostres que es realitzen a les altres sales del centre, amb l'opció de prorrogar-la més en funció de l'èxit. Per altra banda, la preparació i muntatge previ de la mostra expositiva serà de 10 mesos.

En funció i depenent sempre de la programació del centre, es proposarà que la inauguració i desenvolupament de la mostra es dugui a terme entre els mesos d'abril i setembre del 2022, proposant la inauguració d'aquesta pels volts del dia 23 d'abril, Diada de Sant Jordi als Països Catalans i actualment dia del llibre en altres comunitats autònomes, un dia simbòlic per aquest projecte en tractar-se d'una jornada que reivindica la cultura catalana, i que té com a símbols la cultura i l'amor a través dels llibres i les roses. Malgrat que la diada associada al llibre sigui molt més recent -dels anys vint del segle

passat- que no pas la diada associada a la rosa -ja celebrada al segle XV-, des d'un inici va contribuir a donar impuls a la producció i comercialització del llibre en català i no es va aturar ni tan sols durant la Guerra Civil Espanyola, fet que encara li dóna més simbolisme a inaugurar la mostra entorn aquestes dates.

Il·lustració 10. Palau Robert per la Diada de Sant Jordi. Font: Llibre Històries Palau Robert.

3.2 Públic

El Palau Robert va tenir l'any 2019 un total de 909.898 visitants, els quals es comptabilitzen conjuntament com a visitants de les 17 exposicions temporals que es van fer durant l'any, ja que totes les mostres que es realitzen al centre són temporals.¹⁷

Pel que fa al destinatari principal d'aquesta exposició, aquest ha de ser el que anomenem com a "gran públic" o "públic general", ja que el que es pretén amb l'exposició és donar a conèixer la importància i transcendència de la lluita de la cultura catalana durant la dictadura franquista al màxim de públic possible.

Aquest projecte exposarà la lluita cultural catalana durant la dictadura franquista, però també voldrà acabar la mostra fent prendre consciència al públic sobre l'estat actual de la cultura i la llengua catalana, de tal manera que d'entrada es considerarà que el públic jove empatitzarà amb el contingut de la mostra de la mateixa manera que ho faran les generacions més grans. El caràcter transgressor de

l'exposició, a més, animarà als visitants a defensar i lluitar per una cultura i llengua, úniques i pròpies, reconegudes mundialment però també desprestigiades i reprimides en molts casos. Entre el públic jove també es contempen els adolescents, pels quals l'exposició pot suposar un punt d'inflexió, no en el posicionament cultural, sinó com una eina de reflexió sobre els elements repressius que viuen diàriament, ja sigui culturalment i lingüísticament com en altres àmbits del seu dia a dia.

Malgrat que es podria considerar, doncs, que la mitjana d'edat del públic de l'exposició serà de més de 60 anys pel fet d'haver viscut generacionalment aquest context històric, el contingut divulgatiu de l'exposició farà que pugui arribar al màxim de tipus de públic possibles, sense tenir en compte edat o nivell d'estudis. No s'ha d'oblidar que aquesta mostra expositiva no actua només en clau divulgativa, sinó també en clau de denúncia i reivindicació sobre la repressió cultural durant la dictadura i la situació cultural actual, motiu pel qual es pretén arribar encara a un major nombre de persones i públic, inclòs aquell que habitualment no transita pels museus.

---

¹⁷ Ajuntament de Barcelona (2021). "Observatori dades culturals Barcelona. Museus i Exposicions." : <<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/museus-i-espais-dexposicions/dades?lang=ca>> [última consulta: març 2021]

Es tracta, doncs, d'una exposició oberta a tots els públics majors de 10/11 anys -tenint en compte que part del contingut pot no ser comprensible per a infants més petits i contextualment pot ser difícil d'entendre-.

L'exposició, doncs, està preparada per a tota classe de públic, d'edat i nivell d'estudis diferents, recomanablement a partir dels 10/11 anys. Sent plenament conscients que la temàtica tractada és d'una zona concreta com és Catalunya, encara que contextualment s'englobi en el marc històric de la Guerra Civil i la postguerra Espanyola, a priori és considerable que la aflluència més gran de públic sigui de Catalunya o dels països catalans, tant per la temàtica com per la seu en que s'ubicarà la mostra expositiva. En aquest sentit, es pretén ampliar per una banda aquest públic local, i, per altra banda, realitzar una campanya comunicativa per poder captar altres públics, de diverses procedències, que a priori no són del territori.

En consonància amb el públic afí, local i del país -Catalunya i rodalies- al que va dirigir l'exposició, aquest es podrà dividir en:

- ❖ **Públic expert.** Es preveu que aquesta exposició porti a un nombre considerable de visitants experts en història, cultura i llengua o en temes relacionats amb la cultura catalana, així

com professorat d'escoles i instituts. Els experts doncs, partiran de ser el que es considera com a públic consolidat.

- ❖ **Gran públic.** En aquest segment s'hi trobarà aquell públic interessat en la temàtica de l'exposició i el context històric en que se situa, o bé aquell públic consolidat que el Palau Robert ja té i que té per costum anar a veure les diferents mostres expositives que ofereix l'equipament.
- ❖ **Públic escolar (secundària i batxillerat).** El públic escolar és un dels públics potencials al que la mostra expositiva voldrà arribar de manera prioritària. La guerra civil, la dictadura, el franquisme i la transició democràtica formen part del currículum escolar tant a secundària com a batxillerat. Aquesta exposició vol ajudar a aquest públic a conèixer de manera més entenedora el que va passar, i apropar-ho de manera comparativa a la situació cultural actual, per tal que aquest segment sigui capaç d'empatitzar i crear consciència de la reivindicació i lluita que està veient a l'exposició. Aquest sector disposarà d'activitats programades per tal d'aproximar

el temari curricular d'una forma diferent, convertint-se en una eina més pel professorat.

3.3 Ubicació del projecte: El Palau Robert

La mostra que es vol realitzar està pensada per ser exposada en municipis de Catalunya, pobles dels Països Catalans, ciutats o pobles de França o inclús en indrets de Sud-Amèrica, on històricament la temàtica hi va tenir repercussió o van col·laborar per tal que aquest resistencialisme cultural fos possible.

Com a lloc de referència principal per a la mostra s'ha escollit la ciutat de Barcelona, mentre que l'espai seleccionat per exposar-la ha estat el Palau Robert, malgrat que aquest projecte podria dur-se a terme en altres espais culturals de Barcelona, com per exemple el CCCB o el Museu d'Història de Catalunya.

El Palau Robert, també conegut com a Casa Robert, és un edifici situat al Passeig de Gràcia, 107 de Barcelona, cantonada amb l'Avinguda Diagonal.

Actualment el Palau Robert, Centre d'Informació de Catalunya, és un servei públic que pertany a la Generalitat de Catalunya i està adscrit al Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda a través de

la Direcció General de Difusió. L'edifici avui dia és un centre d'exposicions amb quatre sales d'exposició, amb un total de 680 metres quadrats, i espai per a conferències i activitats de tipus cultural i social, a més d'acollir també l'Oficina d'Informació Turística de Catalunya i uns jardins públics.¹⁸

El Palau Robert s'ha convertit en un centre cultural de referència a la ciutat comtal. Des de l'adquisició de l'edifici per part de la Generalitat de Catalunya l'any 1981, però sobretot des de la seva obertura l'any 1997 sota el nom de Palau Robert, aquest és considerat un edifici emblemàtic de la ciutat on es dona a conèixer Catalunya a través d'exposicions, publicacions, actes i activitats amb una voluntat clara i expressa de relacionar Catalunya amb les transformacions d'un món globalitzat.¹⁹

Il·lustració 11. Palau Robert. Font: Barcelonapaseodegracia.com

¹⁸ Palau Robert (2021). “Carta de serveis Palau Robert”: <http://palaurobert.gencat.cat/web/.content/00_El_PalauRobert/Carta-de-Serveis-Palau-Robert.pdf> [última consulta: abril 2021]

¹⁹ Palau Robert (2021). “Història del Palau Robert”: <<http://palaurobert.gencat.cat/ca/contacte/historia/>> [última consulta: abril 2021]

3.3.1 Línies d'actuació

El Palau Robert s'estructura en diversos àmbits d'informació els quals, mitjançant formats diferents, permeten presentar una oferta integral de les possibilitats que ofereix el país en relació amb un ampli ventall d'aspectes.

La missió d'aquest centre, doncs, és donar informació de Catalunya, en tots els seus àmbits, per mitjà d'exposicions, publicacions, actes, activitats i el taulell d'atenció al públic.²⁰

Les temàtiques i els continguts són variats i han respost a l'interès de mostrar la diversitat geogràfica del nostre país i les potencialitats turístiques de Catalunya, la gastronomia, les festes populars, el disseny, la fotografia, la moda, la ciència o la literatura. Així doncs, les exposicions que es presenten al centre, de temàtica diversa, abasten temes que difonen la política del Govern. Totes elles són propostes expositives i activitats que posen de manifest la creativitat, la innovació, la solidaritat, l'emprenedoria i la vitalitat de la societat catalana. També s'hi mostren treballs fotogràfics i exposicions de més

---

²⁰ Palau Robert (2021). “Carta de serveis Palau Robert”: <http://palaurobert.gencat.cat/web/.content/00_El_PalauRobert/Carta-de-Serveis-Palau-Robert.pdf> [última consulta: abril 2021]

gran format i de caràcter pluridisciplinari, per tal de plantejar una reflexió i revisió en profunditat sobre aspectes rellevants.²¹

3.3.2 Història

L'edifici del Palau Robert té una llarga història prèvia a la seva adquisició per part de la Generalitat de Catalunya i al seu desenvolupament com a oficina d'informació turística de Catalunya i centre d'exposicions, història que es remunta a finals del segle XIX. La família Robert, originària de Sant Feliu de Guíxols, tenia els seus negocis a Barcelona. El pare de família, Agustí Robert Gorgoll (1809-1882), ben aviat va tancar els tractes necessaris per poder tornar des de Cuba a la seva vila natal i treure profit de la fortuna reunida. Es va casar amb Maria Surís i Baster (1822-1879), amb qui es va traslladar a Barcelona per emular els grans indians. A Barcelona, Agustí, es va integrar en els consells directius d'algunes de les empreses més importants del moment, convertint-se el segon de bord en els negocis

²¹ Palau Robert (2021). “Història del Palau Robert”: <<http://palaurobert.gencat.cat/ca/contacte/historia/>> [última consulta: abril 2021]

de la figura més poderosa del moment, Antonio López, marquès de Comillas (Armengol; Cuende; Busqué, 2013: 7-8)

A Barcelona, a finals del darrer terç del segle XIX, s'hi havia desfermat l'eufòria constructiva i ja es podien començar a entreveure els carrers del que seria l'Eixample, projectats en el Pla Cerdà i que donava a conèixer una Barcelona lluminosa i airejada fora de les muralles de Ciutat Vella. En aquesta nova Barcelona, els rics van trobar-hi l'espai per aixecar majestuosos edificis com a símbols de la burgesia que representaven. José de Salamanca, banquer andalús i posseïdor d'una de les fortunes més grans d'Espanya, va participar-hi construint dues cases de planta baixa i dos pisos, envoltades de jardí, on avui dia hi ha el Palau Robert. Els negocis de Salamanca, però, es van veure abocats a la ruïna, i les seves propietats de Barcelona van quedar en mans de l'entitat creditora, el Crèdit Mercantil, d'on Agustí Robert i Gorgoll n'era un dels principals accionistes. Va ser així com Agustí Robert va adquirir el xalet número 107 del passeig de Gràcia, cantonada amb Còrsega. Xalet que anys més tard enderrocaria el seu fill per construir-ne l'actual Palau Robert (*Ibid.*: 8).

Il·lustració 12. Pla de la Ciutat el 1859 projectat per Ildefons Cerdà. Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

Del matrimoni entre Agustí Robert i Maria Surís en van sortir quatre fills: Robert, Agustí, Francisca i Victoria. El primogènit, Robert Robert i Surís (1851-1929) es va llicenciar en Dret i va seguir les passes del seu pare, sent hereu de les seves habilitats comercials. Robert Robert i Surís va enllaçar-se amb Maria Dolors de Carles, sent l'encarregat de construir el Palau Robert (*ibid.*: 9-10).

El matrimoni de Robert i Dolors de Carles va tenir tres fills: Joaquim, Robert i Santiago. Durant la dècada de 1890 vivien a Gran Via de les Corts de Barcelona. A més de ser un empresari influent, propietari, polític i aristòcrata, Robert també tenia entre mans el sector immobiliari. Passeig de Gràcia era la joia de la corona en aquella època, convertint-se en un espai de valor i prestigi, sobretot la part més alta del Passeig, tocant amb Diagonal. Robert, en quant va tenir l'oportunitat de comprar el xalet contigu al del seu pare, no en va deixar escapar l'oportunitat. D'ençà d'aquell moment, començava la història de l'actual i reconegut Palau Robert.

Robert va unir les dues propietats i va enderrocar el xalet de Salamanca amb la idea de construir-hi un palau, un habitatge elegant per situar-lo en un dels espais més ben valorats de la Barcelona del moment. La majoria de palaus o palauets del moment, pertanyents a famílies benestants com la seva, es construïen seguint l'estil arquitectònic que va representar la burgesia catalana a finals del segle XIX – principis del segle XX: el modernisme. A Robert i Surís, però, un home catòlic i conservador que amb la construcció del palau buscava remarcar la seva posició econòmica i social, no li agradava el modernisme. Henri Grandpierre, arquitecte reconegut i de renom entre les elits de París va ser l'escollit per construir el palau distingit

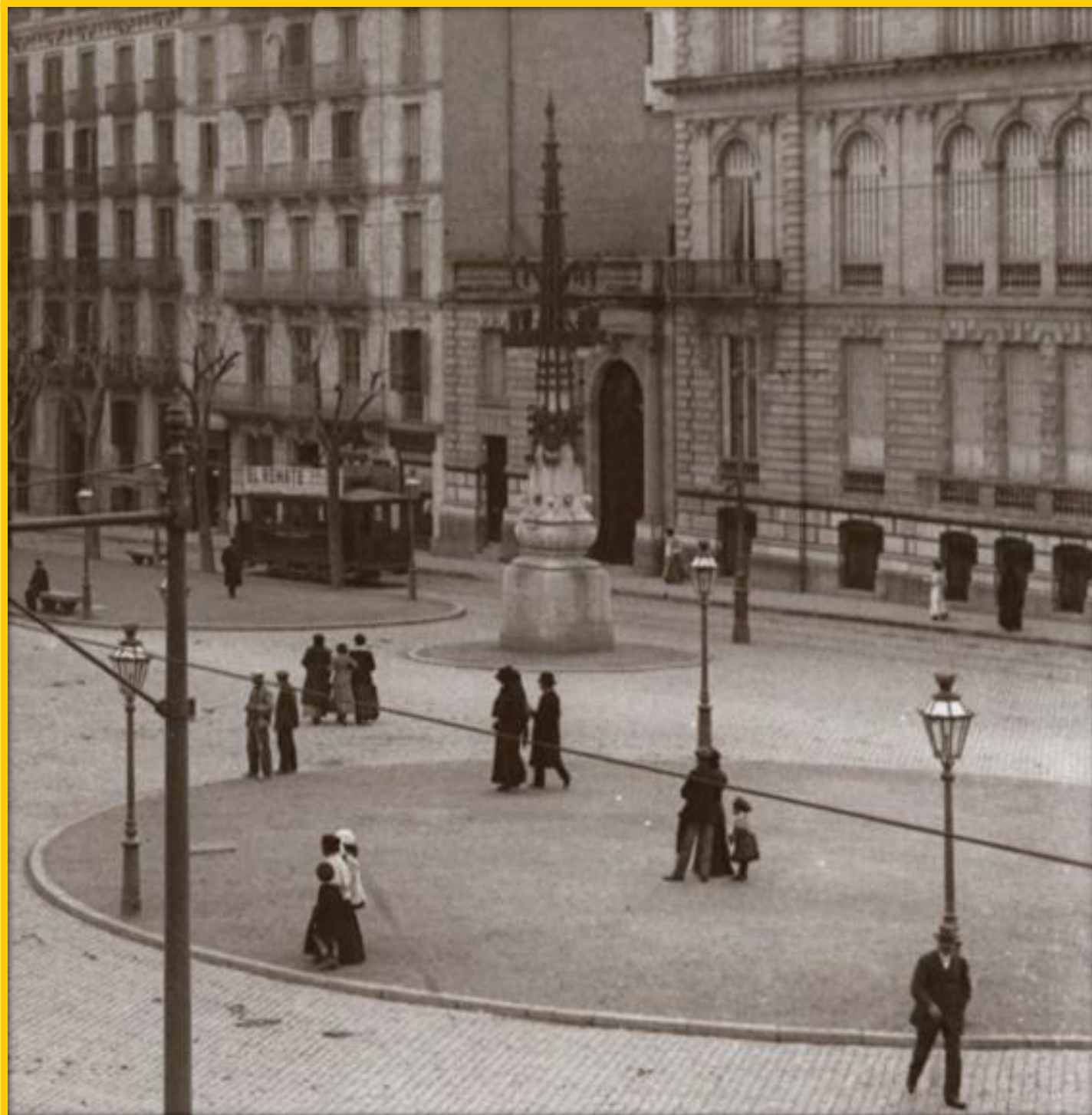

Il·lustració 13. Robert de Robert i Surís. Font: Llibre Històries Palau Robert.

que buscava Robert i Surís. Per problemes amb la nacionalitat, però, Grandpierre va ser l'encarregat de traçar el projecte, mentre que Joan Martorell va ser l'encarregat de construir un Palau Robert que immediatament es convertiria en el xalet més important de la zona per les seves dimensions i els jardins que l'envoltaven (*ibid.*: 14). La construcció de l'edifici va finalitzar l'any 1903, i l'any següent va rebre la menció d'honor en el Concurs Anual d'Edificis Artístics de Barcelona (*ibid.*: 17).

L'any 1926 va morir Maria Dolors de Carles, esposa, i només tres anys després, l'any 1929, moria Robert Robert i Surís. La propietat del Palau va quedar en mans dels dos fills, Joaquim i Robert, sent Joaquim Robert i Carles qui va quedar-s'hi a viure amb la seva família i els membres del servei de la família Robert, que viurien al palau els anys de la República i la Guerra Civil (*ibid.*: 21).

Il·lustració 14. Palau Robert just acabat de construir. Font: Arxiu Nacional de Catalunya.

1936-1939. UN PALAU PER LA REPÚBLICA

Tot i que a principis dels anys trenta cap membre de la família Robert es va quedar al Palau Robert, aquest continuava habitat pel servei, que feia més de quaranta anys que hi treballava. Aquest luxe aviat va acabar-se, ja que era molt difícil de mantenir, de manera que l'any 1934 el Palau Robert va ser posat a la venda en una operació que no va prosperar. Amb l'esclat de la Guerra Civil, l'any 1936, el futur del palau era incert (*ibid.*: 26).

El Palau Robert va ser un dels edificis confiscats en nom de la revolució durant el període anàrquic, període que va sorgir a Catalunya com a resposta al cop militar que va acabar suposant l'inici de la Guerra Civil Espanyola, ja que es requisaven propietats privades de suposats subjectes facciosos o procolpistes. El setembre de 1936, s'hi instal·là el Comitè Sanitari de Guerra del Front Popular, que habilità un servei de rebuda i enviament de subministraments per als milicians al front. A l'octubre del 1936, s'hi va establir l'Associació d'Escriptors de Catalunya, associació adscrita a la UGT, que va encarregar-se de recollir llibres per tal de trametre'ls al front, als hospitals de sang i als centres antifeixistes amb la col·laboració del Comitè Sanitari (*ibid.*: 27-30)

Amb l'alçament militar, el conseller de Cultura, Ventura Gassol, es va haver d'exiliar a França. Provisionalment, Josep Tarradellas, conseller primer de la Generalitat, va ocupar el càrrec de conseller de Cultura. Els nous serveis del Departament de Cultura requerien una seu alternativa amb major capacitat que l'edifici de la Generalitat de tal manera que Tarradellas considerà que el Palau Robert era el lloc idoni gràcies a les seves grans dimensions i el seu emplaçament. Així doncs, el Palau Robert va passar de les mans dels sindicats de la CNT-FAI a les de la Generalitat de Catalunya i, després d'una sèrie de reformes, es convertí en el despatx provisional de Tarradellas i en la seu del Departament de Cultura, fins al final de la guerra (*ibid.*: 33-34).

Del 17 de desembre de 1936 fins a l'abril de 1937, va haver-hi un canvi a la conselleria de cultura, passant a mans d'Antoni Maria Sbert. L'any 1937, però, la lluita al front ja era aferrissada i malgrat no haver arribat encara a Catalunya, ja hi havia molts milicians que havien marxat per defensar la República. Tot i això, la Generalitat va lluitar per salvaguardar i difondre la cultura catalana. Sbert, des del Palau Robert, va continuar la tasca iniciada abans de la Guerra per Ventura Gassol, però també va treballar per estendre i millorar l'ensenyament arreu del país, creant noves ajudes per als estudiants i fundant el Servei de Biblioteques al Front i a la Rereguarda (*ibid.*: 35-36).

Amb els Fets de Maig, Carles Pi i Sunyer va passar a ser nomenat nou conseller de Cultura. Pi i Sunyer va ambicionar implicar tots els homes, nuclis, institucions i organismes que feien possible la difusió de la cultura catalana creant així una estructura orgànica. D'aquesta estructura en van sorgir importants institucions per a la cultura del país, com la Institució de les Lletres Catalanes (ILC), que va publicar noves edicions en homenatge als escriptors més emblemàtics i va gestionar els Serveis de Cultura al Front. Una altra institució impulsada per Pi i Sunyer va ser la Junta d'Exposicions d'Art de Catalunya, que va organitzar exposicions, edicions de catàlegs i estudis monogràfics. El conseller també va reorientar organismes com la Junta de Relacions Culturals, dedicada al foment de la pintura, l'escultura, el teatre, la música, la literatura i la ciència. Va incrementar també les atribucions a l'àrea d'ensenyament, i va ser especialment generós amb el Departament de Llengua Catalana que dirigia Pompeu Fabra, qui s'encarregà de la normalització de la llengua i del Tribunal Permanent de la Llengua -que organitzava els exàmens de nivell de català per a futurs mestres al Palau Robert-. Els candidats que aprovaven l'examen es dirigien a les oficines del Palau Robert per recollir el títol signat per Pompeu Fabra (*ibid.*: 36).

Enmig d'una situació cada cop més adversa, tant la Generalitat com el Departament de Cultura continuaven treballant. A finals de desembre del 1938 però, l'ofensiva feixista avançava imparable per terres catalanes i l'exèrcit republicà no parava de perdre vides. El 29 de desembre de 1938, la Generalitat aprovava els pressupostos anuals de cultura per al 1939, amb un total de 3,5 milions de pessetes. Malgrat l'optimisme, però, el 26 de gener de 1939 les tropes de Franco van entrar a Barcelona i van ocupar la ciutat, significat així la victòria feixista i el que seria l'inici d'una llarga postguerra i una dictadura que duraria quaranta anys. Després de la victòria feixista, el Palau Robert es va convertir en la seu de la Jefatura de los Servicios de Ocupacion, un organisme creat pels guanyadors de la contesa que controlava el govern civil i militar. Al cap de poc temps, l'any 1940, l'edifici va tornar a mans dels germans Joaquim i Robert Robert, fins que l'any 1944, en plena postguerra i Segona Guerra Mundial, van aconseguir vendre'l (*ibid.*: 43).

1940-1981. EL TRIOMF D'UN ESTRAPERLISTA

La postguerra va ser una època fosca, i el Palau Robert no va estar aliè a aquestes misèries. El Palau Robert, des del mateix dia de l'ocupació de Barcelona, va ser habilitat per acollir la Jefatura de los Servicios de Ocupación sota el comandament del general Eliseo Álvarez Arenas, un organisme que gestionava tots els aspectes militars i civils de la ciutat comtal. Un dia després de l'ocupació de la ciutat, Álvarez Arenas va publicar un ban oficial dirigit als barcelonins amb les noves directrius polítiques de l'Estat franquista, on es definia com seria el nou destí de Catalunya durant la postguerra (*ibid.*: 46-47).

La guerra havia deixat sota mínims les arques de l'Estat. El país necessitava diners líquids, motiu pel qual el govern franquista va iniciar una campanya nacional de recollida d'or a través de les Juntas Provinciales de Suscripción. En el cas de Barcelona, es va instal·lar al Palau Robert una oficina de recaptació, recaptació que s'enviava periòdicament a Burgos, on les joies es fonien i es convertien en moneda que s'ingressava al Banc d'Espanya. Durant la guerra i la postguerra el Nuevo Estavo va desplegar una maquinària de control i va restringir els desplaçaments interns de la població. Es van tancar fronteres, es va limitar la llibertat de residència i es van controlar els

moviments migratoris mitjançant salconduits, permisos que, en el cas de Barcelona, es podien tramitar a les oficines dels Servicios de Ocupación instal·lades al Palau Robert (*ibid.*: 48-49).

Il·lustració 15. Cua al Palau Robert pels salconduits. Font: Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Un cop el règim franquista va considerar que el desplegament legislatiu era suficient per assegurar l'ordre públic, va suprimir la Jefatura de los Servicios de Ocupación instal·lada al Palau Robert. Restituint un any més tard, el Palau als germans Robert. La família Robert, però, es va trobar que no podia mantenir la propietat i la va posar a la venda. Malgrat que la situació financera del país no afavoria les transaccions immobiliàries, la ubicació privilegiada del Palau Robert era prou atractiu per a qualsevol inversor.

Finalment, el 1944, els germans Robert van arribar a un acord amb el financer José Abelló Calderón. Li van concedir un dret d'opció de compra del Palau vàlid per sis mesos. El financer Abelló Calderó, l'arquitecte Francesc de P. Nebot i l'advocat Ramon Dalmases Villavecchia van constituir una societat civil per unir esforços per fer efectiva l'opció de compra concedida pels Robert. La societat va encarregar un estudi detallat per examinar les possibilitats d'utilitzar el dret d'opció de compra de l'edifici i el terreny. L'informe doncs, sentenciava que el negoci més rendible era edificat un hotel de primera categoria amb teatre. Finalment, però, malgrat l'interès de l'empresari Conrad Hilton pel projecte, aquest es va desestimar per manca d'inversors (*ibid.*: 50-51).

El 1945, després del primer intent fallit de venda del Palau, Julio Muñoz Ramonet i el seu germà Álvaro Muñoz Ramonet es van interessar per la compra del Palau. L'immoble va ser adquirit per aquests empresaris barcelonins el 13 d'octubre de 1945 per dotze milions de pessetes, posant-ne cada germà sis. Anys més tard, però, Álvaro va vendre la seva part del negoci, i així va ser com el Palau Robert es va convertir en la seu dels negocis tèxtils de Muñoz Ramonet, comprant la finca del passeig de Gràcia, 105. A mitjan anys seixanta, però, va començar la decadència del seu imperi en el

moment en què es va separar de la seva dona i va perdre el suport del sogre, entre altres fets que el van portar a la ruïna. Finalment, el Banc Central, l'entitat que presidia el seu exsogre, l'embargà (*ibid.*: 56-59).

Finalment, després d'una dura postguerra i dictadura, Franco va morir el 20 de novembre de 1975, fet que va marcar l'inici d'un difícil canvi polític i de la transició. L'any 1977 es va restablir la Generalitat de Catalunya i el 1978 es va aprovar la Constitució Espanyola i l'estat de les autonomies, i un any després, nasqué l'Estatut d'Autonomia. La dècada dels vuitanta va servir a la Generalitat per normalitzar altre cop les competències i ampliar el patrimoni (*ibid.*: 60-61).

La restaurada Generalitat de Catalunya necessitava nous equipaments per instal·lar-hi les oficines de les noves competències. El 1981 el Departament de Patrimoni va saber que els terrenys del passeig de Gràcia 105 i 107 es venien i va iniciar els tràmits per adquirir el Palau Robert -jardins i cotxeres- i la torre Muñoz. L'11 de maig de 1981 el Palau Robert es va incorporar oficialment com a equipament del patrimoni de la Generalitat de Catalunya (*ibid.*: 62-63).

Durant els anys vuitanta, el Palau Robert va obrir poques vegades al públic, i va acollir temporalment les oficines que gestionaves els processos electorals a Catalunya. Finalment, el Palau Robert,

testimoni de la història de la ciutat comtal de l'últim segle, va transformar-se una altra vegada i es va convertir en punt de trobada per conèixer i descobrir el país, a través d'activitats, exposicions i publicacions. Així doncs, el novembre del 1997 va obrir les portes al públic i des d'aleshores s'ha convertit en un aparador de Catalunya (*ibid.*: 63).

1997-2021. ESPAI DE TROBADA AMB EL MÓN.

Des del 1997 el Palau Robert s'ha convertit en el centre d'informació de Catalunya. Les sales de l'antic palau es van adequar per tal que s'hi poguessin organitzar exposicions. Des d'aquella data, les temàtiques i els seus continguts han estat variats i han respost a l'interès de mostrar la diversitat de Catalunya. En les sales d'aquest edifici, el govern de Catalunya també ha mostrat les seves actuacions. En un extrem del recinte – a les cotxeres – el treball de les ONG i la seva acció solidària han fet visible la tasca que duen a terme en els països més desfavorits.

El Palau Robert, doncs, és actualment un espai de coneixement al servei de tots els catalans i catalanes i de tots els que visiten Catalunya

atrets per la seva singularitat geogràfica, lingüística i cultural, amb projecció universal i amb prestigi internacional (*ibid.*: 65-66).

Il·lustració 16. Interior de l'entrada del Palau Robert des d'on s'accedia a les cotxeres i al jardí. Font: Arxiu del Palau Robert.

3.3.3 L'edifici

ARQUITECTURA

El Palau Robert és un edifici d'estil neoclàssic de finals del segle XIX, aïllat al bell mig d'un jardí que avui dia és públic. L'edifici ha estat catalogat com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL) des de l'any 2000. Originàriament la seva funció era la d'un habitatge unifamiliar, però actualment s'usa com a servei d'administració, oficina, equipament cultural, sala d'exposicions i actes. Actualment la seva titularitat és pública i es troba en un bon estat de conservació.²²

L'edifici es va construir amb pedra calcària procedent del Massís de Montgrí, d'on el propietari provenia i d'on obtingué el títol de Comte. Ubicada al districte de l'Eixample, la casa es troba al xamfrà septentrional de l'illa de cases delimitada pel Passeig de Gràcia, el carrer de Rosselló, la rambla de Catalunya i el carrer de Còrsega, escapçat per l'Avinguda Diagonal. De planta rectangular, l'estructura

en alçat de l'edifici consta de semisoterrani, planta baixa, i dues plantes -la planta noble i l'àtic-; al mig del rectangle que dibuixa la planta de l'edifici, s'hi ubica una sala amb una gran claraboia, al voltant de la qual transcorre una escala d'estil imperial. Aquesta sala tenia la funció de distribuïdora i de saló principal. L'escala d'estil imperial conduïa al primer pis, on s'hi trobaven les estances privades de la família Robert. Les habitacions, totes exteriors, eren àmplies i molt lluminoses gràcies als grans finestrals, i també disposava de capella privada. Una escala de servei portava al pis superior, habitat per les minyones i les cuineres, mentre que el semisoterrani acollia la cuina, la cambra de planxar i les zones de neteja. L'edifici disposa de dos accessos: un orientat al jardí posterior i un altre, el principal, orientat al passeig de Gràcia, des del qual s'accedeix al vestíbul que conté l'escala vers la planta baixa (Armengol; Cuende; Busqué, 2013: 17).

---

²² Cercador Inventari del Patrimoni Arquitectònic (2021). "Palau Robert": <[Cercador Inventari del Patrimoni Arquitectònic. Fitxa \(gencat.cat\)](#)> [última consulta: abril 2021]

Il·lustració 17. Saló del Palau Robert. Font: Arxiu del Palau Robert.

L'edifici, neoclàssic de forma cúbica, mostra tres de les seves façanes a l'exterior, totes elles acabades amb pedra del Montgrí. Cada façana té una composició diferent tot i compartir unes característiques principals que les unifiquen.²³

El jardí era i és encara avui dia la joia d'aquest palau. El jardí, tancat amb reixa, era un bell recés de calma i privacitat creat per la voluntat de Robert. Amb els anys, i en l'actualitat, ja no és un jardí privat, tot el

contrari. Actualment els jardins del Palau Robert són una zona verda enmig de l'Eixample de Barcelona, uns jardins públics, però que encara volen ser un lloc bonic i de pau enmig de l'atrafegada ciutat comtal. Ramon Oliva, jardiner municipal, va rebre l'encàrrec de Robert per tal de pensar i crear aquest jardí, on va acabar-hi trasplantant divuit palmeres procedents d'un arc triomfal aixecat en honor a la reina Maria Cristina i del rei infant Alfons XIII en motiu de la seva visita durant l'Exposició Universal de l'any 1888 (Armengol; Cuende; Busqué, 2013: 17).

INTERVENCIONS

Quant a intervencions, l'any 1981 es va dur a terme una rehabilitació de l'edifici. Posteriorment, l'any 1997, quan el Palau Robert es va convertir oficialment en el centre d'informació de Catalunya, les sales de l'antic palau es van adequar per tal que s'hi poguessin organitzar exposicions. L'any 2003 es van dur a terme obres de remodelació a les antigues cotxeres i al jardí. Les antigues cotxeres es van convertir en dues sales polivalents dissenyades per l'arquitecta Sílvia Farriol, sales

---

²³ *Ibid.* <[Cercador Inventari del Patrimoni Arquitectònic. Fitxa \(gencat.cat\)](#)>

que actualment s'utilitzen com a sala d'actes, concerts, lloc de conferències, debats i espai d'exposicions. El jardí també va ser remodelat, a càrrec de l'arquitecta Bet Figueras, el mateix any que les cotxeres, enderrocant el mur del carrer Còrsega i substituint-lo per una reixa que ha donat transparència a l'espai enjardinar, convertint-lo en un lloc de descans, oci, lectura i també escenari. El mobiliari dels jardins va ser obra de Miguel Milá (*ibid.*: 66).

Il·lustració 18. Jardins del Palau Robert. Font: Web del Palau Robert.

DISTRIBUCIÓ DELS ESPAIS ACTUALS

El Palau era i és un edifici atractiu tant pel que fa a la seva arquitectura com també a les seves dimensions. A més, estava i segueix estant ben comunicat: parada de metro a la porta, tramvies, línies d'autobús connectades amb tots els punts de la ciutat i carrers amb confluència de trànsit i de vianants (*ibid.*: 50).

Actualment, l'oferta d'informació que presenta el Palau Robert s'emmarca en diversos espais:

- ❖ **Sales d'exposicions.** El Palau Robert disposa de quatre sales d'exposicions, tres d'elles situades a l'interior de l'edifici i una altra en una sala rehabilitada a les antigues cotxeres, la sala 4 d'exposicions. En aquest sala de les antigues cotxeres no només s'hi realitzen exposicions, sinó que és un espai polivalent des d'on poder realitzar actes, exposicions i activitats d'acord amb els objectius del Palau Robert. Les quatre sales d'exposició tenen les següents mesures: sala 1,

150m²; sala 2, 90m²; sala 3, 350m²; sala 4, 90m². Fent un total de 680m² per a exposicions.²⁴

- ❖ **Oficina d'informació turística.** Ubicada al primer pis, a la sala que té una gran claraboia i que antigament feia les funcions de distribuïdor i de saló principal. És un espai petit d'informació i atenció personalitzada enmig d'aquest saló principal de la casa. En el taulell, envoltat per la sala 1 i 2 d'exposicions, i ubicat just al costat de la imperial escala, els usuaris reben informació sobre l'oferta cultural, lúdica, turística o gastronòmica del país. Aquesta oficina també informa dels allotjaments, activitats esportives, festes i fires locals o d'altres actes i tradicions.
- ❖ **Sala d'actes.** La sala d'actes és un espai situat a les antigues cotxeres, un espai amb un aforament de fins a 140 persones assegudes. Aquest espai està pensat per realitzar-hi i acollir presentacions, conferències, taules rodones, rodes de

premsa, projeccions i concerts, és a dir, tot tipus d'actes i activitats de tipus cultural i social. La sala d'actes és un dels dos espais obtinguts de la rehabilitació de les cotxeres, mentre que l'altre és la sala 4 d'exposicions.

- ❖ **Oficines del Palau Robert.** Les oficines dels treballadors del Palau Robert, d'accés restringit només per al personal, s'ubiquen al pis superior, antigament habitat per les minyones i les cuineres.
- ❖ **Oficina de l'ex-president de la Generalitat.** L'oficina d'Artur Mas, que li pertoca per ser ex-president de la Generalitat de Catalunya, també es troba a l'interior d'aquest històric edifici.
- ❖ **Jardí.** El jardí del Palau Robert, catalogat com a espai verd per l'Ajuntament de Barcelona, ha esdevingut un espai públic per al descans i el lleure dels ciutadans des de l'any 1995. En

---

²⁴ Palau Robert (2021). "Carta de serveis Palau Robert":
<http://palaurobert.gencat.cat/web/.content/00_El_PalauRobert/Carta-de-Serveis-Palau-Robert.pdf> [última consulta: abril 2021]

aquest espai s'hi organitzen actes diversos relacionats amb les activitats del Palau Robert i petites mostres expositives.

3.3.4 DAFO

L'anàlisi DAFO servirà per recopilar informació i fer un repàs de què s'ha après en documentar al llarg de les anàlisis, tant de la situació, l'equipament o els referents estudiats. Les dades s'organitzaran en: Debilitats, serveixen per indicar aquelles debilitats del projecte intern respecte al mercat i a la resta de competidors; Amenaces, on s'inclouen aquells factors que puguin ser perjudicials a curt o mitjà termini; Fortaleses, on s'hi inclouen els avantatges a escala interna; i Oportunitats, on s'hi inclouen aquells buits del mercat que ens permeti aprofitar les característiques del projecte.

<p style="text-align: center;">DEBILITATS (anàlisi intern)</p> <p>PALAU ROBERT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Manca d’oferta educativa com a agenda de les pròpies exposicions. No es realitzen gaires activitats relacionades amb les exposicions fetes al Palau Robert. • Manca d’oferta de serveis com botiga visible o bar en el propi equipament. • No existeixen convenis i projectes socials amb el teixit del barri. 	<p style="text-align: center;">AMENAÇES (anàlisi extern)</p> <p>PALAU ROBERT</p> <ul style="list-style-type: none"> • El barri de la Dreta de l’Eixample és considerat un barri tranquil, benestant i envellit, amb lloguers cars que porten al despoblament i a la consegüent pèrdua del teixit veïnal. • Els veïns i veïnes de la zona socialitzen en altres espais (Mercat de la Concepció, Passeig de Sant Joan o els interiors d’illa). <p>MOSTRA EXPOSITIVA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temàtica generadora d’enfrontaments i opinions diverses en algunes punts del país. • Poca difusió de la temàtica trotada en comparació amb el mateix context històric a nivell militar, polític o social.
<p style="text-align: center;">FORTALESES (anàlisi intern)</p> <p>PALAU ROBERT</p> <ul style="list-style-type: none"> • El Palau Robert és un servei públic amb entrada gratuïta. • Bona qualificació als cercadors d’internet per part del públic. • Ubicació de l’equipament en un edifici històric, antiga residència de la família Robert i relacionat amb la temàtica de la mostra expositiva 	<p style="text-align: center;">OPORTUNITATS (anàlisi extern)</p> <p>PALAU ROBERT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bon posicionament i coneixença del Palau Robert com a centre d’exposicions a la ciutat per part del públic. • Ubicació estratègica del Palau Robert, situat al centre de la ciutat, tant pels locals com pels turistes.

presentada com a projecte. Edifici considerat un Bé Cultural d'Interès local.

- Edifici aïllat en un jardí que és públic, reconegut com a únic jardí urbà i zona verda de la Dreta de l'Eixample. Acull exposicions, concerts, i actes diversos.
- Gran varietat temàtica pel que fa a les mostres expositives, divulgant temàtiques que ocupen i preocupen a la població, distribuïdes en quatre sales, fet que li permet acollir un ventall de projectes diversos a la vegada.
- És un espai polític, educatiu i de reflexió.
- Comunicació competitiva pel que fa a xarxes socials i pàgina web respecte a altres equipaments culturals de la ciutat.
- Xarxes proactives, que fomenten la conversa amb els usuaris.
- Contingut, en la majoria de les mostres expositives en català, castellà i anglès.
- Es pot parlar d'un Palau Robert accessible en certs aspectes, com la mobilitat per l'edifici o la gratuïtat de les activitats i exposicions.

MOSTRA EXPOSITIVA

- Nou enfocament del context històric tractat, des de la cultura, poc desenvolupat a nivell expositiu.
- Sensibilització de la població en qüestions de cultura a partir del contingut vist a la mostra expositiva.
- Visió històrica amb un punt d'actualitat del projecte expositiu.
- Vincle amb associacions i entitats defensores i difusores de la cultura i la llengua catalanes.
- Originalitat del projecte.

- Centre cultural envoltat d'oficines, comerços, bars i franquícies.
- Situació en un barri molt culte, amb molta vida musical i una bona xarxa de biblioteques públiques.
- El Barri de la Dreta de l'Eixample és considerat el cor modernista de la ciutat comtal, un atractiu per al turisme. És doncs, un dels barris amb més atractiu patrimonial.
- Tant el barri com el districte tenen un elevat nombre de punts d'interès, entitats o espais singulars amb els quals el Palau Robert podria teixir-hi vincles (museus, associacions, fundacions, casals...)
- Els districtes que delimiten amb la Dreta de l'Eixample són Ciutat Vella i Gràcia, districtes amb propostes culturals múltiples.
- Bona connexió amb la resta de la ciutat pel que fa a metro, autobusos, tramvia, rodalies.
- Bona senyalètica per tal d'arribar al Palau Robert.

MOSTRA EXPOSITIVA

- Actualitat cultural difícil i agreujada per la pandèmia. Constants reivindicacions a favor de la cultura.
- Reivindicacions a favor de la llengua catalana i difusió constant als mitjans de comunicació.
- Existència de nombroses associacions i entitats que treballen per la defensa i difusió de la cultura i la llengua.

4.1 El discurs expositiu: continguts

El contingut museològic de la mostra expositiva s'estructura en un pròleg, que serveix a manera d'introducció i context per a la mostra, quatre àmbits, on es desenvolupa el gruix temàtic de la mostra, i un últim àmbit o epíleg, a manera de reflexió i conclusió. Un total, doncs, de sis àmbits museològics. Tots ells segueixen un ordre cronològic, exceptuant l'àmbit 5 i 6 -que són d'actualitat-, per tal de mostrar l'evolució de la repressió cultural a Catalunya i per altra banda el resistencialisme cultural.

Tots els àmbits comencen el seu discurs situant-se a finals de la Guerra Civil Espanyola, a l'any 1939, i des d'aquí s'estructuren cronològicament fins a l'any 1975 amb la mort de Franco. El visitant, doncs, pot decidir veure tota l'exposició o veure només aquells àmbits que més li interessin, tenint sempre en compte que pròleg, els quatre àmbits i l'epíleg acaben complementant-se entre si, oferint un marc històric complet.

Així doncs, els àmbits comencen ubicant-se contextualment entorn l'any 1939 i acaben l'any 1975, explorant individualment, però complementàriament entre ells els següents punts: context històric i aparició de la repressió; la resistència política amb les seves etapes

i la seva besant més politicocultural; la resistència cultural i les seves etapes, l'intent de genocidi lingüístic i el resistencialisme cultural amb l'aparició de classes de català i grups culturals, llibres, editorials, revistes, mitjans de comunicació i institucions o entitats; la cultura catalana a l'exili amb el corresponent context i el sorgiment de revistes, publicacions o editorials; i finalment una visió sobre la situació cultural actual a Catalunya, establint similituds amb la situació cultural durant la dictadura.

ÀMBIT 1. PRÒLEG

Objectius específics d'aquest àmbit

- ❖ Contextualitzar el règim dictatorial de Francisco Franco Bahamonde a Catalunya després de la Guerra Civil Espanyola, així com explicar les seves etapes i les característiques per poder desenvolupar els següents àmbits.
- ❖ Definir el concepte de "repressió" a manera d'introducció a l'exposició.

Contingut

El discurs museològic s'iniciaria introduint contextualment la dictadura franquista, a partir de les sis etapes en què diversos autors la distribueixen, així com abordant aspectes relacionats amb el concepte de repressió.

El franquisme, un règim dictatorial amb Francisco Franco com a líder, va començar amb la victòria militar a la Guerra Civil Espanyola. El règim estava fomentat en el control de l'Estat a partir del cap d'estat, del govern, del partit únic -Movimiento Nacional, i de l'exèrcit. Amb el poder executiu i legislatiu en mans de Franco, s'establia un règim dictatorial sense separació de poders.²⁵

A Catalunya el règim franquista va imposar-se entre 1939, moment en què va acabar la Guerra Civil Espanyola, i 1975, amb la mort de Franco. A diferència de la resta d'Espanya, a Catalunya va haver-hi una repressió molt més accentuada, i a més de suprimir-se les llibertats democràtiques, també s'hi va voler dur a terme un projecte d'eliminació de la cultura catalana, ja que com a règim es buscava que hi hagués únicament una cultura i una llengua. En l'àmbit polític, el règim va prohibir tots aquells partits polítics que no fossin el partit únic, l'anomenada Falange Espanyola Tradicionalista i de les JONS. Per Catalunya, doncs, el franquisme va suposar l'absoluta negació a l'aspiració de tenir un autogovern.

---

²⁵ Julià BUXADERA I VILA, (2019). El franquisme a Catalunya (1939-1975). <<http://www.buxaweb.com/historia/>> [última consulta: maig 2021]

Il·lustració 19. Espanya 1939.
Font: Arxiu EFE.

Al llarg de quaranta anys de dictadura, es van viure sis etapes distribuïdes de la següent manera.²⁶

El període d'entre 1939 i 1945 va estar determinat per les victòries de l'Eix a la II Guerra Mundial i paral·lelament, Franco, va començar a organitzar el govern amb militars i falangistes. El somni de la victòria a favor dels nazis-feixistes va durar poc després de capgirar-se els resultats cap a l'any 1943, i, un cop acabada la II Guerra Mundial, contra tot pronòstic i davant de la no actuació del bàndol aliat, Franco va seguir al peu del canó en una primera etapa que es va caracteritzar per ser la de més repressió, principalment a Catalunya.

Il·lustració 20. Hitler i Franco durant la II Guerra Mundial. Font: La Vanguardia.

El segon període, entre 1945 i 1953 va estar marcat per la guerra freda. El règim franquista va començar aleshores a patir les conseqüències de l'aïllament internacional de les potències aliades amb el consegüent rebuig d'ingrés a l'ONU patit per l'Espanya franquista. D'aquest rebuig i aïllament internacional en va sorgir una nova característica, l'autarquia, que va alentir el desenvolupament del país. Un període caracteritzat, a més, per múltiples vagues i la celebració del congrés eucarístic, que va servir com a neteja de cara al règim de Franco. A aquest període cal afegir-li dos punts més, el concordat amb el Vaticà i el Pacte de Madrid, els dos firmats el 1953.

El tercer període, entre 1953 i 1959 és conegut com el període del nacionalcatolicisme i la fi de l'aïllament internacional. Un període caracteritzat per l'entrada dels tecnòcrates al govern de Franco, amb el consegüent establiment d'una economia liberalitzadora i la posada en marxa del Pla d'Estabilització l'any 1959, el qual va suposar la fi de l'autarquia i l'inici del creixement econòmic. Els pactes signats el 1953 i l'entrada d'Espanya a l'ONU el 1955 van ajudar també a posar fi a l'autarquia.

²⁶ *Ibid*, <<http://www.buxaweb.com/historia/>>

Il·lustració 21. Franco i Eisenhower, Pacte de Madrid. Font: Wikipedia.

El quart període, entre 1959 i 1966, és conegut com l'etapa de desarrollismo gràcies a la fi de l'autarquia, l'inici del pla d'estabilització i el reconeixement internacional. En aquesta etapa va haver-hi una gran inversió de capital estranger, de turisme i emigració, portant a un desenvolupament potent.

El cinquè període, entre 1966 i 1969, es va caracteritzar pel canvi generacional que no havia participat en la Guerra Civil i que començava a entrar a les universitats i a les diferents feines. A més,

aquesta etapa es va caracteritzar pel sorgiment d'oposició interior, provinent de les universitats, sectors de l'Església i de la nova representació sindical, com també per la preparació de la imminent successió de Franco.

L'última etapa, entre 1969 i 1975, va estar caracteritzada per la força de l'oposició política clandestina i el ressorgiment dels nacionalismes, amb el consegüent deteriorament del règim. La mort de Carrero Blanco a mans d'un atemptat d'ETA l'any 1973 i la crisi del Sàhara espanyol, van suposar un desgavell intern i extern a la dictadura franquista. Finalment, el 20 de novembre de 1975 Franco va morir i Joan Carles va passar a ser el seu successor com a cap d'estat, iniciant així la transició cap a la democràcia.²⁷

---

²⁷ Ibid, <<http://www.buxaweb.com/historia/>>

1.1. El concepte de repressió

La construcció de l'Estat franquista va anar acompanyada d'extrema violència, per tal d'eliminar els vençuts, i de repressió, com a eina per tal d'executar amb eficàcia la dictadura. La repressió franquista va ser un procés de violència física, econòmica, política i cultural. Moltes personalitats van ser assassinades per haver defensat la República, i com milers d'espanyols van acabar enterrades en fosses comunes sense cap constància de la seva mort, mentre que d'altres eren denunciats com a antifranquistes.

Entre tot aquest artefacte creat per la dictadura, es va institucionalitzar la repressió per tal d'executar-la a partir de lleis i organismes:

- La primera d'aquestes lleis va ser la *Llei de responsabilitats polítiques*, de l'any 1939, la qual pretenia que totes aquelles persones que havien estat implicades amb la República i li havien donat suport fossin eliminades.
- La segona, la *Llei de repressió del comunisme i la maçoneria*, de l'any 1940, denunciava a tots aquells que defensaven idees en contra del règim i la religió.

- També durant l'any 1940 es va obrir la *Causa General*, que pretenia complementar la repressió esbrinant el que havia passat durant la guerra en la zona republicana.
- En quart lloc es va crear el *Tribunal d'Ordre Públic (TOP)*, l'any 1963, una instància judicial especial amb l'objectiu d'instaurar la repressió en aquelles persones que tenien conductes interpretades com a delictes, és a dir, jutjar els delictes politicosocials contra l'ordre públic. Abans del TOP, els acusats eren jutjats en consell de guerra, de manera que entre 1939 i 1945, a Catalunya, uns 40.000 catalans van ser jutjats pel consell de guerra, sense poder-se defensar i en el qual la pena de mort era la sentència més dura. A Catalunya van ser executades en pena de mort aproximadament unes 4.000 persones, tot i que s'ha de tenir en compte que la gran majoria de gent compromesa amb la República havia marxat a l'exili per tal de no haver de passar per aquest consell de guerra. Els que no eren exiliats o sentenciats a pena de mort, eren portats en presons o camps de concentració per tal de classificar-los en funció del seu grau d'adhesió o desafecció al Movimiento Nacional. Els camps de concentració van funcionar fins a 1942, i van empresonar un elevat nombre de persones mentre van estar en funcionament. Només se'n van escapar, doncs, aquells que

havien seguit el camí de l'exili. La repressió franquista no només buscava castigar a tots aquells que anaven en contra el règim, sinó que també volia imposar el terror entre la població per tal que aquests tinguessin por d'involucrar-se i parlar de política, fet que va portar al fet que la dictadura fos tan llarga.²⁸

Jaume Fabre, Josep M. Huertas i Antoni Ribas (1978: 48) exposen els trets més importants de la repressió a Catalunya:

- El primer d'aquests són els ja anomenats camps de concentració. A Barcelona durant l'any 1939 van funcionar tres grans camps de concentració: al Poble Nou, a Montjuïc i a la Vall d'Hebron.
- Un altre dels trets que destaquen els autors pel que fa a la repressió són els afusellaments duts a terme al Camp de la Bota entre 1939 i 1952 (*ibid.*: 60-67).

Il·lustració 22. Afusellaments al Camp de la Bota. Font: Betevé.

- D'aquesta repressió també se'n destaquen les depuracions i els avals que van fer-se a partir de 1939 a tota aquella població que havia quedat a Catalunya -a la zona republicana- i els quals van haver de demanar avals per seguir vivint i treballant. A aquells que no se'ls donava havien de marxar i eren tractats com a rojo-separatistas. (*ibid.*: 67)

---

²⁸ Vicente MORENO CULLELL, *La repressió franquista*. Ciències socials en xarxa. <<http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/04/28/la-repressio-franquista/>> [última consulta: maig 2021]

- En aquesta situació de repressió, Fabre, Huertas i Ribas (*ibid.*: 86-90) també posen en rellevància fets relacionats amb partits o grups polítics de Catalunya com van ser la caiguda dels 78 del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) el 1947 i la detenció dels 16 del Moviment Socialista de Catalunya (MSC) el 1958, les quals serveixen per deixar constància de quin era el nivell de condemna imposat pel règim franquista. Pel que fa a la caiguda dels 78 del PSUC, aquesta va començar amb el descobriment de l'aparell de propaganda del partit. En la petició del fiscal es relacionaven tota mena d'atemptats i accions atribuïts als 78. Les acusacions més fortes van ser per a dotze dels detinguts, per als quals el fiscal demanava pena de mort. Finalment quatre van ser executats com a terroristes. Pel que fa a la detenció dels 16 del MSC el 1958, aquests van ser detinguts quan intentaven mantenir contactes amb el Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE) i la Unió General de Treballadors (UGT). Després de passar per la presó, mai van ser jutjats. El MSC representava, aleshores, l'únic partit socialista de Catalunya (*ibid.*: 90-96).

Els esforços del franquisme per destruir políticament i físicament aquells que se li havien oposat van tenir tant d'èxit que quan es va realitzar la transició molts dels grups polítics i sindicals que van aparèixer de la clandestinitat poc tenien a veure amb els que componien el Front Popular (Barnosell, 2014: p. 60-63).

La repressió buscava entre moltes altres coses, eliminar la cultura catalana. A Espanya s'havia eliminat l'esquerra, però a Catalunya, a més, s'havia d'eliminar el catalanisme. Es van clausurar institucions culturals i es van abolir la Generalitat, el Parlament i l'Estatut d'Autonomia. La construcció del nou estat va comportar l'eliminació del català i de tots els organismes públics, establint una castellanització radical de l'escola, la premsa, la ràdio, els llibres, els cinemes, la televisió o el teatre. El règim volia uniformitzar l'estat creant *una, grande y libre*. Els intel·lectuals es van veure forçats a marxar a l'exili, i els que es van quedar van ser eliminats del panorama. En aquesta situació de repressió l'única manera de seguir fent cultura, doncs, era fer-la en la clandestinitat.

ÀMBIT 2. LA RESISTÈNCIA POLÍTICA

Objectius específics d'aquest àmbit

- Donar a conèixer les etapes de resistència política que es van desenvolupar durant la dictadura per tal de contextualitzar-les amb les etapes de resistència cultural, presentades en els àmbits següents.
- Fer difusió de la cara comunicativa clandestina de la resistència política a través del paper de la premsa i les revistes.

Continguts

Aquí s'explorarà la resistència política des de dues mirades diferents. En primer lloc, a escala contextual, fent una síntesi de les etapes de resistència política, amb els fets més destacats d'aquesta, així com l'organització i reorganització de la resistència. Per altra banda, també es farà una síntesi de la part comunicativa nivell polític durant aquestes etapes, una comunicació i difusió clandestina feta a través de les revistes i la premsa.

2.1. Les etapes de resistència política

L'anomenada resistència general o resistència política és necessària per entendre la resistència cultural, i cal diferenciar-la en dues etapes. La primera d'aquestes, iniciada el 1939 i amb final a mitjans de la dècada de 1940, es caracteritza per ser l'etapa en què es van perdre les llibertats polítiques i d'autonomia durant la II República. El règim franquista, doncs, va identificar la seva victòria amb la presumpció de la liquidació de la personalitat històrica i política de Catalunya. Pel que fa a l'exili estrictament polític, aquest es va caracteritzar per les fragmentacions internes dels partits republicans, com ho van ser Esquerra Republicana de Catalunya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya, i de les formacions d'esquerra, com la Confederació Nacional del Treball i del Partit Obrer d'Unificació Marxista. En els primers anys de la dècada dels quaranta, la resistència antifranquista a Catalunya va ser pràcticament inexistent, ja que la derrota a la guerra era molt recent i hi havia molta por donada per la repressió, a més d'haver-hi d'afegir les victòries i pujada del feixisme a Europa. Els primers nuclis reorganitzats en la clandestinitat van començar a aparèixer, tant a l'exili com a l'interior, tot i que s'aferraven al curs dels esdeveniments bèl·lics europeus. Així doncs, la resistència, tot i els

seus mèrits, era passiva i depenia d'un fet aliè (Martín Ramos, 1998: p.27-30). Alguns autors afirmen que, malgrat la repressió i la por que és viva a Catalunya, la col·locació de banderes els primers anys de resistència era un acte rellevant i un tema clau (Fabre; Huertas; Ribas, 1978: p.117).

La segona etapa explicada per Martín Ramos (1998: 30-34), s'inicia abans que acabi la primera, a volts de 1943, quan les tropes nazis feixistes comencen a patir derrotes importants i paral·lelament, comença a haver-hi consolidació per part d'algunes de les organitzacions clandestines. Tot i això, la via política de lluita contra el franquisme que implicava per definició la negociació i l'aliança entre grups diferents, va mancar en tot moment d'un programa de transició real cap a la democràcia. Franco va haver de redefinir el seu règim defensant-se d'algunes de les formes feixistes més explícites, i va acabar gaudint de la fonamental complicitat dels governs occidentals, que en esclatar la guerra freda, van acabar acceptant el règim.

2.2. Premsa clandestina de partits

Quan parlem de la resistència a Catalunya durant el franquisme cal fer referència a diversos factors i fets. Un factor important de la resistència política va ser, doncs, la premsa clandestina editada per grups i partits polítics, que quedarà complementada en aquesta mostra expositiva amb la premsa i revistes culturals, que s'explicaran en l'àmbit de resistència cultural. La importància de les edicions d'aquesta premsa clandestina no s'hauria de posar en dubte, ja que és amb aquestes com es divulgava la situació política, la doctrina dels diferents partits i la lluita diària. Aquesta premsa, afectada per la repressió i la censura, va portar a molts homes a la presó, i a redaccions i centres d'impressió a escorcolls i desmantellaments de la policia durant quaranta anys de dictadura (Fabre; Huertas; Ribas, 1978: p.110-112).

Les primeres publicacions polítiques que van fer-se un cop acabada la guerra des de la presó Model van ser: *L'Espurna, Treball, l'Ou com balla, Acarus i Esfuerzo*. Pel que fa a les publicacions fetes des de la clandestinitat del carrer cal destacar-ne les següents: *Front de la Llibertat, La Humanitat, Solidaritat Obrera, La Batalla, Unitat, Catalunya Socialista, Treball, Per Catalunya, Endavant, Combat*

Socialista, Fulls d'ordre, Butlletí d'Informació, Determini, Diàleg i Unió (Ibid.: 112-117).

Il·lustració 23. Capçalera Diari Treball. Font: Wikipedia.

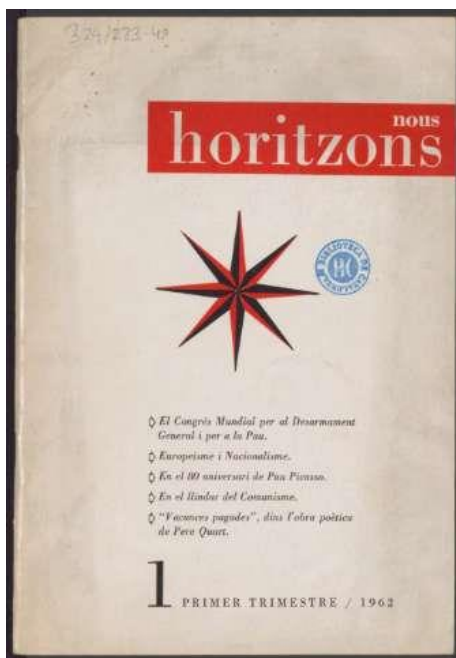

Il·lustració 24. Premsa/Revista La Humanitat. Font: ARCA

2.3. Revistes polítiques clandestines

Les revistes polítiques clandestines es van realitzar majoritàriament després del triomf dels aliats a la II Guerra Mundial. El problema d'aquestes revistes clandestines era la dificultat a l'hora de poder fer-ne difusió (Fundació Jaume I, 2002: p.20-22). Arran d'aquesta problemàtica, la difusió de les revistes polítiques clandestines era de poc tiratge. A aquesta complicada difusió cal afegir-hi la censura i la repressió efectuada per la policia, encarregada de capturar els grups encarregats de la realització d'aquestes revistes (*Ibid.*: 23).

Algunes de les revistes polítiques clandestines van ser les següents: *L'Hora de Catalunya, Catalunya, La Humanitat, Torxa, Resistència, Per Catalunya, Horitzons i Ara*. Altres revistes de més curta durada a les ja esmentades van ser: *Circular, Diari de Catalunya, Catalunya, Almogàvers o Butlletí del Partit d'Estat Català*.

Il·lustració 25. Revista Horitzons. Font: ARCA.

2.4. La dècada de 1950

Un altre dels moments a destacar en aquesta mostra pel que fa a la resistència política és la dècada dels anys cinquanta. Aquesta dècada va ser una etapa determinant per la continuïtat de la dictadura de Franco a causa dels fets i canvis determinants que va haver-hi. Els inicis de la dècada van ser anys d'apogeu del

nacionalcatolicisme que va mostrar la seva força política en neutralitzar l'últim intent falangista de controlar el règim. Juntament amb aquest clima de dissidències internes, cal destacar el sorgiment de mobilitzacions i protestes obreres i estudiantils, que tot i que no van posar en perill al règim, sí que van possibilitar la reconstrucció de l'oposició antifranquista. No només es van refer les organitzacions clandestines, sinó que van sorgir noves formes d'acció i el sorgiment d'un nou discurs antifranquista que posava en prioritat la reconciliació dels espanyols i la necessitat d'actuar en contra el règim.

En el cas econòmic, malgrat que va haver-hi canvis, no va ser fins al pla d'estabilització de 1959 quan es va començar a deixar enrere l'aïllament i l'autarquia a la qual havia estat sotmesa el país. Per altra banda, en el cas social, a principis de 1951, el règim va haver d'enfrontar-se a una protesta de considerables dimensions com va ser la vaga de tramvies i la vaga general de Barcelona (De Riquer, 2010: p.355-358). Aquell mateix 1951, el govern va avançar en la integració de l'Espanya de Franco al bloc occidental procurant establir pactes d'ajuda mútua i incorporant-se a diferents organismes polítics, econòmics i culturals que s'anaven creant. L'ambient internacional creat per la guerra de Corea va preparar el camí per al reconeixement polític del règim de Franco. Els acords

amb Estats Units i el Concordat de la Santa Seu, els dos firmats l'any 1953, i l'entrada a les Nacions Unides, primer com a observador i després com a membre de ple dret, van marcar una fita en el nou rumb de les relacions internacionals espanyoles. Entre els anys 1950 i 1958, doncs, Espanya s'havia incorporat en diverses organitzacions de caràcter internacional. Així és com el regim va començar a posar fi a una etapa d'aïllament internacional, però com pel fet de ser un règim antidemocràtic, quedava encara exclòs del Tractat de Roma, firmat l'any 1957 (*Ibid.*: 358-360).

2.4.1. El Congrés Eucarístic de 1952

Un fet característic i remarcable de la dècada de 1950 són els actes de resistència durant el Congrés Eucarístic. El Congrés Eucarístic Internacional, celebrat a finals de maig i principis de juny de 1952 a Barcelona, era la primera manifestació internacional de l'Espanya franquista i la qual suposava la fi del bloqueig que hi havia tingut el país per part dels guanyadors de la II Guerra Mundial, tot i seguir sent un règim antidemocràtic i repressiu.

La resistència va organitzar diversos actes durant el congrés: gestions fetes per gent propera o d'Unió Democràtica de Catalunya

per tal que el Sant Pare, Pius XII, en el seu discurs de cloenda del Congrés, no fes cap al·lusió a Franco i consagres definitivament el nacionalcatolicisme espanyol, les quals van ser efectives; les gestions realitzades per gent del sector catòlic-progressista-catalanista perquè el català no quedés apartat totalment del Congrés, que també van acabar sent efectives amb la traducció de l'himne del congrés al català; l'acció d'uns quants joves dels grups de resistència prop de la premsa estrangera; i finalment, l'acte de resistència més gran realitzat durant el congrés, col·locant una immensa senyera a Sant Pere Màrtir, de la qual no hi ha imatges (*Ibid.*: 142-148).

Il·lustració 26. Congrés Eucarístic 1952. Font: WordPress.

2.4.2. Les vagues

Com ja s'ha comentat en la part introductòria de la dècada de 1950, a Espanya va haver-hi canvis diversos entre els quals destaquen els canvis de caràcter social, marcats per les vagues i els quals van donar inici a una nova etapa de conflictivitat social. Les vagues de principis de 1951 a Catalunya -la vaga de tramvies i la vaga general- són considerades com a moviments molt amplis que van sorprendre l'oposició clandestina, ja que eren poc organitzats i sense cap grup polític o sindical que el dirigís. Van ser vagues relativament pacífiques, contra la congelació salarial i els alts preus (*Ibid.*: 355-358).

La vaga de tramvies i la vaga general de 1951 són dos moviments relacionats entre si. La Vaga de tramvies, de l'1 de març de 1951, va tenir origen en la decisió del Consell de Ministres el qual va autoritzar a la Compañía de Tranvías de Barcelona a augmentar en un 40% el preu dels bitllets de tramvia. Amb la implantació dels nous preus, un viatge que fins aleshores costava als barcelonins 50 cèntims va passar a valer-ne 70. Aquests 20 cèntims de diferència produïren una profunda irritació que va anar en augment en saber-se que a Madrid aquest augment no s'havia produït. Tots aquests

condicionants van portar al fet que els treballadors es revoltessin i anessin a peu al seu lloc de treball, apedregant els tramvies per tal de mostrar el seu desacord. Gairebé una setmana més tard, el govern civil autoritzava la tornada a les antigues tarifes. Poques hores després de la tornada a les antigues tarifes el senyor Claudio E. Sánchez, que aleshores era el delegat provincial de sindicats, va convocar a l'edifici de la Central Nacional Sindicalista (CNS) a una reunió de representants sindicals per tal que oblidessin la seva actitud i fossin els primers de tornar a pujar als tramvies. Aquesta reunió, però, va acabar malament, ja que es va atribuir el mèrit del retorn del preu de l'antic bitllet als jerarques falangistes del sindicat. El delegat provincial va ser expulsat i els treballadors van reclamar l'augment de sou i la llibertat per a tots els detinguts arran del boicot als tramvies. El fet més important d'aquesta reunió de la CNS va ser que en va sortir la consigna d'una vaga general pel dilluns 12 de març. La vaga general, doncs, va anar-se imposant fins a deixar immobilitzats a 300.000 treballadors. A la tarda, la vaga va estendre's pel cinturó industrial de Barcelona i va allargar-se més dies a part del 12 de març. Amb aquesta vaga general van acabar-se les restriccions i el racionament, i els mercats van començar a presentar un altre aspecte (*Ibid.*: 202-208).

Una altra vaga d'aquesta mateixa dècada va ser la vaga de tramvies de 1957, la qual va tenir lloc en un període econòmic certament crític. Els salaris havien estat augmentats un 30% com a resultat de les protestes de 1956 derivades de l'encariment de la vida. La inflació dels preus, però, anul·lava aquest augment. El governador civil d'aleshores, Felipe Acedo, va pujar els bitllets del tramvia el 9 de gener de 1957 en un 33%, de 60 a 80 cèntims. Altre cop, com a la vaga de 1951, van aparèixer octavetes convocant el boicot als tramvies el dilluns dia 14 de gener. Aquest cop, però, a diferència de la vaga de 1951, els funcionaris de llocs oficials van ser obligats a presentar el bitllet de tramvia com a mesura oficial per contrarestar la vaga. La vaga va durar 11 dies, però aquest cop no va haver-hi triomf de la població, ja que els preus van mantenir-se (*Ibid.*: 208-211)

Il·lustració 27. Vaga de tramvies 1951. Font: Elsot.cat

2.5. La reorganització durant la dècada de 1960

Amb el creixement econòmic, els canvis socials, les carències del règim i la seva persistència van arribar noves tensions socials i polítiques al llarg de la dècada de 1960. Al llarg d'aquests anys va haver-hi un notable creixement dels conflictes de caràcter laboral, més radicalització de la rebel·lió dels universitaris, el sorgiment de moviments de protesta ciutadana, l'aparició de dissidències amb sectors de l'Església catòlica i el ressorgiment de les reivindicacions nacionalistes. Aquesta etapa, doncs, va portar a la reorganització i ampliació de l'antifranquisme, però també de l'oposició més moderada i de la dissidència provinent del mateix règim (*Ibid.*: 547).

A la pràctica, la nacionalització espanyola que el franquisme va voler imposar era tan agressiva que tan sols podia atraure a aquells que ja estaven predisposats a això. La dècada de 1960, doncs, va ser una etapa de notable penetració de les idees democràtiques i de les reivindicacions nacionals en la societat civil catalana. Aquest període d'augment de la mobilització va tenir el seu punt àlgid amb el tancament del monestir de Montserrat d'uns 300 intel·lectuals, professionals i artistes en protesta pel judici de Burgos a finals de

1970, acció que va acabar possibilitant la posterior creació de l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals. Aquests van ser els passos que portarien dos anys més tard a la constitució de l'Assemblea de Catalunya, una plataforma de l'any 1971 en la qual s'aglutinaven forces antifranquistes, tant polítiques com socials (*Ibid.*: 596-607).

Il·lustració 28. Tancada d'intel·lectuals a Montserrat. Font: Memorial Democràtic.

2.6. La Diada Nacional de Catalunya

És necessari en aquesta mostra expositiva, un cop acabades de presentar la dècada de 1950 i 1960 en l'àmbit de resistència política, fer un petit incís en la festa catalana per excel·lència, la Diada Nacional de Catalunya, i la qual mereix una revisió ràpida ja que va inspirar tant a la resistència política com també a la resistència cultural. Diversos autors remarquen la importància dels Onzes de Setembre organitzats per la resistència, caracteritzats sempre per accions aïllades, i impulsats a partir dels anys quaranta, els quals van aconseguir arribar finalment a la històrica diada de 1977.

Entre les celebracions i reivindicacions de la resistència per la Diada es poden remarcar les següents: la de 1943 amb Josep Pallach, el qual va redactar el primer text reivindicatiu dels Onzes de Setembre clandestins; la de 1954, quan el Secretariat de Forces Democràtiques -que agrupava diversos corrents polítics- va voler recuperar la Diada creant una comissió i fent una manifestació que va quedar reduïda per la policia; la de 1964, coincidint amb el 250 aniversari de la caiguda de Barcelona en mans de Felip V, la qual va aconseguir agrupar a 4.000 persones; la de 1965/1966 amb la

creació d'una altra comissió més sòlida que la de 1954, amb representants de diverses forces polítiques; i la de 1971 que va suposar la primera proclama pública ja no reservada a militants, sinó cridant els ciutadans i en la qual es va sentir per primer cop en públic des de feia anys Els Segadors, que havia estat prohibit. A mesura que el franquisme arribava a la seva fi i que la participació en les manifestacions era més nombrosa, l'Onze de Setembre va anar agafant de nou el seu aire de Diada, fins a esclatar en la manifestació del 1977, coneguda pel lema "*Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia*". Cal destacar, per acabar aquest incís en les diades, que el principal objecte d'homenatge durant aquestes diades clandestines era Rafael Casanova (Fabre; Huertas; Ribas, 1978: p. 130-133).

Il·lustració 29. Diada de 1977. Font: NacióDigital

ÀMBIT 3. LA RESISTÈNCIA CULTURAL

Objectius específics d'aquest àmbit

- Fer una síntesi de les etapes de resistència cultural desenvolupades durant la dictadura.
- Evidenciar les prohibicions efectuades pel règim, a escala cultural i lingüística.
- Desenvolupar el complex concepte d'etnocidi/genocidi lingüístic així com els recursos per revocar-lo.
- Explorar les principals entitats culturals catalanes i la seva lluita al llarg del franquisme, així com la importància de les publicacions, premsa, revistes o premis de caràcter cultural.

Contingut

Aquest àmbit és l'apartat principal de la mostra expositiva i el que donarà pas a l'àmbit 4, el qual també té un enfocament cultural. En aquest àmbit, doncs, es parlarà dels aspectes següents: es farà un recorregut per les etapes de resistència cultural; es tractarà la

intervenció política que va haver-hi en la cultura, així com en les prohibicions del règim; s'exposarà el sorgiment del concepte de genocidi lingüístic o etnocidi de la llengua catalana, des d'on també es tractaran temes com les classes de català i els grups culturals; es farà un recull de llibres, editorials i premis literaris, així com revistes i premsa; i finalment es farà incís en entitats com Òmnium Cultural i l'Institut d'Estudis Catalans.

3.1. Etapes de resistència cultural

La cultura va desenvolupar-se a Catalunya durant la dictadura franquista en una situació d'excepcionalitat, veient així condicionades les característiques, funcions i equilibri dels seus elements. Com a empresa històrica que era, el franquisme va ser un projecte de construcció d'una nova societat que necessitava d'un marc cultural propi, que va implantar tots els recursos a l'abast, inclosos els repressius, i a còpia sobretot d'intervenir el passat per obtenir el material genètic del present. La victòria franquista a la Guerra Civil Espanyola i la instauració de la llarga dictadura van suposar un trencament radical en l'evolució de les

cultures polítiques i de la cultura en general, tant a Catalunya com a Espanya.

Alguns historiadors distribueixen la resistència cultural en dues etapes. La primera, de 1939 a 1950, anomenada com a etapa de resistència pura, i la segona, de 1950 a 1970, anomenada com a etapa de resistència organitzada i visible en la qual la repressió continuava, però les diverses organitzacions van deixar majoritàriament la clandestinitat. Una resistència cultural doncs, marcada pel que és anomenat com a *Llarga nit de la dictadura*, on el règim franquista tenia com a objectiu acabar amb la realitat nacional de Catalunya, començant per l'abolició de l'Estatut de Catalunya, l'oficialitat del català i l'ensenyament d'aquest. La segona etapa és la més rellevant i la que tindrà més pes en aquesta mostra expositiva.

3.2. La intervenció política en la cultura i les prohibicions del règim

Si parlem de resistència cultural és perquè prèviament hi ha hagut una intervenció política i unes prohibicions per part, en aquest cas, del règim franquista. Borja de Riquer (2010: 299-312) descriu la

cultura catalana com una cultura segrestada i interferida per la política del règim franquista a partir de 1939. Per afirmar aquest segrest cultural, cal fer referència a dates com el 1941, quan la nova Vicesecretaria d'Educació Popular va passar a responsabilitzar-se casi en exclusiva del control de la informació i de la fiscalització de totes les produccions i activitats culturals, de manera que els mitjans de comunicació públics i privats havien d'estar sota les ordres del govern. Tots els mitjans de comunicació i la producció editorial havien de dur a terme la tasca de transmetre la nova cultura oficial, imposada pel règim franquista, i eliminar del mapa tot el que fos pluralitat ideològica, és a dir, tot allò relacionat estrictament amb els valors i les expressions culturals de la nació catalana. Aquesta situació de dictadura cultural es centrava en l'exaltació nacionalista, el culte a Franco, el catolicisme i els atacs a l'Anti-espanya, entre d'altres, a través del que englobaríem sota la paraula censura i repressió, la qual cosa es va mantenir fins a la Llei de Premsa de 1966.

Carles Santacana (2013: 48-50) esmenta la importància de l'article *La falsa ruta* de Ferran Valls Taberner -publicat a *La Vanguardia* espanyola l'any 1939- per mostrar de manera concloent el que va significar la instauració del règim franquista com a projecte de liquidació del catalanisme. Santacana a l'hora de descriure aquesta

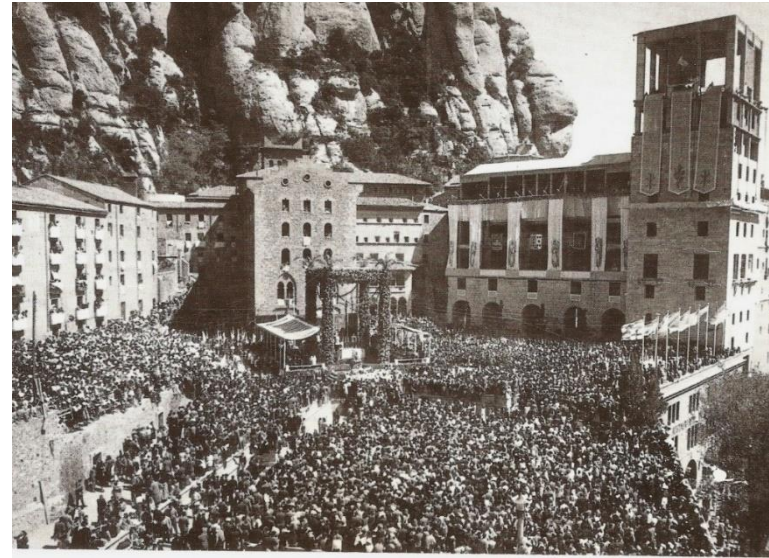
resistència política, ens classifica Catalunya en dues: la Catalunya real i la Catalunya catalanista. La primera és una Catalunya espanyola, la que desitja el règim, la que propugnava a tothom la propaganda franquista, és a dir, la Catalunya real. Es tractava doncs, de refer els referents que donaven sentit a aquesta Catalunya real i denunciar els que havien construït la Catalunya catalanista. Els militars franquistes tenien identificat com a perillós per a aquesta Catalunya real el món cultural que hi havia hagut a Catalunya abans de la guerra, i més encara quan el projecte reformista dels anys trenta s'havia identificat com *La República dels professors*. Els intel·lectuals eren acusats per aquests militars franquistes de tenir la responsabilitat directa en la creació de discursos democràtics i catalanistes que havien enganyat la gent de bona fe. Per això, calia desacreditar sobretot als intel·lectuals que eren referents culturals i alhora s'havien compromès políticament. Pau Casals, Pompeu Fabra, Carles Riba, Pere Coromines, Pere Bosch Gimpera, Lluís Nicolau d'Olwer o Antoni Rovira i Virgili eren elegits per significar aquesta intel·lectualitat tan perniciosa als ulls dels falangistes.

Amb la fi de la II Guerra Mundial l'any 1945, el règim es trobava en una situació que li era hostil. Santacana (2013: 48-50) afirma que en aquest context es podia produir certa permissivitat davant

algunes expressions cultes catalanes. En aquest context, doncs, va començar el que es pot anomenar com l'etapa d'apropiació per part de la Catalunya real. No es tractaria de destruir la cultura catalana com s'havia intentat fer fins al moment, sinó que es volia fer una conversió d'aquesta en arcaica i que el català només fos utilitzat en determinades tasques. La cultura espanyola era la que havia de dialogar amb la cultura universal.

El règim franquista, però, no va apropiat-se únicament de personalitats culturals catalanes que podien servir-li en la construcció de la Catalunya real, sinó que també va voler apropiat-se dels llocs de memòria d'aquest catalanisme. Santacana (*Ibid.*: 48-50) parla de Montserrat com l'espai central en els llocs de memòria dels catalans, lloc que s'havia convertit en l'indret religiós més venerat i el catalanisme conservador l'havia convertit en un element fonamental. A la fi de la guerra Montserrat s'associava al franquisme espanyolista: Franco no només s'havia apropiat d'un símbol religiós, sinó també d'un símbol català. Malgrat això, l'any 1974, arran de les festes d'entronització de la Mare de Déu que tenien com a objectiu adquirir mitjançant aportacions un nou tron per la verge, va haver-hi una recol·locació d'aquest lloc de memòria als qui els pertocava, a més de convertir-se en un acte de resistència cultural. Es va demanar per part de l'abat Escarré cap al

governador, que la propaganda fos en català, ja que es tractava del poble i de les classes més humils a qui s'havien de dirigir per demanar donacions, assegurant que no hi hauria caràcter polític i que amb allò s'augmentaria el fervor patriòtic espanyol entre el poble. Els actes organitzats per la Comissió Abat Oliba tenien una clara intencionalitat però, ressituar Montserrat en una clau interpretativa de la cultura catalanista. Fabre, Huertas i Ribas (1978: 126-129) també destaquen la importància de les festes d'entronització de la mare de déu de Montserrat del 27 d'abril de 1974 per ser el primer cop on prop de cent mil persones van escoltar unes paraules pronunciades en català públicament, a la vegada que una senyera fou desplegada des del pic conegut com a *Gorro Frigi*, prèviament col·locada per uns muntanyencs pertanyents als Grups Catalans de Resistència, clandestins. Tot i la repressió de després, és considerada una fita fonamental dins la història de la resistència nacional catalana sota el franquisme.

Il·lustració 30. Festes d'entronització de 1974 a Montserrat. Font: Totsobremontserrat.cat

Deixant de banda les apropiacions que el franquisme va atorgar-se pel que fa a personalitats i llocs de la cultura catalana, Jordi Larios (2013: 7-19) remarca des d'un altre punt de vista, l'actitud dels intel·lectuals respecte a la dictadura. En el cas de la cultura catalana, quan s'estudien els artistes i escriptors que van començar a treballar abans de la Guerra Civil i van continuar treballant després de 1939, és evident que cal tenir en compte la seva actitud vers la República, com van actuar durant la guerra, i les conseqüències de la victòria militar dels nacionals per a la seva obra i la seva vida. Larios (*Ibid.*: 7-19) destaca que es fa molt difícil d'entendre el suport d'alguns artistes i escriptors catalans a la dictadura del General Franco. Davant la guerra doncs, l'única posició acceptable, correcta i lògica per part d'un artista o escriptor català era mantenir-se fidel a les seves idees. La posició dels altres, dels que van ser hostils a la República i van donar suport als nacionals i al franquisme resulta molt difícil d'entendre. Tant és així que a primera vista sembla incongruent i, encara més, una aberració. Tot i això, tal com diu l'autor, cal situar la posició dels intel·lectuals vers la guerra dins del context d'una crisi social i política de grans dimensions. És a dir, el context polític espanyol i europeu de les primeres dècades del segle XX dominat per la polarització ideològica, exposa les raons que van tenir els artistes i

escriptors per decantar-se a favor dels nacionals durant la guerra i, després, per donar suport a la dictadura franquista. També és cert, però, que aquesta crisi no va erosionar la fidelitat a Catalunya de molts intel·lectuals com la d'Agustí Bartra, Josep Carner, Carles Riba, Mercè Rodoreda i molts altres.

Tal com relata Borja de Riquer (2010: 313-316), durant la postguerra va haver-hi una marginació de les llengües catalana, basca i gallega. Durant anys a Catalunya només la llengua castellana tenia projecció pública i monopolitzava els mitjans de comunicació, prohibint així les llengües pròpies. A part de les apropiacions d'intel·lectuals, les apropiacions de llocs de memòria de la cultura catalana i les col·laboracions d'intel·lectuals amb el règim franquista, també s'han de tenir en compte totes aquelles personalitats que no van voler-hi donar suport. La producció cultural durant la postguerra, segons l'obra de Riquer (*Ibid.*: 313-316), es pot englobar en tres camins diferents: el de l'exili, el de la clandestinitat interior i el de la literatura pública en la legalitat. Tots tres tenien l'objectiu de salvar la llengua, la cultura i el prestigi social. Mentre entre 1940 i 1950 l'exili català vivia un moment d'esplendor amb la creació de casals, revistes, editorials i premis, a l'interior sorgia un moviment clandestí que va aconseguir publicar

algunes revistes i llibres il·legals, publicacions que es tractaran concretament en els següents apartats. Cal recordar que només a partir de 1946-1947 van començar a poder aparèixer algunes publicacions en català, pel fet que fins aleshores hi havia una prohibició total de la qual només publicacions religioses o edicions del segle XX publicades amb l'ortografia anterior a la normativa Pompeu Fabra se'n salvaven. A partir de 1947, les publicacions fetes a Catalunya en català van superar per primer cop, des del final de la guerra, les que estaven fetes a l'exili. L'exili va entrar en decadència pel que fa a les publicacions a la dècada de 1950, iniciant així el que Borja de Riquer (2010: 313-316) anomena com una etapa de "tolerància" oficial a l'interior, amb uns 800 títols publicats en català entre 1946 i 1961, i la meitat editats per l'editorial Selecta.

Per concloure aquest apartat sobre la intervenció política en la cultura catalana i les prohibicions d'aquesta, cal fer esment de totes aquelles prohibicions que el règim franquista va establir a Catalunya. Les prohibicions dutes a terme pel règim franquista relacionades amb el català són exposades de forma breu per Josep Benet (1979: 2018-331). Entre aquestes prohibicions hi trobem les següents: la prohibició del català en rètols, anuncis i inscripcions; la prohibició del català en escrits destinats al públic, que exigia la

prohibició de l'ús de la llengua catalana en públic i la sanció en cas d'utilitzar-la; la prohibició del català en la retolació dels carrers; la prohibició del català en la correspondència privada i familiar -la censura de la correspondència interior d'Espanya va continuar vigent vuit mesos més després del final de la guerra, censura que privava als catalans de fer servir la seva llengua-; la supressió de l'obra cultural i escolar de la Generalitat de Catalunya i dels ajuntaments populars, la qual era tractada de separatista; la clausura de centres educatius i la depuració del magisteri i el professorat d'aquests, que van portar a la instauració del nou magisteri franquista; i la supressió de la Universitat Autònoma de Barcelona per part del Ministerio de Educación Nacional.

Josep Benet (1979: 349-366) també destaca com a fet important la desaparició i destrucció de monuments i estàtues commemoratives, la majoria de les quals eren en homenatge a figures importants de la història de Catalunya, com també la descatalanització dels noms de carrers i vies. Per concloure aquesta onada de prohibicions, cal remarcar també les que es van imposar en termes purament culturals com van ser: la prohibició per a la realització d'obres teatrals en català, ja fossin companyies professionals o d'aficionats; els atacs contra els intel·lectuals i artistes catalans que s'havien exiliat, a través de la nova premsa

imposada per part del règim; a més de la prohibició de premis, himnes i banderes.

Finalment cal destacar la censura de premsa que va realitzar el govern franquista, un dels aspectes que Josep Benet (1979: 379-380) afirma que s'han de tenir més en compte per tal d'entendre "fins a quin punt la persecució contra la llengua i la cultura de Catalunya va arribar a ser total. Aquest règim de censura i de consigna permetia que es poguessin publicar impunement els atacs més innobles contra les personalitats més il·lustres de la cultura catalana. Però permetia, a més, que el govern franquista substituís més endavant la campanya d'atacs contra la intel·lectualitat catalana pel silenci més total imposat a tot el que directe o indirectament es referís a l'existència d'una llengua i una cultura catalanes. Per la premsa i la ràdio franquistes l'idioma i la cultura catalanes havien deixat d'existir."

Il·lustració 31. Cartell "si eres español habla español". Font: El Nacional.cat

Tacha
"les

atistas
nonia-
nacio-
reme-
de Es-

gedio-
ado su
riginal
do que
stella-
los de
adros,
ceas.
tols"

podian
a ex-

dono-
ma.es
la es-

En todos los cafés. En
todos los restaurantes.
En todas las tiendas. En
todas las oficinas debe-
rían colgarse carteles
que digan:

**“Si eres español
habla español,”**

grama de política pro minorías nacio-
nales.

A España le convendrá tener a mu-
chos de sus hijos en el territorio nacio-
nal. Pero también le conviene—ahora

3.3. La llengua catalana i l'intent de genocidi lingüístic

Quan parlem de llengua catalana durant el franquisme ho relacionem amb termes com censura, prohibició o genocidi lingüístic. Francesc Vallverdú (1998: 71) afirma que la victòria franquista va significar un cop molt dur per al procés de normalització lingüística que s'estava desenvolupant a l'època de la República. Vallverdú (1998: 72) parla de genocidi lingüístic a la llengua catalana en el període comprès entre 1939 i 1961, anys en els quals el català va desaparèixer de tots els àmbits en els quals havia aconseguit entrar durant els anys previs a la guerra. Pel que fa a l'ús oral, la majoria de parlants continuava fent-lo servir en les relacions personals, tot i que a mesura que la repressió anava fent-se més present, la població de Catalunya cada cop feia servir més la llengua castellana per por al que pogués passar. Amb la victòria dels aliats a la II Guerra Mundial, però, el règim franquista va haver de frenar de forma considerable la repressió que estava duent a terme sobre la llengua, fet que va contribuir que el 1945 es portés a terme la primera obra de teatre en català a Barcelona i comencessin a publicar-se els primers llibres en català no clandestins.

El segon període de què parla Vallverdú (1998: 72), comprès entre 1962 i 1975, és una etapa d'ebullició política i de reivindicacions amplament assumides. Pel que fa a l'ús de la llengua catalana, la repressió i tensió van anar en decaiguda de manera que cada cop podia utilitzar-se amb més freqüència en les administracions i en la vida quotidiana, amb l'anomenat *bilingüisme passiu*. En el camp de l'ensenyament, cada cop eren més grans les reivindicacions a favor de les classes de català. Seguint en aquesta segona etapa entre 1962 i 1975, s'ha de tenir present la importància del nomenament de Manuel Fraga Iribarne com a ministre d'Informació l'any 1962. Aquest nomenament va portar a eliminar algunes prohibicions que fins al moment afectaven la cultura catalana tot i que la repressió i la censura encara estaven a l'ordre del dia. Es van començar a permetre les traduccions al català, més marge d'error a la premsa i més atenció a la literatura catalana. Pel que fa a l'Església, cal remarcar la feina feta des d'aquesta, ja que va tenir un impuls a favor del català importantíssim augmentant les misses en aquest idioma.

3.1.1. Les classes de català i els grups culturals

Pel que fa al període d'entre 1939 a 1950, aquest es va caracteritzar per l'organització de classes de català clandestines en cases particulars a les quals s'hi van afegir des d'entitats fins a centres parroquials. A més, destaca també el paper de l'Església a l'hora d'organitzar aquestes classes, ja que va ser l'encarregada de realitzar-ne als seminaris a partir de 1949. Aquestes classes i cursos de català eren adreçats tant a futurs professors com a aquells que simplement volien aprendre la llengua malgrat que la repressió i censura a la qual es veia sotmesa el país (Fundació Jaume I, 2002: p.37).

La segona etapa que compren de 1950 a 1970 és caracteritzada per l'aparició dels primers cursos públics de català, o inclús de català oral i per correspondència. Cal remarcar que el 1960, més de cinquanta cursos de llengua catalana eren realitzats a la ciutat de Barcelona. El resistencialisme cultural entorn el qual gira aquest mostra expositiva, doncs, es comença a veure a mitjans de la dècada de 1950. Arenas (*Ibid.*: 38) parla de l'aparició de la *Carta oberta dels catòlics catalans als bisbes i abats de Catalunya* i del document programàtic emès per Solidaritat Universitària de

Barcelona, en els quals es reclamava la llibertat de la llengua catalana i la cultura en l'ensenyament, els dos de 1956. També s'ha de tenir en compte el Manifest de la Federació d'Estudiants de Catalunya de l'any 1958, en el qual es reivindicava el reconeixement dels drets culturals i polítics de les nacionalitats hispàniques oprimides. Aquests manifestos apareguts a finals de la dècada de 1950 van suposar, tal com afirma Arenas (*Ibid.*: 38), un augment de l'ambient a favor de l'ús lliure de la llengua.

Entrant a definir més concretament el desenvolupament d'aquestes dues etapes en funció a com van anar-se realitzant les classes llengua catalana, Fabre, Huertas i Ribas (1978: 169) daten les primeres classes clandestines de català el 1944. Les classes de català fetes en la clandestinitat havien de tenir alguna excusa preparada per part dels qui les rebien i dels qui les efectuaven per si es trobaven enmig d'un escorcoll de la policia, de manera que la majoria de cops es feien passar per classes d'anglès. És en aquesta època quan l'ensenyament de la llengua i la seva reivindicació esdevé un dels elements bàsics que faran de l'idioma el vincle més definitiu i sensible de tots els territoris de parla catalana en els anys posteriors, tal com afirma Arenas (Fundació Jaume I, 2002: p.42-43). La clandestinitat d'aquestes classes provocava incertesa entre els que les realitzaven i sobretot els que les rebien, de manera que

sempre s'intentava que la gent que en formava part fossin de confiança per tal que no sorgís cap imprevist i fos algun dels participants qui parles més del compte fent delatar les classes a la policia. Aquesta consciència intranquil·la també va provocar que en alguns casos es demanessin permisos per tal de poder realitzar-les legalment, però aquests permisos eren sempre refusats.

Havent parlat ja de l'inici d'aquestes classes a la dècada de 1940 i la continuïtat en la dècada de 1950, cal veure, doncs, quin va ser el panorama en els anys següents, a la dècada de 1960, on Òmnium Cultural va tenir-hi un paper molt destacat. Òmnium Cultural va marcar l'extensió de l'ensenyament del català, realitzant una xarxa subvencionada de professors i cursos organitzada per la Comissió Delegada d'Ensenyament (CDE) -més tard Delegació d'Ensenyament de Català (DEC)- que va ser creada amb aquesta finalitat per la mateixa associació. Un cop es va fundar Òmnium l'any 1961, doncs, també es va construir el que es va anomenar com a Junta Assessora d'Ensenyament del Català (JAEC), sorgida d'un consorci entre l'Institut d'Estudis Catalans i la Comissió Delegada de Català d'Òmnium Cultural, dins la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. L'objectiu d'aquesta creació, la JAEC, era l'avaluació de futurs professors de llengua. Tot aquest entramat d'organismes constata una planificació seriosa per

l'ensenyament de l'idioma davant una situació de repressió. Així doncs, l'estructura quedava de la següent manera: Òmnium Cultural com a font de finançament; la garantia de tenir professorat acreditat; la JAEC com a formadora de professorat; i finalment la DEC com a organitzadora i promotora amb un cos de professionals capacitats, que des del primer moment va vetllar per la formació continuada dels seus ensenyants amb la creació del Seminari de Millorament (1963-1968) i amb la formació a distància. En el moment en què Òmnium Cultural va ser clausurat el 1963, els cursos de la CDE van passar a estar a l'empara del Centre d'Estudis Francesc Eiximenis, que havia col·laborat amb l'associació, i de la Lliga de la Mare de Déu de Montserrat. Òmnium va ser clausurat durant quatre anys, fins al 1967 (Fabre; Huertas; Ribas, 1978: p.173). Un cop Òmnium va tornar a l'activitat, la CDE va passar a anomenar-se oficialment DEC.

La Diputació de Barcelona també es va encarregar de realitzar proves de llengua catalana, l'any 1967, per tal donar certificats d'aptitud per poder ensenyar la llengua a les seves escoles i biblioteques populars.

Il·lustració 33. Examen el 1969 de professors de català des del DEC. Font: Òmnium Cultural.

Cal fer esment finalment d'una tercera etapa per tal de mencionar com va començar a ser tolerat el català a l'ensenyament entre 1970-1978. L'ús del català i del seu ensenyament en aquest moment ja no era un plantejament cultural sinó que va passar a ser un element més de la lluita general. Arenas (Fundació Jaume I, 2002: p.43) afirma que aquest període s'encapçala per la desaparició de la prohibició de l'ensenyament del català gràcies a la promulgació de la Llei General d'Educació (LGE) del 1970. En aquest període de canvis, a més, les Universitats de Barcelona (UB i UAB) van començar a realitzar cursos de català per a mestres en els Instituts de Ciències de l'Educació, un procés al qual s'ha anomenat com a *reciclatge del català*. Així doncs, a finals d'aquest període, entre 1976 i 1977, la inclusió de les classes de català a les escoles arribava a més de 30 comarques de Catalunya.

Per acabar amb aquest període, s'ha de fer especial rellevància al Butlletí Oficial de l'Estat en el qual es va publicar el Reial decret 2092/1978 0, decret que va fer que es reconegués l'estat de dret i l'oficialitat del català. Tal com afirma Arenas (*Ibid.:* 47) doncs, l'època d'actuació clandestina s'havia acabat i tota la situació creada durant més de trenta anys de resistència i de lluita va suposar un factor essencial per a la introducció de la llengua a

l'ensenyament com van ser les estructures creades, els professors, formats o titulats.

La causa de la llengua no va ser mai únicament cosa d'intel·lectuals sinó que les classes populars i l'Església també es van fer partícips d'aquesta lluita. En el món sindical, s'ha de remarcar la feina realitzada des del Sindicat Democràtic d'Estudiants Universitaris de Barcelona (o Sindicat Democràtic) i les universitats, mentre que en la societat civil, seguien apareixent associacions que lluitaven a favor de l'ús de la llengua, fet que provocava que el català s'estigués recuperant arreu dels Països Catalans.

En aquest mateix àmbit de les classes de català, cal destacar també la feina realitzada per part dels anomenats grups culturals clandestins, presents principalment en els anys quaranta, i dels quals Fabre, Huertas i Ribas (1978: 168-169) remarquen que són un dels aspectes menys coneguts de la resistència cultural. Aquests grups culturals van formar-se per la situació de repressió que el règim havia implantat a Catalunya, de manera que les persones es trobaven en reunions clandestines de poca gent on la majoria de cops la finalitat era la lectura de poesies o intercanvi d'informació dels exiliats. Entre aquests grups destaquen *Miramar* i *Amics de la poesia*.

Il·lustració 34. Coberta de la revista Cavall Fort núm.336 (1976), il·lustrada per Pilarín Bayés. Reivindicant el català a l'escola. Font: Vilaweb.

3.4. Els llibres, les editorials i els premis literaris

Quan es parla de resistència cultural, cal parar atenció en els llibres, les editorials i els premis literaris, i en com es van desenvolupar aquests en una etapa tan convulsa com aquesta. L'expansió del llibre en català es va iniciar cap a mitjans de la dècada de 1920, arribant al seu màxim exponent de producció i difusió just abans d'iniciar-se la Guerra Civil.

Vallverdú (1998: 77) confirma un cop més que amb la prohibició de qualsevol manifestació pública de llengua catalana durant la dictadura franquista, va cessar tota l'activitat editorial en català i que per tant, va provocar un daltabaix entre 1939 i fins principis de la dècada de 1960. Aquesta prohibició en l'edició de llibres en català va portar que aquests s'editessin i es publicuessin a l'exili, tal com ja s'ha fet esment anteriorment. En van ser editats al voltant de 180 -la majoria a Amèrica- els primers anys de la postguerra, un número molt escàs de llibres en català als que caldria afegir puntuals publicacions clandestines.

Ja des de 1939 es van publicar alguns llibres. Un exemple d'aquests és *Mes de Maria Eucarístic*, escrit per Mn. Lluís G. Otzet, gràcies al permís purament eclesiàstic. Un altre cas de llibre tolerat pel

permís eclesiàstic va ser la *Història de Montserrat*, de Mn. Albareda, publicada legalment el 1944. Així doncs, els autors defensen que la protecció de l'Església a l'hora de publicar obres literàries va ser fonamental en aquesta recuperació de la llengua catalana.

Un cop els aliats van guanyar la guerra, la repressió va baixar les revolucions i a partir de 1946, es van començar a publicar llibres legalment en català de la mà d'editorials com Selecta, Aymà o Moll, tot i que les temàtiques seguien veient-se molt restringides, especialment la història i el pensament polític. És per això que va haver-hi, per exemple, un augment dels llibres de poesia. L'empresa més important en aquest període com a editora de llibres catalans va ser sens dubte l'Editorial Selecta: dels 800 llibres en català publicats entre 1946 i 1961, més de la meitat van ser editats per aquesta, entre els quals destacaven el gènere novel·lístic i la poesia. Pel que fa als llibres menys publicats en aquest període, destaquen els llibres de gran difusió, les traduccions -ja que les traduccions al català estaven prohibides-, manuals i llibres de text, i publicacions institucionals (*Ibid.*: 77-78). La censura i les condicions de la postguerra van ser una estocada al sector editorial a Catalunya, sobretot l'especialitzat en llibre en

català, que el 1939 va desaparèixer de l'esfera pública fins al 1946 com s'ha exposat. La represa, doncs, seria lenta.²⁹

Tornant a les publicacions en català, Fabre, Huertas i Ribas (1978: 160-162) realitzen un recull dels mètodes a partir dels quals es va aconseguir publicar abans d'aquesta primera obra legal l'any 1946; Llibres distribuïts per subscripció, facsímils, llibres amb ortografia arcaica, llibres amb dates falsificades, llibres amb falsos llocs d'edició, llibres clandestins purs, bibliofília consentida o bé llibres amb pàgines limitades - ja que si tenien menys de 32 pàgines eren censurats únicament per la delegació local, sense anar a Madrid -, pseudoclandestins, edicions de l'exili, llibres fets a les universitats, i finalment, el cas dels llibres fets per les Festes de l'entronització de la Mare de Déu -els quals van aprofitar la situació i van editar diversos opuscles i fullets-. En aquest recull de mètodes destaca la figura de la burgesia, la qual va voler protegir i tirar endavant la cultura catalana. A totes aquestes complicacions per publicar llibres hi cal afegir, a més, la falta de publicitat i l'absència de canals de distribució, una dinàmica que no va entrar en una situació normalitzada fins ben entrada la dècada de 1960.

Vallverdú (1998: 78-79) argumenta que va haver-hi un segon període pel llibre en català, el qual va anar entre 1962 i 1975 i que es caracteritza per ser un període de creixement fins al 1966 -quan se'n van publicar 548-, una etapa de decaiguda fins al 1972 -quan se'n van publicar 444- i un altre període de creixement fins al final d'aquesta cronologia l'any 1975 -quan se'n van publicar 611-. Aquest segon període, doncs, es va caracteritzar per ser irregular a causa de la situació política en la qual es trobava el règim. En el primer tram, el 1962, va començar a haver-hi la tendència liberalitzadora, de manera que el règim es torna més tolerant, permetent per exemple, les traduccions en català. Aquesta eufòria es va acabar l'any 1969 quan la crisi arriba al sector ja que la permissivitat a l'hora d'editar no està compensada amb la legalització del català a l'ensenyament i als mitjans de comunicació. Una crisi que es remunta el 1972. S'ha d'afirmar, però, que entre els dos períodes de 1939-1961 i 1962-1975, el segon és d'absolut creixement i amb moltes més publicacions que en el primer, fet que es pot comprovar comparant la diversitat de llibres que van editar-se en aquesta etapa comparada amb la primera. En aquesta etapa doncs, apareixen els llibres de gran difusió, traduccions, manuals i

---

²⁹ Alicia GOSSOL I BELLET, El franquisme a Catalunya: intel·lectuals, cultures, llengües. Balanç i perspectives (2000-2015). A: *Journal of Catalan Studies* [en línia], p. 34-63.

llibres de text, i publicacions institucionals. L'edició en català doncs, confirma plenament el procés de normalització lingüística (*Ibid.*: 80-83).

També s'han de posar en relleu els premis i concursos literaris com ho fan Fabre, Huertas i Ribas (1978: 163), els quals els defineixen com a “mostres d'enginy produïdes pel país per remuntar les dificultats de la repressió i crear parcel·les que, dintre d'una certa tolerància, fossin lloc de trobada i de promoció de les lletres catalanes”. N'hi va haver molts de concursos menors, però els que van tenir més significació van ser els de la Nit de Santa Llúcia i els de Cantonigròs.

3.5. Les revistes

Tal com expressa Albert Manent (1998: 163), la clandestinitat i la prudència presidien aquells contactes que de vegades acabaven a la presó. Qualsevol activitat, però, servia per recuperar els trets culturals característics d'un poble ofegat per la repressió. Cal tenir en compte també la fidelitat a la llengua catalana que va tenir en molts casos l'Església.

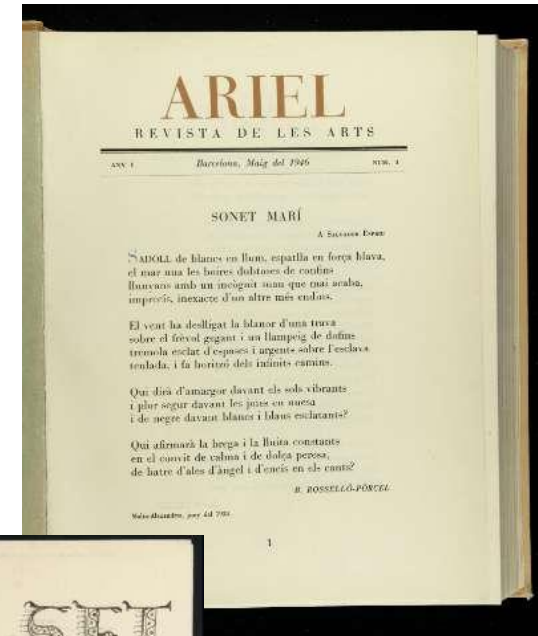
És necessari, doncs, exposar de manera sintetitzada la resistència cultural treballada des de les revistes. Amb les institucions polítiques suspeses i reduïda la llengua en l'àmbit familiar i privat, era arriscada l'elaboració de revistes no autoritzades, refer o crear grups culturals o utilitzar la llengua pròpia en llocs públics.

Fabre, Huertas i Ribas (1978: 156) posen en relleu que fer un cens de totes aquelles iniciatives portades a terme durant el franquisme, especialment les realitzades a la dècada dels quaranta i en la primera meitat dels cinquanta, no és senzill. El que sí que afirmen és el fet que aquestes són majoritàriament realitzacions executades en la clandestinitat a partir de grups d'amics. A part, també afirmen que “no s'ha de magnificar la funció d'aquestes revistes literàries, malgrat que van ser útils per tenir esperança i formar grups que van fer altres tasques de resistència cultural catalana, encara que mai no es magnificarà prou la tasca difícil i arriscada dels qui les feien”, ja que aquestes eren de tiratges mínims i arribaven a cercles molt petits.

La majoria d'aquestes publicacions, tal com afirmen Fabre i Huertas (1998: 90), no van aconseguir vèncer totes les dificultats que trobava qualsevol premsa pel fet d'ésser escrita en català. Una altra era la dificultat de trobar lectors quan feia més de trenta anys que l'ensenyament en català estava desterrat de les escoles. La tercera

de les dificultats a destacar, a part de la censura i les penalitzacions que poguessin rebre els que realitzaven aquestes revistes, eren els diners (Fabre; Huertas; Ribas, 1978: p. 157).

Les següents revistes, de les quals se'n farà un recull, són les que tenen un nombre d'estudis més important. Això és així, ja que són aquelles que tenien un programa cultural, artístic i ideològic dissenyat durant la postguerra per uns quants escriptors i artistes que van treballar per mirar de restablir fins on era possible una xarxa de relacions intel·lectuals a fi de mantenir i continuar la tradició cultural (Gossol, 2017: p.34-63). Un cop ja esmentades les revistes polítiques clandestines en un dels àmbits anteriors, cal centrar-se únicament en les revistes culturals clandestines (Fundació Jaume I, 2002: p.23): *Poesia; Ariel. Revista de les arts*, la qual va ser creadora de dos premis, *Premi Bartomeu Roselló-Pòrcel* i el *Premi Xavier Nogués; Antologia*, encarregada de difondre la convocatòria del *Premi de Poesia Salvar-Papasseit; Dau al Set; Temps; Aplec; El Pont; i Ressò* (Samsó, 1995: p.43-94).

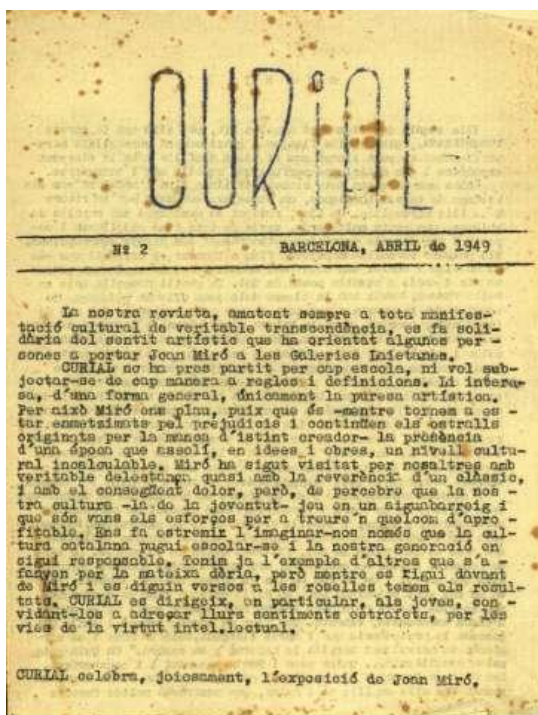

Il·lustració 35. Ariel. Revista de les arts. Font: ARCA.

Il·lustració 36. Dau al Set. Font: ARCA

En aquest mateix grup de revistes culturals clandestines en podem trobar dos tipus més (Fundació Jaume I, 2002: p.26). Un d'aquests dos tipus són les revistes universitàries, entre les quals val la pena destacar *Curial*, *Ictini*, *Fòrum*, i *Antologies poètiques universitàries*, realitzades totes elles per alumnes que tractaven majoritàriament temes lingüístics, del país i jurídics. I l'altre tipus són les revistes amb llicència eclesiàstica, editades per part d'alguna institució religiosa i les quals, segons un article del Concordat entre la Santa

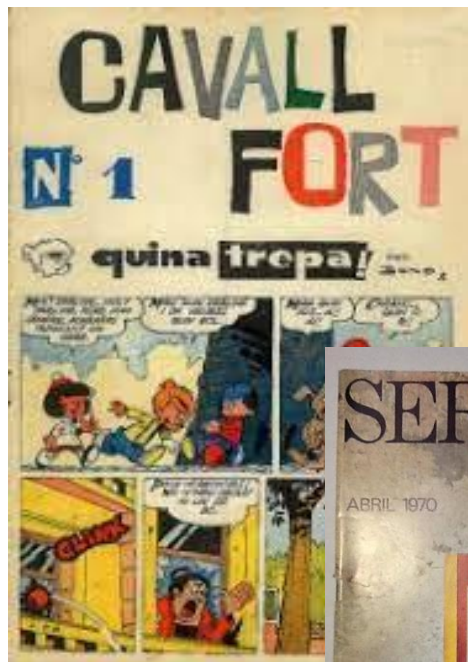

Seu i el govern espanyol, no havien de passar censura.

Il·lustració 37. Revista Curial.
Font: ARCA.

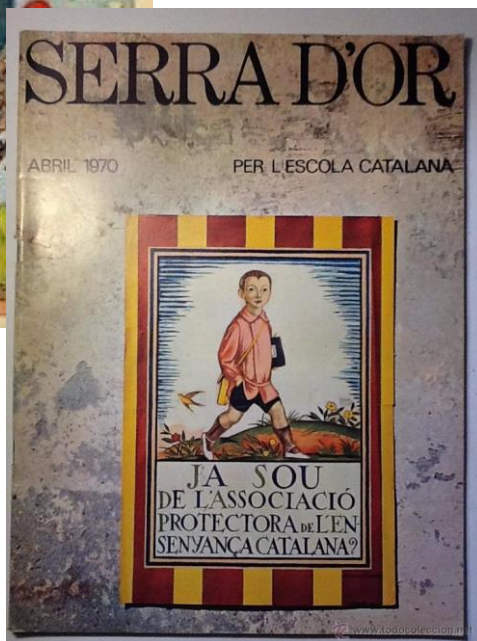
Les revistes amb llicència eclesiàstica van ser molt importants per la llengua catalana, ja que durant temps, van ser les úniques publicacions que es van poder fer legalment amb aquesta llengua. Fins a la Llei de Premsa i Impremta de 1966, la qual alleujava la censura, aquest camí serviria per a algunes iniciatives de revistes en català. Entre les revistes amb llicència eclesiàstica més destacades trobem les següents: *L'Infantil*, *Cavall Fort*, *Germinàbit* i *Serra d'Or*. D'aquesta última cal fer-ne especial menció. *Serra d'Or*, editada entre 1955 i 1959, va ser portaveu dels treballadors del Monestir de Montserrat i editada en català. El monestir va fusionar *Serra d'Or* i *Germinàbit* el 1959. *Serra d'Or* va agafar tanta repercussió que el govern la va suspendre momentàniament el 1964 i posteriorment, al reaparèixer, va haver de passar per la censura de Barcelona, qüestió anecdòtica en les revistes relacionades amb l'Església, ja que aquestes en principi tenien "immunitat" davant la censura (Fabre; Huertas, 1998: p.28-30). Encara que a priori la revista ens pogués semblar marcada per una ideologia conservadora o únicament militant en l'àmbit de l'Església, aquesta va anar molt més enllà i englobava propostes diverses de tipus cultural amb l'objectiu d'arribar als interessos d'un gran col·lectiu per tal que tothom s'hi pogués sentir representat. Malgrat el seu difícil equilibri intern doncs, *Serra d'Or*

vol ser un inventari de la cultura catalana. La revista se'ns presenta com la publicació més important dels anys seixanta, una vertebradora de la recuperació dels valors de catalanitat (Ferré, 2003: 44-52).

Il·lustració 38. Revista Cavall Fort. Font: Cavall Fort.

Il·lustració 39. Revista Serra d'Or. Font: Todocoleccion.net

3.6. Els mitjans de comunicació, la premsa

La censura franquista va afectar el periodisme de tal manera que aquells que havien treballat en diaris catalanistes o d'esquerres van haver de marxar a l'exili. El nombre de diaris va quedar molt limitat, i el català va desaparèixer completament del món informatiu. Ni un sol diari en llengua catalana va ser autoritzat a reaparèixer en cap de les ciutats on se n'editaven, i els que s'editaven en castellà no van poder publicar cap text en català (Fabre; Huertas, 1998: p.85). L'objectiu de la censura era que no hi hagués cap comentari que donés idea de qualsevol anormalitat en la vida del país, sobretot per comparació a la situació d'abans de la Guerra Civil (Ferré, 2003: 44-52). Pel règim, diaris i revistes, havien de servir com a col·laboradors per crear un nou marc de referències per a la societat nascuda de la fractura col·lectiva que havia suposat la guerra civil. Tot això fent-ho a partir de la censura establerta pel règim sobre aquests diaris, per tal que es posés el que el règim volia. El règim franquista doncs, es va encarregar de treure del mapa aquells mitjans que havien anat creixent, diversificant-se i

popularitzar-se especialment durant la Segona República (*Ibid.*: 34-63).

Alguns dels diaris publicats durant el règim franquista van ser els següents: *Correo Catalán*; *Tele/eXprés*; *Destino*. Aquests diaris van tenir la particularitat de ser diaris catalans escrits en llengua castellana - exceptuant *Destino*, que va viure diverses etapes-, sent així setmanaris d'importància inqüestionable per Catalunya. La normalitat, però, no va tornar a fer-se evident fins que van començar a publicar-se els primers diaris en català a la dècada de 1970. Entre els diaris en català podem fer esment dels següents: *L'Avui*; *Punt Avui*; *Regió 7*; *Diario de Barcelona*, *El Periódico* (*Ibid.*: 87-95).

Il·lustració 41. Diari El Correo Catalán. Font: Todocoleccion.net

Il·lustració 40. Diari l'Avui. Font: Todocoleccion.net

El fet que la majoria de publicacions de premsa a Catalunya fossin realitzades en castellà també provoca que en aquesta àrea hi hagi llacunes més grans, sobretot pel que fa a l'àmbit comarcal i local. *Destino* és de la que més estudis s'han realitzat, ja que és una publicació amb moltes interpretacions diverses i amb molta polèmica creada per les seves dues cares al llarg de les seves publicacions, el grau d'oposició al règim i el de permeabilitat del catalanisme cultural (*Ibid.*: 34-63).

Cal destacar, doncs, que tot i la curta tirada de diaris que va haver-hi, no s'ha d'infravalorar la importància de la premsa, la qual va lluitar els últims anys de la dictadura per tal de crear una opinió

pública emancipada de la propaganda oficial. La premsa es va convertir en “un parlament de paper”, la qual pretenia representar la voluntat popular (Fuentes, 2003: p.12-32).

3.7. Òmnium Cultural

En la resistència cultural cal remarcar el paper efectuat per Òmnium Cultural durant el període que va compartir amb el franquisme. Ja s’ha parlat anteriorment de la tasca importantíssima que va fer amb les classes de català, de manera que ara cal fer una síntesi més concreta en relació amb el seu paper amb el resistencialisme cultural. Joan Triadú i Font ens aporta una síntesi del que va suposar Òmnium Cultural per Catalunya, una entitat sense ànim de lucre fundada el 1961 la qual treballa per la promoció de la llengua i cultura catalana, l’educació, la cohesió social i la defensa dels drets nacionals de Catalunya.³⁰ És a dir, treballa amb un objectiu comú: Catalunya (Fundació Jaume I, 2002: p.48).

³⁰ Òmnium Cultural. *Presentació*. Omnim.cat.
<<https://www.omnium.cat/ca/presentacio/>> [última consulta: maig 2021]

Òmnium va ser creat per idea de Joan Baptista Cendrós després de veure que a la literatura castellana hi havia diversos premis, mentre que pel que fa a la catalana era completament diferent. L’any 1960 va aplegar a quatre persones més i van crear el premi Sant Jordi, a la vegada que van constituir-se com a grup al voltant del catalanisme. Van presentar-se com a Òmnium Cultural per recaptar socis mentre el règim adoptava una posició d’observació, fins que aquest va decidir parar-li els peus a l’entitat perquè hi havia personalitats tan importants entre els 5 fundadors com Fèlix Millet i Maristany.

Il·lustració 42. Bibliobús campanya Cultura en ruta d’Òmnium Cultural.
Font: Òmnium Cultural.

Però Òmnium Cultural va continuar en la clandestinitat, assegurant així la cultura catalana durant anys. Dues de les funcions d'aquesta entitat eren l'organització de l'ensenyament de català i les relacions exteriors. L'esquer de la llengua ajudava a sumar tendències per Catalunya, mentre que el règim a poc a poc perdia efectivitat en aquest sentit. Finalment, amb la mort de Fèlix Millet, el Ministerio de la Gobernación va reconèixer a mitjans de la dècada de 1960 la licitud de l'associació i la reobertura del Palau Dalmasas. Els fundadors d'Òmnium Cultural van ser els següents: Fèlix Millet i Maristany, Pau Riera i Sala, Joan Vallvé i Creus, Joan Baptista Cendrós i Carbonell i Lluís Carulla i Canals (*Ibid.*: 48-57).

Joan Triadú i Font també destaca el paper de Lluís Carulla, un dels fundadors d'Òmnium i peça clau per tal que aquesta fos una associació de base popular. Amb Òmnium Cultural com a associació legal, Carulla va decidir crear Cultura en Ruta, una obra seva vinculada a Òmnium. Cultura en ruta tenia l'objectiu d'estendre la cultura catalana més enllà de Barcelona, a través dels cartells *Llegiu llibres en català* i del famós bibliobús, posat en marxa el març de 1970, i que va recórrer els Països Catalans fins al juliol de 1978 venent milers de llibres i discos. Una eina de difusió de la cultura catalana. Els socis d'Òmnium i les seves delegacions s'encarregaven de fer d'enllaç funcional allà on passava el bibliobús. De Cultura en

Ruta se'n van derivar altres iniciatives com els amics locals i les parades de Sant Jordi iniciades el 23 d'abril de 1972 (*Ibid.*: 58-69).

Il·lustració 43. Campanya Llegiu llibres en català d'Òmnium Cultural. Font: Òmnium Cultural.

3.8. L'Institut d'Estudis Catalans

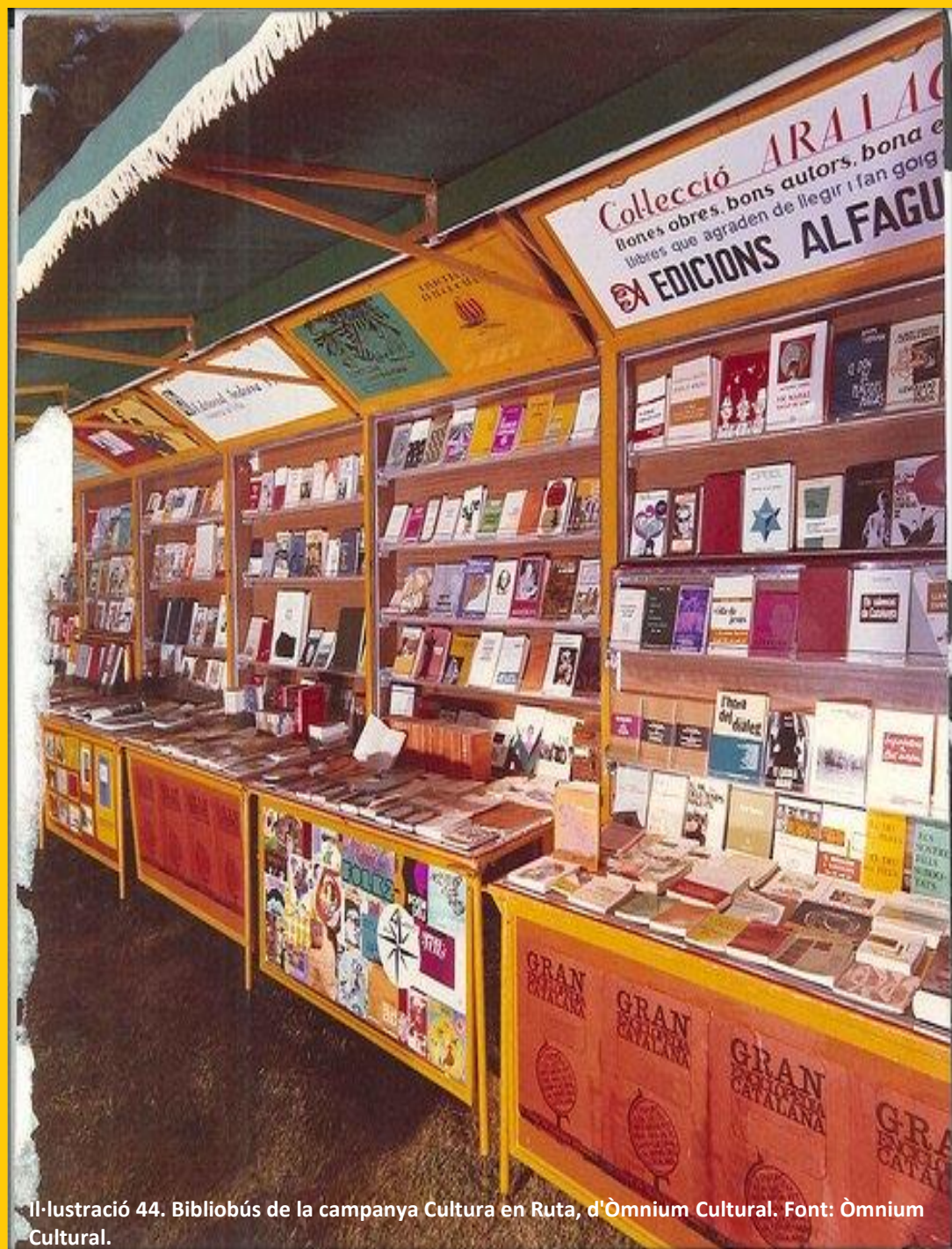
L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) va ser fundat el 1907 per la diputació provincial de Barcelona, presidida per Enric Prat de la Riba, i es tractava de la corporació científica més important de Catalunya. La seva funció principal era la investigació científica superior de tots els elements de la cultura catalana. L'IEC va trobar-se afectat per la repressió i va ser clausurat aproximadament un any després de l'ocupació de Barcelona, quan el governador de Barcelona, González Oliveros, va fundar una nova institució cultural per substituir-lo (Fabre; Huertas; Ribas, 1978: p.149-150). Així doncs, es va fundar el Instituto Español de Estudios Mediterráneos, invent de Ramón Serrano Suñer, que va tenir de seu els locals que fins aquell moment tenia l'IEC per dur a terme les seves tasques, locals que van ser cedits per part de la Diputació de Barcelona. Amb aquesta nova institució es pretenia dur a terme l'espanyolització de Catalunya i fer servei a la nova Espanya creada pel règim franquista (*Ibid.*: 150-154).

Però aquest nou Instituto Español de Estudios Mediterráneos no podia dur-se a terme sol, de manera que el governador de Barcelona va exercir pressió sobre tots aquells que sabia que podia

treure'n diners per finançar aquest nou projecte, el qual necessitava una renda d'entre un milió i un milió i mig de pessetes. Aquests diners són un dels punts foscos de la història del franquisme, ja que no va saber-se mai on van anar destinats i que se'n va fer (Benet, 1979: 342-346).

L'IEC va ser clausurat, però en cap cas va desaparèixer, ja que va seguir fent la seva tasca científica en relació amb la cultura catalana des de la clandestinitat, un manteniment que va ser molt important de seguir fent. Puig i Cadafalch i Ramon Aramon van ser els encarregats de reorganitzar-lo en la clandestinitat, instal·lant-se a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana a la Gran Via de Barcelona, on en una petita habitació van reprendre la tasca de les publicacions, els premis i els contactes internacionals.

Il·lustració 44. Bibliobús de la campanya Cultura en Ruta, d'Òmnium Cultural. Font: Òmnium Cultural.

ÀMBIT 4. LA CULTURA CATALANA A L'EXILI

Objectius específics d'aquest àmbit

- Mostrar la importància de l'exili i la repercussió positiva d'aquest en la cultura catalana durant el franquisme.
- Fer un recull de les principals revistes, publicacions i editorials sorgides o seguides a l'exili per part dels intel·lectuals.
- Manifestar la voluntat de mantenir viva la cultura catalana a través de la gent de carrer i dels intel·lectuals exiliats, a través de la celebració de premis com els Jocs Florals de la Llengua Catalana.

Continguts

La victòria franquista va suposar una profunda ruptura amb les tradicions culturals anteriors, amb l'avantguardisme, el racionalisme, el liberalisme i el progressisme social, tallant d'arrel el procés de modernització i europeïtzació consagrat durant l'època republicana i liquidant l'anomenada edat de plata de la cultura espanyola tal com exposa Borja de Riquer (2010: 297-298). La guerra va suposar la fragmentació i la dispersió d'una bona part de

la intel·lectualitat: exili per als professors, artistes i escriptors que van decidir marxar, i silenci per aquells que van quedar-se, tot i que alguns van decidir participar en activitats de certa resistència cultural. Etapa doncs de desorientació i d'estancament cultural. En aquest àmbit abordarem el procés de reconstrucció cultural a l'exili, fent èmfasi en la particularitat de l'onda d'exiliats que es va donar a causa de la victòria nacional a la guerra civil, on es destacarà el paper dels il·lustrats en aquesta onada així com els països predominants amb més nombre d'exiliats. A més, en aquest àmbit, també es farà un recull de les principals revistes culturals publicades a l'exili, les quals han servit com a arxiu on trobar-hi informació i que certifiquen la voluntat de voler mantenir la cultura, així com d'altres publicacions i les editorials sorgides en aquest període. Per últim, es farà un apunt pel que fa als Jocs Florals de la Llengua Catalana, que van ser celebrats a l'exili.

Manent (1998: 259-260) fa èmfasi a què cal distingir entre literatura d'emigració i d'exili, per bé que molts cops es tendeix a confondre, sintetitzant, doncs, que la literatura d'emigració és aquella que ens trobem des de mitjan segle XIX per part del nucli de catalans d'Amèrica que havien emigrat per raons estrictament econòmiques i que van voler fer consciència catalanista, fundant així un gran nombre de Centres Catalans a finals del segle XIX i principis del segle

XX. Aquest moviment literari d'emigrats és més aviat testimonial, ja que no eren professionals de les lletres i bona part de la literatura va quedar oblidada.

Pel que fa a literatura en català produïda a l'exili, Manent en fa una anàlisi (1998: 257). En primer lloc parla de les diverses onades d'exiliats que hi ha hagut a Catalunya des de la monarquia de Felip V, del qual extreu que l'onada de 1939 és l'única que va produir literatura pròpia i la que més persones va mobilitzar. Aquest auge de la literatura a l'exili es va donar pel fet que entre tots els nuclis que van haver-se d'exiliar, n'hi havia d'il·lustrats que van ajudar a produir actes i publicacions en català. Borja de Riquer (2010: 299-303) també defensa que no hi ha cap exili a la història d'Espanya comparable al de 1939. El final de la guerra va obligar a fugir als més destacats representants del món cultural, científic i artístic, molts d'ells en plena maduresa intel·lectual i professional. Això va portar a un fre del procés de modernització, europeïtzació i de consolidació de la cultura liberal a Espanya. I així el règim franquista va poder imposar una profunda involució ideològica.

Milers de catalans i la seva cultura, doncs, van haver de marxar a l'exili, on durant més de vint anys es van seguir realitzant diverses publicacions les quals van efectuar el paper de les que no es podien publicar a Catalunya a causa de la censura i la repressió. L'exili va

predominar cap a França i Amèrica, trobant-se com a hàndicap la llengua, i tot i això, van aconseguir col·laborar amb la premsa del país que els acollia, van fer traduccions o fins i tot es van situar en alguna especialitat universitària. Tot això sense oblidar la feina feta per les figures de les arts no literàries (Manent, 1998: 260-261). Tant Manent com Borja de Riquer fan referència als principals llocs d'exili -a més a més de França i Mèxic- on van marxar els catalans. Una part dels exiliats van anar a Sud Amèrica i Estats Units, però també va haver-hi colònies d'exiliats espanyols a França, l'URSS i Gran Bretanya (De Riquer, 2010: 299-303) . Manent (1998: 262) a més, remarca que tot i que un gran nombre va tornar a Catalunya, també n'hi va haver molts milers que acabaren arrelant-se a Europa o Amèrica.

4.1. Revistes culturals a l'exili

Les publicacions es van centrar sobretot a Mèxic i França, tal com relata Manent, i avui dia són una pedrera important on trobar la informació que enviaven els corresponsals sobre la cultura clandestina o tolerada a Catalunya. En una vintena de països es van editar butlletins o revistes en català, però tot i això, els exiliats, en arribar en alguns d'aquests països, ja s'hi van trobar amb publicacions consolidades en català. Aquest fet va provocar que els exiliats s'hi acollissin i aportessin el seu coneixement a aquestes publicacions creades pels emigrats econòmics (Fundació Jaume I, 2002: 30-31). Manent doncs, posa en rellevància una sèrie de revistes les quals anomena revistes culturals d'exili i entre les quals -principalment les primeres- van ser creades pels emigrats econòmics: *Ressorgiment*; *Catalunya*; *Germanor*; *Revista de Catalunya*; *Poble Català*; *Revista dels Catalans d'Amèrica*; *Quaderns de l'Exili*; *Lletres*; *Quaderns d'Estudis Polítics, Econòmics i Socials*; *La Nostra Revista*; *La Nova Revista*; *Pont Blau*; *Vida Nova*; i *Xaloc*.

Aquest balanç de les diverses modalitats de revistes editades en els anys més difícils de la postguerra certifica la voluntat ferma de

persones o grups que volien mantenir la cultura catalana malgrat el franquisme (*Ibid.*: 31-33).

Il·lustració 46. Revista Germanor. Font: Todocoleccion.net

Il·lustració 45. Revista Quaderns de l'exili. Font: Cervantesvirtual

4.2. Altres publicacions a l'exili

També cal certificar la importància de la poesia a l'exili, tal com exposa Manent (1998: 272), la qual va comptar amb més d'un centenar de títols. A més, cal destacar que la narrativa feta per part dels exiliats no es va publicar únicament fora de Catalunya, sinó que n'hi va haver que es va escriure fora, però la publicació es va realitzar a Catalunya. En van ser unes quaranta, les novel·les editades a l'exili. Pel que fa al teatre i el gènere de l'assaig, aquests tenen una bibliografia curta, i en el cas de la bibliofília, va haver-hi una vintena d'obres d'alta qualitat. El nombre de publicacions que es van realitzar fora de Catalunya van ser una aproximació total d'uns 570 llibres i opuscles en català.

4.3. Les editorials

Una de les fites de l'exili va ser la creació d'editorials o de col·leccions de llibres en català que substituïen les que havien estat prohibides del tot a Catalunya. La vitalitat editorial de l'exili, però, va començar a baixar aproximadament uns vint anys després

d'haver començat l'exili, quan l'any 1946 van començar-se a reprendre les edicions a Catalunya. Les revistes i butlletins nascuts a l'exili s'acosten a 400 títols, una petita part dels quals són en castellà. Més de 150 es van publicar a França, i un centenar llarg a Mèxic (*Ibid.*: 264-265).

4.4. Els Jocs Florals de la Llengua Catalana

També cal donar la importància que li és corresposta als Jocs Florals de la Llengua Catalana, els quals tenien com a model els Jocs Florals de Barcelona, celebrats a l'exili entre 1941 i 1978. Aquests jocs van ser dels altaveus de més relleu de la causa de Catalunya i van servir per denunciar la censura i repressió viscuda a Catalunya pel règim franquista, a més de crear un vincle entre exiliats i escriptors d'interior. Els Jocs Florals es van celebrar en uns setze països de tot el món, especialment a Amèrica. Aquest contacte amb altres països i altres literatures va contribuir a renovar la narrativa catalana. A part dels Jocs Florals, no es van crear gaires premis nous a l'exili (*Ibid.*: 267-269).

Il·lustració 48. Exili català a Europa i Amèrica. Font: Sàpiens.cat

ÀMBIT 5. LA CULTURA CATALANA ACTUALMENT

Objectius específics d'aquest àmbit

- Fer una anàlisi de la situació cultural actual a Catalunya per tal de veure on es troba la cultura a dia d'avui.
- Treure l'esperit crític del públic per tal que puguin establir similituds de la situació cultural avui dia amb la que hi havia durant el règim franquista.

Continguts

La dictadura franquista va fer que la cultura catalana arribés feble i tard a les grans revolucions culturals modernes i contemporànies anteriors. La impremta, l'escolarització, la premsa popular, el cinema, la ràdio, o la televisió, van servir per difondre i implantar la llengua i la cultura de l'estat i relegar la pròpia.

---

³¹ Tresserras, J. (2017) "La cultura en la Catalunya del segle XXI". <<https://irla.cat/wp-content/uploads/2017/06/La-cultura-a-Catalunya-el-segle-XXI..pdf>> [última consulta: maig 2021]

Aprofitant el fi de la dictadura, la cultura i la llengua han hagut de recuperar terreny a través d'oportunitats. Aquestes oportunitats han permès ocupar un lloc en diversos índexs de producció i de consum cultural. Malgrat això, encara hi ha molts problemes estructurals, de tal manera que és necessari disposar dels instruments polítics i econòmics i del reconeixement institucional necessari.³¹

Mai abans tanta gent havia participat de la cultura catalana, ni tampoc havíem sigut conscients col·lectivament de la importància social d'enfortir-la i projectar-la. Coincidint amb el predomini de les grans llengües i cultures globals i les seves indústries, així com el contacte amb els gegants culturals, no han fet que la cultura catalana es quedi enrere, sinó que d'aquí ha sorgit una cultura capaç d'enfrontar-se a les amenaces de la minorització. Sorgint doncs, de tot aquest panorama, una cultura sòlida, establerta en la seva diversitat interna i atenta a les transformacions actuals.³²

S'ha consolidat, entre l'opinió pública, la convicció que la cultura catalana és un agregat fet de moltes aportacions i en mutació

³² *Ibid.*, <<https://irla.cat/wp-content/uploads/2017/06/La-cultura-a-Catalunya-el-segle-XXI..pdf>>

constant, caracteritzant-se per la seva permeabilitat, l'exposició a influències alienes i ser gresol de cultures. També s'ha anat generalitzant la idea que la cultura catalana és una cultura electiva i d'invitació. Ser i sentir-se català serà doncs, un dret i no pas una obligació, de la mateixa manera que parlar català o formar part de la cultura catalana seran drets. Drets que, a diferència del que ha passat en el marc imposat per l'Estat espanyol, han de quedar permanentment garantits per les institucions.³³

La cultura catalana és una part irremplaçable del patrimoni cultural de la humanitat. Després d'haver afrontat grans dificultats, és ben viva i en condicions d'esdevenir més flexible, extensiva i inclusiva. Les cultures, totes, estan determinades per la gent que les fa i per les condicions en les quals aquella gent hi participa, les reproduïx i els hi dona continuïtat. En el cas de la cultura catalana, gent i condicions mostren claus d'excepcionalitat que, malgrat els dèficits i desequilibris que arrossega, la poden afavorir a l'hora d'abordar els reptes d'un futur immediat.³⁴

---

³³ *Ibid.*, <<https://irla.cat/wp-content/uploads/2017/06/La-cultura-a-Catalunya-el-segle-XXI..pdf>>

5.1. Dades culturals

Aquest àmbit vol presentar una revisió crítica i en profunditat de la situació de la cultura a Catalunya els darrers anys, amb la voluntat de fer una retrospectiva de les problemàtiques transversals que afecten en major o menor mesura tots els subsectors culturals.

L'any 2017, el valor afegit brut generat per les activitats a Catalunya va suposar 4.437,6 milions d'euros, un 2,1% de la riquesa econòmica catalana. El pes del sector cultural en l'economia catalana, però, es va situar l'any 2017 un 18% per sota del valor que tenia el 2008, any que va representar un 2,8%. Per ser-ne conscients, el VAB cultural aporta a l'economia el doble que l'agricultura, però per altra banda, també aporta menys de la meitat del VAB del sector de la construcció i una tercera part del sector de l'hostaleria. Aquest 2,1% de VAB cultural es distribueix segons grups d'activitats que hi contribueixen: publicitat (19%); llibre i premsa (17%); audiovisual i multimèdia (17%); patrimoni, arxius i biblioteques(4%); arts essèniques i musicals (7%); i altres serveis relacionats amb la cultura (6%) (CoNCA, 2020: 77)

³⁴ *Ibid.*, <<https://irla.cat/wp-content/uploads/2017/06/La-cultura-a-Catalunya-el-segle-XXI..pdf>>

A partir del 2010 va començar un procés de reducció de les aportacions públiques a la cultura, el qual s'ha mantingut fins a l'actualitat. Un pressupost que va caure dels 1.251 milions d'euros el 2010, fins a uns 1.073 milions el 2019. Pel que fa als ajuntaments, aquests han incrementat les seves aportacions econòmiques en cultura, passant de representar el 53% total de la despesa pública en cultura al 60% l'any 2019. En el cas de les aportacions del Departament de Cultura, aquestes s'han anat reduint tant en valors absoluts com pel que fa al percentatge que representa sobre el tot de les aportacions públiques a la cultura, passant del 32% el 2012 al 25% el 2019. Pel que fa a les aportacions de les diputacions provincials i els consells comarcals, aquestes s'han mantingut força constants, representant entre l'11 i el 13% del total del pressupost públic en cultura. En el cas de les aportacions en subvencions i inversions nominatives de l'Estat central, aquestes sempre han estat una partida minoritària de la despesa pública en cultura a Catalunya, experimentant els últims anys una reducció del 60%, suposant només el 2% del repartiment de la despesa pública (*Ibid.*: 80-81).

Pel que fa a la despesa pública, l'any 2019, el conjunt de les administracions a Catalunya van destinar a cultura 140 euros per habitant, valor que encara queda lluny dels 167 euros de l'any

2010. En comparar aquests valors amb els diferents països europeus, s'observa que les administracions catalanes fan una despesa cultural per habitant superior a altres països com Itàlia, Portugal, Grècia o a la resta de l'Estat espanyol, mentre que és inferior en països com França, Països Baixos, Bèlgica o Alemanya, on superen els 160 euros per habitant. En el cas de la despesa privada en cultura, els ciutadans catalans van fer una despesa de 5.315 milions d'euros l'any 2019, xifra allunyada encara dels valors previs a la crisi, quan arribaven a uns 7.000 milions (*Ibid.*: 83-84).

5.1.1 Dades culturals: llengua, edició i creació literària

L'any 2019, any previ a la pandèmia, va ser un any de bonança, amb molts noms d'escriptors, editors, llibreters, distribuïdors, agents literaris, correctors, traductors, crítics literaris i moltes altres persones imprescindibles pel sector. Un any destacat per escriptors de renom reconeguts i destacats amb les corresponents novetats literàries o debuts; reconeixement a escriptors en premis diversos com el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, els Premis Nacionals de Cultura, les Creus de Sant Jordi o el Premi Cervantes; premis literaris a obra inèdita,

amb els Premis de la Nit de Santa Llúcia, el Premi Sant Jordi, el Premi Mercè Rodoreda, o la concessió de nous premis, com per exemple el Premi Ventura Ametller o el nou premi impulsat per Proa i Òmnium Cultural; premis literaris a obra publicada, amb la recuperació de premis com el Premi Joan Crexells, o la celebració del Premi Òmnium, el Premi Llibreter o el tradicional Premi Lletra d'Or; la celebració d'aniversari de diverses editorials com l'editorial Joventut, el Club Editor, Anagrama, Combel, i Cafè Central; la realització de traduccions reconegudes; i finalment, la celebració d'esdeveniments literaris.

D'entre aquesta tria de bones notícies destaca en negatiu el calvari permanent pel que fa al tancament de llibreries històriques per l'augment dels lloguers, la manca de relleu generacional o la crisi general de la distribució del llibre a través de grans plataformes. La Diada de Sant Jordi i la Setmana del Llibre en Català van marcar els principals pics de vendes dels llibreters i editors l'any 2019 (*ibid.*: 32-34).

L'any 2019 les editorials catalanes van publicar un total de 40.271 títols, un 7,8% més que l'any 2018, i un total de 127,76 milions d'exemplars. El tiratge mitjà es va situar en uns 3.173 exemplars per títol, molt lluny dels tiratges fets a inicis de la dècada, quan se superaven els 4.000 exemplars. La ficció va concentrar la facturació més elevada, amb un 35,8%, seguit de la no-ficció, amb un 27,5%, del text no universitari, amb un 20,1%, i de la literatura infantil i juvenil, amb un 16,6%. L'any 2018, el 53,8% de la facturació del sector editorial es va realitzar a través de llibreries o grans cadenes de llibreries, seguit de les vendes fetes en empreses i institucions, els hipermercats i finalment, només un 0,8% a través d'internet.

Pel que fa a les biblioteques, un dels serveis més ben valorats pels vins i veïnes, van viure durant el 2019 una sèrie de vagues per reclamar recursos i personal. L'any 2019 se'n van registrar un total de 422 públiques a Catalunya, les quals van rebre fins a 25,1 milions de visites, presentant un total de 13,3 milions de documents. En els darrers anys, el nombre de visites a les biblioteques del sistema públic han augmentat, així com ho han fet els préstecs digitals. Segons aquestes estadístiques, es continua llegint més en castellà (65,2%) que en català (31,5) (*ibid.*: 88-89).

Per últim, la gran fita en la internacionalització de la literatura catalana va ser la presència de Barcelona com a ciutat convidada d'honor a la 45a Feria del Libro de Buenos Aires, projecte organitzat per l'Ajuntament de Barcelona, l'Institut Ramon Llull, la Generalitat de Catalunya i la Fundación El Libro amb el suport del Govern de les Illes Balears, la Generalitat Valenciana, el Govern d'Andorra, la Fundació Ramon Llull, Acción Cultural Española, el Gobierno de la Ciudad de Buenos Aires, el Gremi d'Editors de Catalunya i Editors.cat. La fira va comptar amb la presència de 56 autors i 7 il·lustradors en els diferents actes celebrats a Buenos Aires (*ibid.*: 34).

5.2. Principals problemàtiques del medi cultural actualment

A continuació es fa un recull de les principals problemàtiques que afecten el sector cultural, algunes d'elles relacionades amb els àmbits anteriors de la mostra expositiva:

- **Finançament deficitari.** La manca de recursos econòmics porta al fet que hi hagi una sensació generalitzada que el sector cultural està infrafinançat. Una part important d'aquesta manca de recursos econòmics prové de la deriva deficitària dels pressupostos públics durant la darrera dècada. La crisi financera del 2008 va portar a la reducció dels pressupostos en cultura, que van començar a recuperar-se lentament l'any 2014, però sense assolir els valors de previs a la crisi. Amb les retallades es va reduir fins a 0,7% el pressupost de cultura de la Generalitat. Actualment es lluita per incrementar el pressupost del Departament de Cultura fins a representar el 2% del pressupost total de la Generalitat. Per altra banda, dels setanta milions que les institucions rebien del Ministeri fa aproximadament deu anys, actualment només n'arriben divuit. Unes retallades que no només tenen a veure amb la crisi, sinó darrere de les quals també hi ha raons polítiques. Pel que fa a les administracions

locals, aquestes també van practicar retallades, però amb una incidència menor.

No només s'han reduït els pressupostos públics en cultura, sinó que la despesa privada en oci, espectacles i cultura també ha experimentat una davallada en els últims anys (*ibid.*: 49-50)

- **Precarietat.** La precarietat en què es troben immerses les professions culturals és una altra de les problemàtiques. La diversitat d'agents que intervenen en l'activitat cultural dificulta una regulació global que ajudi a cobrir les peculiaritats de totes les professions culturals, però tots els sectors culturals coincideixen a reivindicar una cobertura laboral i social adequada a la realitat pròpia de la seva activitat específica (*ibid.*: 50-51)
- **Allunyament de la cultura i la ciutadania.** Els experts demanen un major apropament del medi cultural a la ciutadania. Alguns parlen de la necessitat d'incrementar públics amb una mirada posada al finançament i altres parlen de posar l'accent en el vessant social de la cultura, amb la participació ciutadana com a garantia d'aval cultural (*ibid.*: 51)
- **Centralitats i perifèries.** El pes de la ciutat de Barcelona també es nota en l'àmbit cultural. Les principals infraestructures culturals del país són a la ciutat de Barcelona. Això suposa un greuge comparatiu i una desigualtat en oportunitats per a la població que es situa arreu del territori. La ubicació territorial dels equipaments culturals no hauria de ser cap impediment perquè la seva activitat es representés a tot el territori, tant pel que fa a continguts programats com quant a la necessitat que tots els catalans tinguin dret a accedir-hi. Cal optimitzar i fer efectives les infraestructures de les quals disposa el país, fent-les operatives al cent per cent, a la vegada que l'acció política se centri a garantir la màxima pluralitat d'oportunitats en tot el territori, a escala de nous continguts per als ciutadans, però també pel que fa a la necessitat de crear nous equipaments, per tal que no hi hagi dèficits culturals inexistents (*ibid.*: 52).
- **Desigualtats de gènere.** Els darrers nomenaments de dones per a llocs destacats en equipaments culturals denoten un canvi de sensibilitat, però no sembla que això suposi avançar cap a una igualtat efectiva. S'ha de garantir les mateixes oportunitats entre homes i dones per accedir a uns drets que són iguals per a tothom (*ibid.*: 52).

- **Gentrificació.** El fet que la ciutat de Barcelona s'hagi convertit en una atracció turística, ha comportat aspectes positius pel que fa a la riquesa i la generació de llocs de treball, però també ha portat aspectes negatius com l'encariment del preu dels lloguers comercials, que ha obligat a tancar portes d'establiments històrics i singulars com galeries d'art, llibreries, teatres i cinemes (*ibid.*: 52).
- **Canvi de model de negoci.** La major part dels sectors culturals i de les arts han viscut una primera part del segle XXI amb fortes transformacions. La gran crisi és considerada l'impacte de la digitalització. La principal conseqüència d'aquesta ha estat que els productes físics han desaparegut, i amb ells, el control de la indústria i la seva distribució. Les entrades de cinema, la compra d'un disc o la compra d'un llibre s'han convertit en una subscripció a les noves plataformes digitals. El sector cultural català, concretament, ha patit la pèrdua del poc poder que tenia en el mercat cultural (*ibid.*: 53).
- **Llibre i cinema.** En aquest sector, generen neguit les desigualtats existents entre la producció en llengua catalana i la que es realitza en llengua castellana. El nombre de lectors o

espectadors que escullen la llengua catalana és inferior als que escullen la llengua castellana, la qual cosa porta a la inviabilitat a nivell econòmic per dur a terme projectes en català. Mantenir l'edició en dues llengües és un objectiu del sector del llibre, conscient que això ajuda a eixamplar la base lectora i alhora permet que els lectors s'acostin al llibre en català. Pel que fa a l'audiovisual, produir una pel·lícula en català és gairebé impossible i amb pèrdues assegurades (*ibid.*: 53-54).

5.4. Punts forts del sector cultural

En aquest subàmbit es fa un recull dels punts forts que els experts del sector cultural han identificat, un total de sis punts que destaquen els següents aspectes: diversitat i riquesa de l'ecosistema cultural, el qual permet que hi hagi una alta densitat de propostes i projectes que nodreixen el teixit cultural; talent i professionalitat dels artistes, creadors, gestors i professionals de l'àmbit cultural, als quals cal ajudar a sortir de la precarització; qualitat en la formació superior d'aquests professionals; alta capacitat de resiliència del teixit cultural enfront de les dificultats per tal de seguir endavant i seguir generant continguts de qualitat per a la ciutadania; existència d'una sòlida xarxa d'equipaments

públics, reconeguts per la ciutadania; i finalment, riquesa patrimonial excepcional i reconeguda, que cal seguir preservant i difonent (*ibid.*: 59).

5.5. Cultura en temps de pandèmia

Durant el primer trimestre de 2021, arran de la crisi ocasionada per la COVID 19, l'Institut de Cultura de Barcelona va incloure un qüestionari a l'Òmnibus trimestral de Gesop per conèixer la importància de la cultura durant la pandèmia i les principals activitats i iniciatives culturals de què ha participat tant la població de Barcelona com la de l'Àrea Metropolitana.³⁵

En les entrevistes fetes per l'Institut de Cultura de Barcelona una de les preguntes realitzades va ser com la gent creia d'important que havia estat la cultura en la vida de la població en una escala del 0 al 10, tenint una resposta del 35,2% entre el 7 i el 10, és a dir, entre bastant i molt important. Així doncs, un terç de la població

---

³⁵ Ajuntament de Barcelona (2021). "Observatori dades culturals Barcelona. Perfil del públic dels museus. Enquesta 2020." : < [Perfil del públic dels museus. Enquesta 2020 | Observatori de dades culturals de Barcelona \(bcn.cat\)](#) > [última consulta: maig 2021]

enquestada troba que la cultura ha estat molt important en la vida de la gent durant la pandèmia. Per altra banda, els que atorguen més importància a la cultura per a la gent són els més joves, les dones, els estudiants i els nascuts a la resta del món.³⁶

Una altra de les preguntes realitzades en les entrevistes era quines activitats culturals els han ajudat o els estan ajudant a passar la pandèmia, obtenint les següents respostes relacionades amb l'accés a continguts culturals: llegir (44,6%); mirar pel·lícules o series (31,4%); escoltar música (24,6%); estudiar cursos en línia (6,8%); concerts en línia (3,7%), jugar a jocs (3,7%); veure documentals (2,7%); teatre en línia (2,4%); visitar museus virtuals (1,6%). Pel que fa a les respostes relacionades amb activitats presencials, han estat les següents: anar al cine (9,7%); anar al teatre (9,0%), anar a museus (3,6); anar a concerts (1,6%); anar a la biblioteca (0,4%). Finalment, pel que fa als mitjans de comunicació:

³⁶ *Ibid*, < [Perfil del públic dels museus. Enquesta 2020 | Observatori de dades culturals de Barcelona \(bcn.cat\)](#) >

mirar la televisió (7,6%); escoltar la ràdio (1,8%); i llegir la premsa (1,0%).³⁷

En conclusió, doncs, la cultura ha estat important per molts ciutadans i ciutadanes durant la pandèmia, en molt bona part lligada a les possibilitats en línia. La poca oferta d'oci, menys gent, evadir-se o associar els espai culturals a llocs segurs, són motius vinculats al moment actual. [pg 24] Tot i que la pandèmia ha fet sortir una bona diversitat de propostes culturals, però, només una quarta part dels enquestats esmenta iniciatives que li hagin cridat l'atenció. Concerts i obres de teatre en línia, així com visites de museu des de casa, són algunes de les iniciatives més esmentades. Les activitats presencials que responien a la crida "La cultura és segura" també han tingut un gran seguiment, així com la iniciativa "Música als balcons".³⁸

---

³⁷ *Ibid*, < [Perfil del públic dels museus. Enquesta 2020 | Observatori de dades culturals de Barcelona \(bcn.cat\)](#) >

5.6. La llengua catalana actualment

Després de la Constitució de 1978, el català s'ha tractat de la següent manera des dels tres poders: el poder legislatiu no ha estat gaire bel·ligerant; el poder executiu, en canvi, s'ha preocupat de fer obligatori el castellà i d'impugnar el català quan tenia excessives prerrogatives; mentre que el judicial, ha marcat la política lingüística definitiva de l'estat. El nivell de l'oficialitat de la llengua catalana, doncs, està en un grau inferior al del castellà, malgrat que l'estatut proclami la plena igualtat de drets i deures, una igualtat totalment inexistent.

Des de la proclamació de la Constitució, doncs, s'han publicat nombroses quantitats de normes positives de tota mena de rang fent obligatori el castellà i optatiu el català. Lleis i personalitats, però, han negat contínuament la persecució de la llengua. La solidesa lingüística del català només pot ser conseqüència de la nostra voluntat i de la nostra demografia, atès que els principis jurídics que la puguin emparar no són prou eficaços per exigir i

³⁸ *Ibid*, < [Perfil del públic dels museus. Enquesta 2020 | Observatori de dades culturals de Barcelona \(bcn.cat\)](#) >

normalitzar arreu els nostres drets lingüístics com a ciutadans, i com a consumidors o usuaris (Ferrer, 2002: 4)

Malgrat la persecució històrica que ha sofert el català, avui dia és una de les llengües amb més usuaris de la Unió Europea, a un nivell similar a llengües com el suec, el portuguès o el grec. Malgrat això, l'Estat espanyol bloqueja el reconeixement de l'oficialitat del català a Europa, una negació que segueix sent qüestió d'Estat.

- **1986:** La Llei de patents, obliga el castellà en la documentació presentada.
- **1989:** Reial Decret que aprova el reglament de Registre Mercantil, en el qual es deia que les inscripcions s'havien de fer exclusivament en castellà.
- **1995:** Llei 30/1995 d'ordenació i supervisió de les assegurances privades, obliga que les pòlisses estiguin escrites en castellà.
- **2010:** En una sentència del Tribunal Constitucional respecte l'Estatut de Catalunya es va resoldre que el català no és la llengua preferent de l'administració a Catalunya, ni tampoc la llengua vehicular del sistema educatiu.
- **2011:** Es va iniciar una persecució sense precedents del català a les Illes per part del Govern autonòmic. Aquesta persecució va tenir com a resposta una vaga de fam realitzada per uns quants

jubilats a Mallorca. Mentrestant, al País Valencià, el Govern autonòmic va perseguir l'ús normal de la llengua del país, desatenent la demanda d'escolarització en català de 100.000 famílies.

- **2011:** El PP prohibeix la retransmissió de TV3 al País Valencià.
- **2012:** El Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va imposar la possibilitat d'escolaritzar els infants en castellà si així ho desitjaven les famílies, atesa la demanda de només sis famílies.
- **2012:** El Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va denegar al català el caràcter de llengua preferent de l'Ajuntament de Barcelona.
- **2012:** El Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va denegar que el català fos la llengua vehicular del sistema educatiu de Catalunya.
- **2012:** El ministre d'Educació espanyol va presentar un esborrany de llei pel qual el català passava a ser una llengua optativa de la qual no calia examinar-se per tal d'obtenir el títol d'Educació Secundària Obligatoria.
- **2013:** El PP, després d'anys de manipulació mediàtica, va tancar la televisió autonòmica del País Valencià.

En resum, el marc jurídic que protegia el català, després de segles de persecució, no està garantit.³⁹

---

³⁹ Pàges, E. (2018) “Repressió de la llengua catalana”: <<https://repescantelpassat.cat/repressio-de-la-llengua-catalana/>> [última consulta: maig 2021]

ÀMBIT 6. I TU, ON VIUS LA CENSURA I LA REPRESSIÓ?

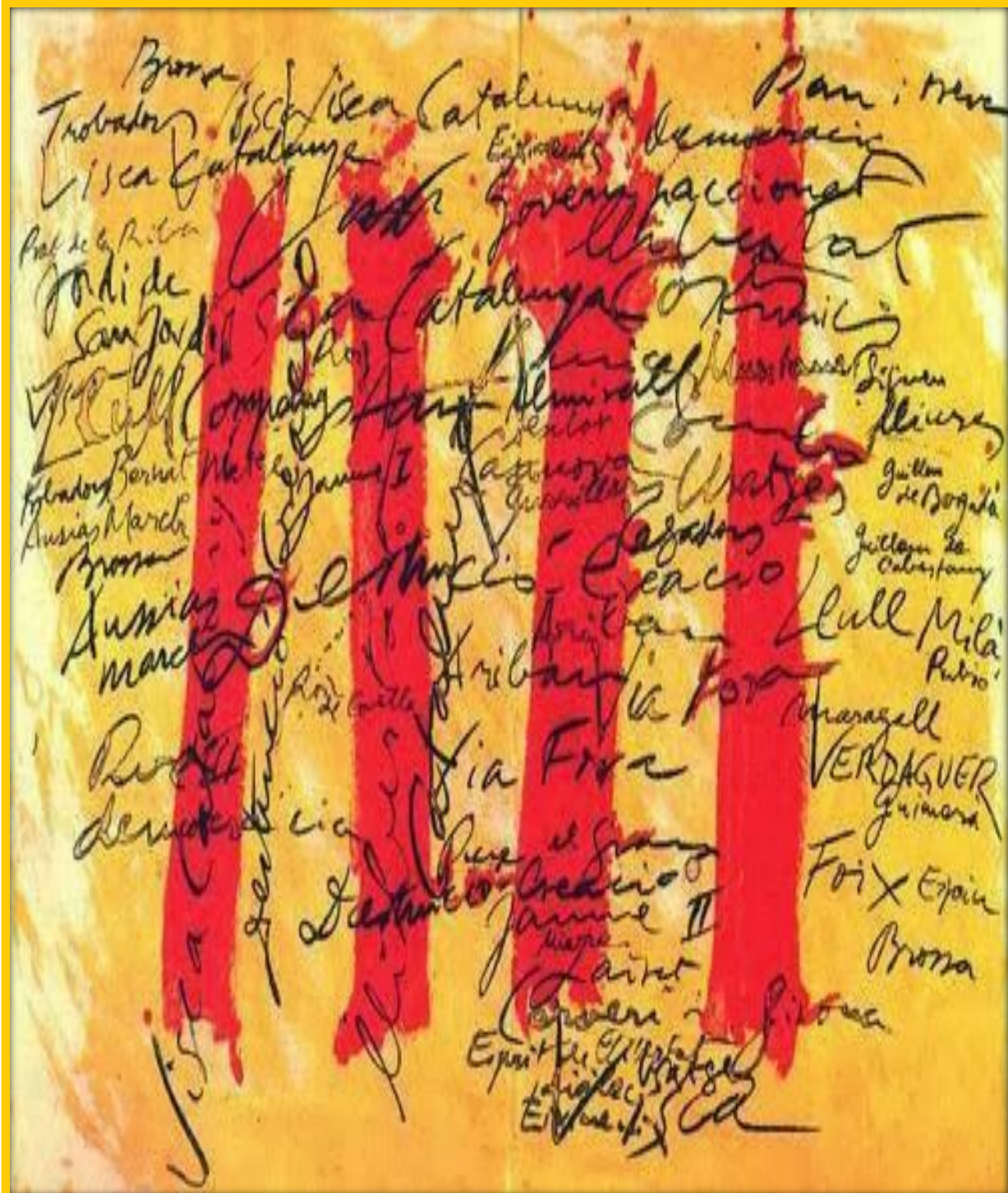
Objectius específics d'aquest àmbit

- Fer reflexionar al públic entorn de la repressió i la censura viscuda durant el franquisme i les seves conseqüències.
- Fer participar al públic per tal que mostrin, a través d'un breu escrit, en quins àmbits pateixen la censura i la repressió, i quins paral·lelismes troben en l'actualitat.

Continguts

Aquest últim àmbit serà una reflexió global sobre tot el contingut vist a l'exposició. A través d'aquest àmbit, es voldrà aconseguir que el públic reflexioni en clau passada, sent conscient de tot allò que va suposar la repressió i censura durant el franquisme, així com el paper del resistencialisme cultural durant aquest context. A més, també es buscarà homenatjar a tots els personatges o persones del carrer que van col·laborar en salvar la cultura i la llengua catalana. Per últim, aquest àmbit, tindrà la funció de fer reflexionar al públic en clau actual, plantejant a partir de la definició de censura i repressió en quins àmbits de la seva vida viuen aquestes situacions,

siguin relacionats amb el tema de l'exposició o no, com els fa sentir i què en pensen.

5.

Museografia

5.1 Descripció de l'espai

5.1.1 Característiques de la sala

La mostra expositiva d'aquest projecte està projectada per ubicar-se a la sala 3 del Palau Robert, sala situada al segon pis de l'edifici, malgrat que també podria ubicar-se a les sales 1 i 2 del primer pis, en cas que aquestes s'unissin en una única sala com ja s'ha fet en altres mostres expositives. La sala descartada per a aquesta mostra ha estat la sala expositiva situada a les antigues cotxeres, la sala 4, ja que es tracta d'un espai molt més petit.

La sala 3 del Palau Robert, formada per un conjunt de sales, compta amb un total de 350m², distribuïts en quatre sales (antigament habitacions) de 141m² (sala 201), 31m² (sala 202), 94m² (sala 203), 49m² (sala 204). El públic pot accedir a aquesta planta a través d'un ascensor o de les escales senyorials del Palau Robert. El plànol d'aquesta sala i la seva distribució es pot veure en les pàgines següents.

La superfície expositiva d'aquesta sala, organitzada al voltant de les escales senyorials de l'edifici les quals se situen sota de la claraboia, té una forma similar a una U. L'alçada de les parets de la sala és de 340cm.

5.1.2 Elements constructius: parets i terra

Els diferents espais de la mostra expositiva es construïran aprofitant els elements constructius de la mateixa sala, de manera que, en alguns casos, els arcs de les portes serviran com a separació entre un espai i altre o entre un àmbit i un altre. Per altra banda, per tal de poder delimitar millor els àmbits expositius, en alguns casos es construïran parets modulars, un total de 23, de 60 centímetres de gruix, 120 centímetres d'allargada i 250 centímetres d'alçada, de manera que no arribaran a sobrepassar l'alçada del sostre de la sala. L'interior dels murs construïts permetrà passar les instal·lacions elèctriques necessàries per al correcte funcionament de l'exposició. Les parets modulars sortiran comptabilitzades directament en el pressupost i en els plànols de cada bloc museogràfic. Pel que fa al terra de la sala, aquest quedarà recobert completament per una moqueta de color fosc, moqueta que ja està present a la instal·lació.

5.1.3 Recorregut i distribució dels àmbits

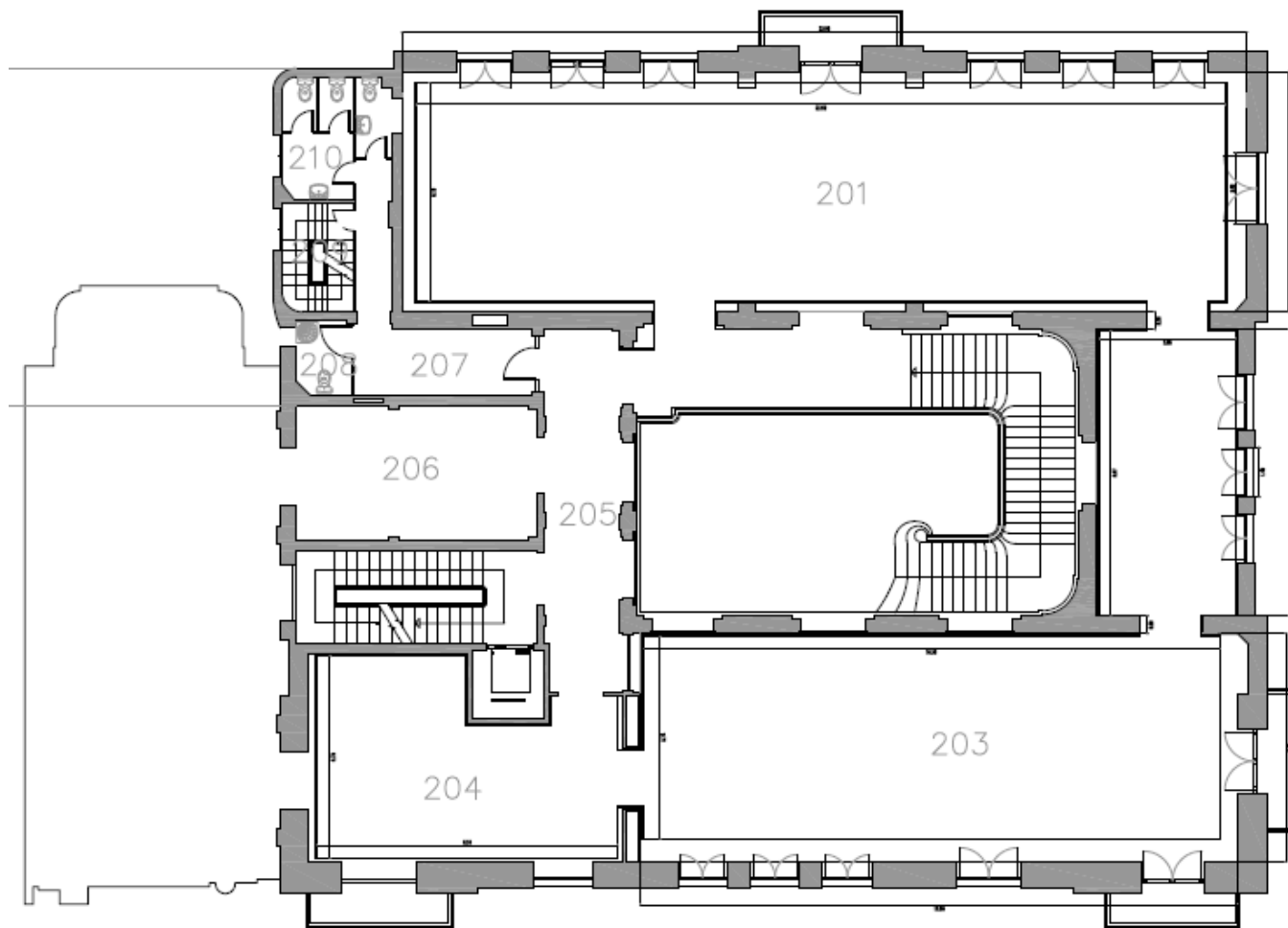
El recorregut de l'espai expositiu per part del visitant serà lineal. La sala 3 del Palau Robert compta amb una entrada i una sortida diferents, de tal manera que el visitant haurà de realitzar tot el recorregut. Si bé actualment aquesta sala s'interpreta com un únic espai, s'ha de tenir en compte que no deixa de ser un antic Palau amb múltiples habitacions, amb un total de 4 habitacions a la sala 3. S'aprofitarà doncs, en certa manera, la divisió de les antigues habitacions per tal d'exhibir els diferents àmbits expositius amb els seus respectius continguts, de tal manera que al visitant li serà fàcil saber quin ordre ha de seguir, a més de ser ajudat també amb la corresponent senyalització.

La superfície expositiva estarà dividida en cinc grans blocs, des dels quals es distribuirà el discurs expositiu explicat en l'anterior punt, d'aquest projecte (proposta expositiva). Aquests cinc grans blocs es dividiran, a més, en un total de 10 àmbits expositius. La divisió dels blocs amb els corresponents àmbits expositius quedaran distribuïts tal com es pot apreciar en el plànol de la pàgina 127.

5.2 Recursos museogràfics

La proposta museogràfica de la mostra expositiva pretén generar una diversitat de sensacions al visitant, gràcies al paper històric però també actual de l'exposició. S'ha dissenyat doncs, una posada en escena d'acord la importància històrica del contingut que s'hi exposa així com amb la reflexió tant històrica com actual a la que vol portar l'exposició. La mostra expositiva disposarà de diversos recursos, des de recursos documentals de l'època (procedents de l'Arxiu fotogràfic de Barcelona o l'Arxiu de Revistes Catalanes Antiques) fins a mitjans audiovisuals, per tal de donar una visió general de la temàtica que es vol abordar fent que aquesta sigui atractiva i assequible per al gran públic. Els textos, els sons, les imatges i inclús les escenografies s'uniran en el recorregut per tal que el públic faci un viatge del passat cap al present i sigui capaç de veure amb perspectiva les similituds de la situació cultural i lingüística a Catalunya, animant-los a que facin un exercici de consciència i s'animin a defensar i invertir en una cultura i llengües úniques, particulars i en constant perill.

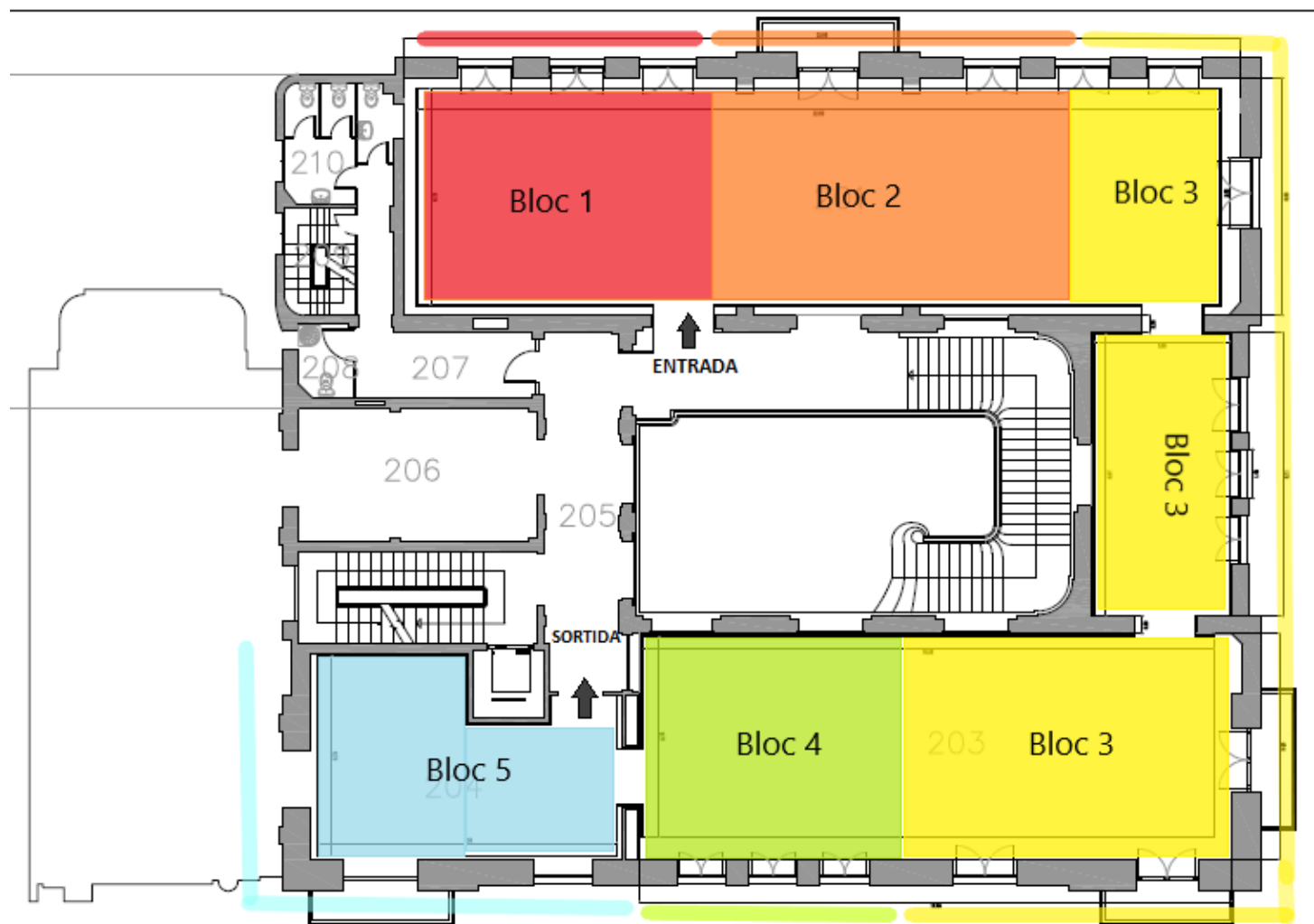
En les següents pàgines es mostra el guió museogràfic dels diferents blocs i àmbits de la mostra, amb la corresponent localització en el plànol de la sala 3 del Palau Robert.

**Plànol   Planta
segona del Palau
Robert,
corresponent a la
Sala 3.**

E: 1/100

Il·lustració 49. Plànol cedit pel Palau Robert.

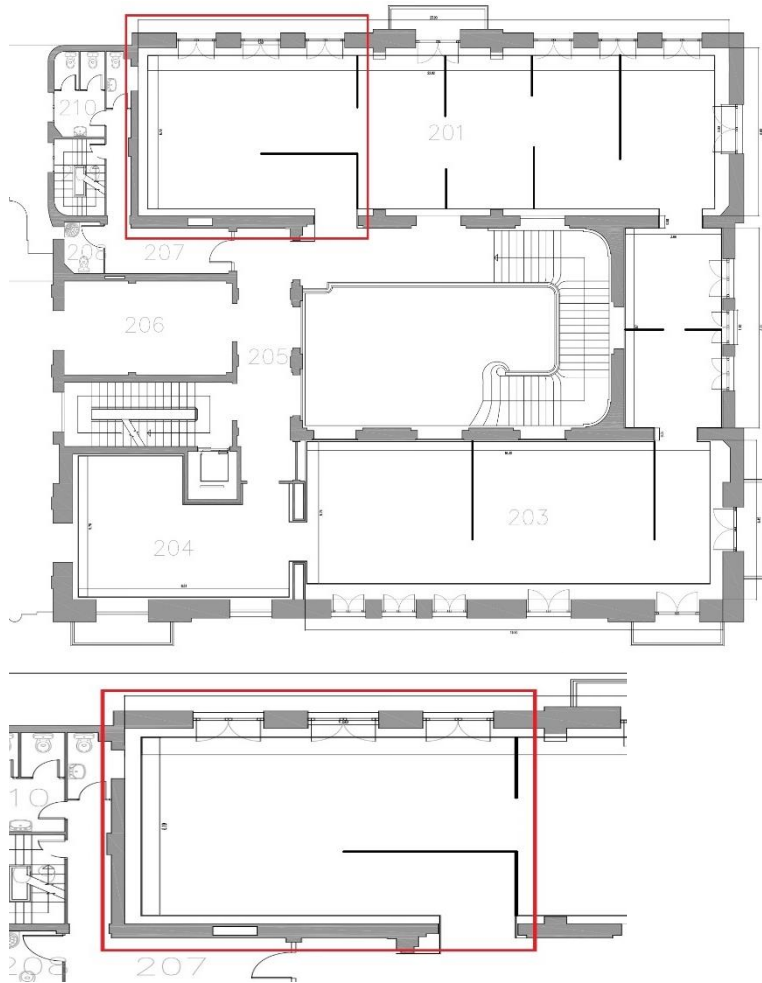

Plànol Planta segona del Palau Robert, corresponent a la Sala 3.

E: 1/100

Il·lustració 50. Plànol amb la distribució dels blocs, entrada i sortida. Cedit pel Palau Robert. Edició pròpia.

Bloc 1. Pròleg

Il·lustració 51. Localització pròleg. Cedit pel Palau Robert. Edició pròpia.

Museografia general d'aquest bloc

Aquest primer bloc té una funció purament introductòria i contextual de cara a la resta de blocs i àmbits. És per això que s'ha decidit que sigui un bloc senzill, sense masses recursos museogràfics, i que compleixi la funció que té, captant l'atenció del públic des del segon zero d'entrada a la sala. Les parets d'aquest bloc seran de color negre, mentre que la il·luminació serà mínima i tènue. Només estaran il·luminats els textos de sala i la pantalla, com a element audiovisual, que desprendreà la seva pròpia llum. En aquest bloc hi haurà un total de 5 focus led carril.

Continguts principals

- Contextualitzar el règim franquista amb les seves etapes i característiques corresponents, així com definir el terme repressió en aquest context.

Objectius museogràfics

- Captar l'atenció del visitant per tal que estigui concentrat des de l'inici del recorregut, generant un clima de tensió.

Àmbit expositiu 1

Descripció museogràfica

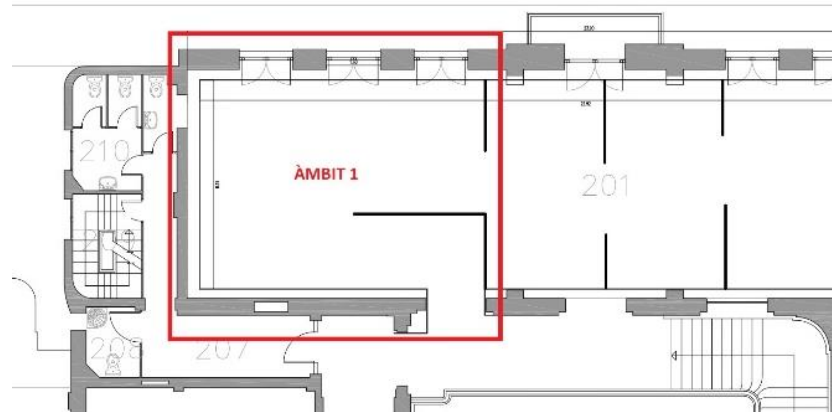
Sub-àmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
	<ul style="list-style-type: none"> - Cartell de l'exposició escales - Cartel·la col·laboradors exposició -1 Vinil d'àmbit expositiu - 1 vinil de subàmbit -2 Vinils temàtics o de detall. 	<ul style="list-style-type: none"> - Imatges / vídeos integrats en el recurs audiovisual provinents de l'arxiu. 		<ul style="list-style-type: none"> - 1 vídeo (subtitulat) - 1 pantalla 158" + projector - 2 Altaveus 	<ul style="list-style-type: none"> -1 tablet interactiva 		<ul style="list-style-type: none"> - Elevador per la tablet - Expositor per a documents (flyers, díptics) - Estació gel hidroalcohòlic 	

Il·lustració 52. Quadre dels elements museogràfics Àmbit 1.

Quan el visitant arribi a la segona planta del Palau Robert a través de les escales senyoriales, el primer que veurà serà un gran mural amb el cartell de la mostra expositiva, situat al vestíbul de l'exposició, en una de les parets, acompanyat d'una cartel·la amb el nom de les persones responsables i col·laboradores de l'exposició. Un cop el visitant accedeixi a la sala, a mà dreta, es trobarà amb un vinil adhesiu amb el títol de l'exposició, i a mà esquerra, hi haurà un vinil d'àmbit en el qual es resumirà el contingut i les idees principals del contingut d'aquest apartat.

Just al costat de la porta hi haurà una estació de gel hidroalcohòlic i un expositor de paret on es col·locaran els flyers i díptics. Seguidament, a la paret del fons de la sala, el visitant es trobarà amb una pantalla gran on es reproduirà un vídeo, d'uns cinc minuts, en el qual es contextualitzarà l'exposició, a més d'explicar els sis períodes o etapes de la dictadura franquista diferenciats per diversos historiadors en els últims anys. Aquest audiovisual contindrà imatges i vídeos d'arxiu del període dictatorial a Catalunya, a més de l'àudio. En cas que el visitant entri a la sala i el vídeo ja estigui en reproducció, hi haurà la possibilitat

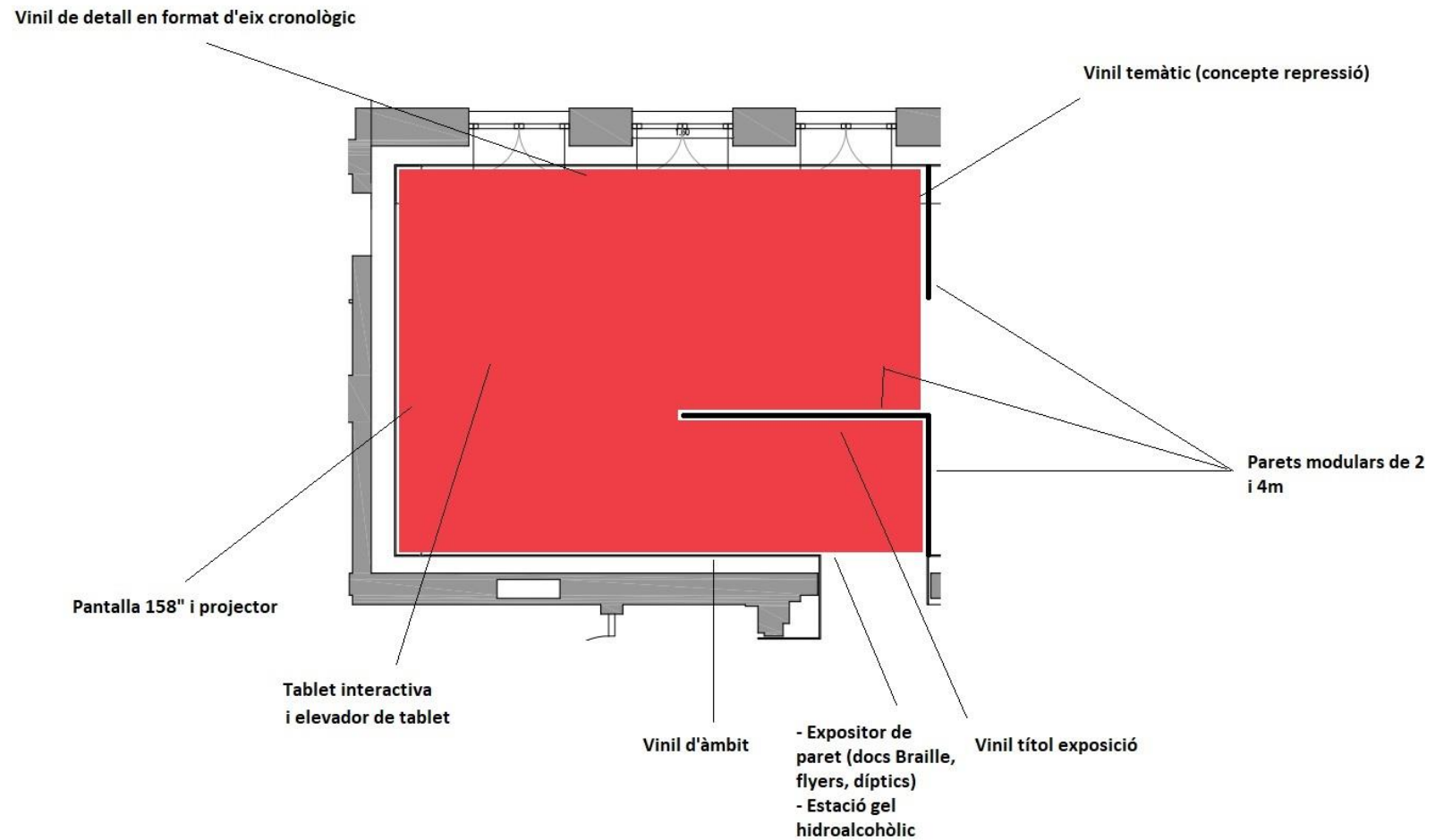
de posar-lo des de l'inici a través d'una tauleta interactiva dipositada just al davant de la pantalla, on també es podrà escollir si es volen o no subtítols en altres idiomes. Al costat de la pantalla hi haurà un vinil de detall, en format d'eix cronològic, per tal de distribuir-hi la informació del vídeo de forma cronològica, en etapes i anys, i que el contingut de l'audiovisual quedi visualment clar. Per últim, hi haurà un altre vinil de caràcter temàtic dedicat a explorar el concepte de repressió, amb la definició corresponent, les lleis aplicades a Catalunya i els trets més importants de la repressió durant el franquisme a Catalunya.

Il·lustració 53. Localització àmbit 1. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

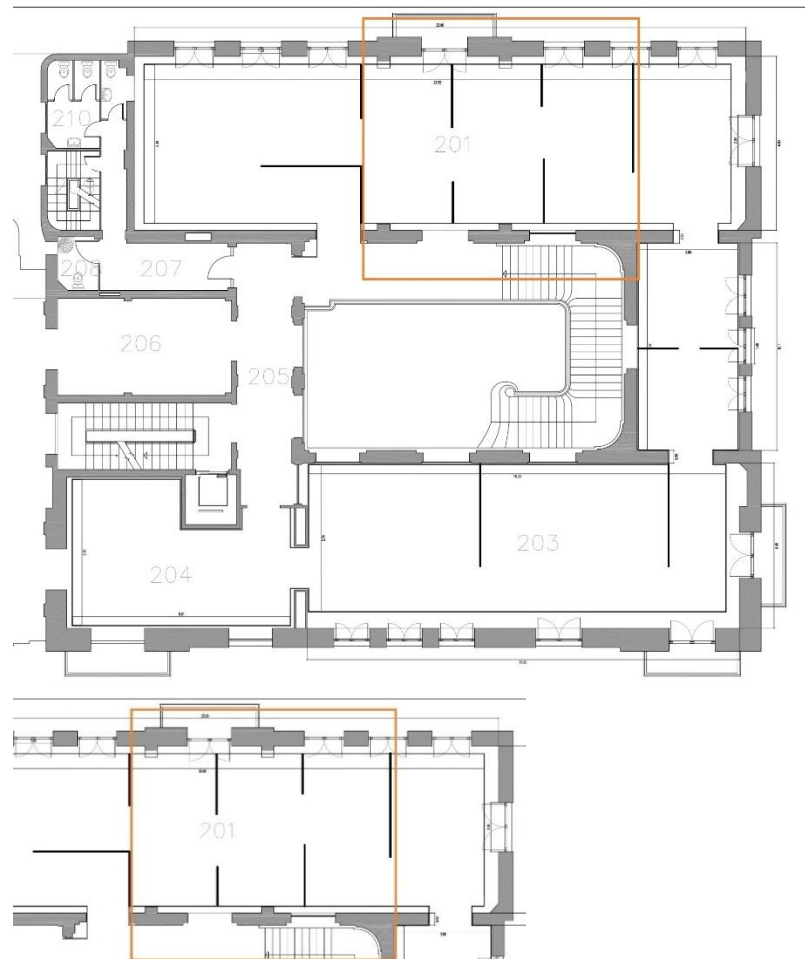

Il·lustració 54. Ubicació cartell escales. Font: Palau Robert.

Il·lustració 55. Distribució museogràfica àmbit 1. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Bloc 2. La resistència política

Il·lustració 56. Localització bloc 2. Cedit pel Palau Robert. Edició pròpia.

Museografia general d'aquest bloc

La museografia d'aquest bloc serà especialment gràfica, amb imatges, línies del temps, i textos, com també sons. En algun àmbit del bloc el grafisme i els sons també estaran acompanyats de recursos escenogràfics, així com de vitrines o suports on es mostraran documents d'arxiu com revistes i premsa. L'objectiu d'aquest bloc és que el públic contextualitzi encara més el tema i s'introdueixi en la temàtica de forma més concreta, per tal d'arribar als següents blocs amb idees molt clares sobre quina era la situació a Catalunya durant el franquisme, en l'àmbit polític i social, a més de contextual pel que fa a les etapes. A través de textos, imatges, sons i algun objecte es buscarà impactar i commocionar al visitant.

Les parets d'aquest bloc seguiran sent negres, igual que en el primer bloc, per tal que es creï així un ambient fosc, representatiu amb el discurs expositiu que s'hi vol mostrar, una foscor reforçada a la vegada per una il·luminació tènue. En aquest bloc hi haurà un total de 10 focus led carril. Mentre en el primer bloc era el vídeo el que aportava so a la sala, en aquest segon bloc la sala estarà ambientada amb un so projectat de fons per tal d'integrar al públic encara més en allò que estigui observant. El so, doncs, serà essencial. Els sons seran àudios de l'època, extrets de vídeos o bé gravacions de ràdio o televisió amb notícies, que tindran a veure amb allò que el visitant estigui observant o llegint, integrant-lo així en l'essència política i social de l'època.

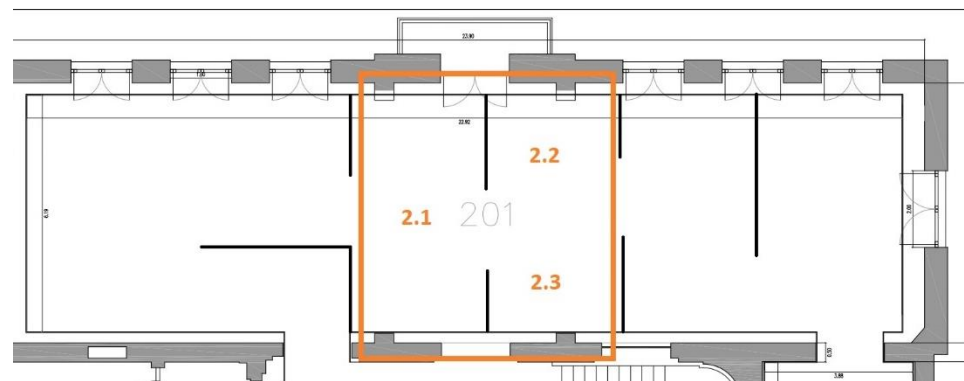
Continguts principal

- Etapes de resistència política durant la dictadura franquista.
- Comunicació política a través de la premsa i les revistes clandestines.

Àmbit expositiu 2. Etapes de resistència política

Objectius museogràfics

- Generar al visitant una sensació de tensió, transportant-lo així a l'essència de l'època i les diferents etapes de resistència política.
- Recrear l'ambient social generat durant els episodis de resistència en mobilitzacions socials, estudiantils, congressos i vagues, o durant la mateixa Diada Nacional de Catalunya.

Il·lustració 57. Localització àmbit 2. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Descripció museogràfica

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
2.1	- 1 vinil d'àmbit - 1 vinil de subàmbit - 1 vinils temàtic o de detall - Cartel·les per a les imatges d'arxiu.		- Imatges d'arxiu emmarcades	- So ambient		- Guirlandes de senyeres		

2.2	- 1 vinil de subàmbit - 2 vinils temàtics - Cartel·les per a les imatges d'arxiu.		- Imatges d'arxiu emmarcades - Imatges per als vinils temàtics	- So ambient				
2.3	- 1 vinil subàmbit - 1 vinil temàtic		- Imatges per als vinils temàtic	- So ambient		- 1 senyera amb màstil		

Il·lustració 58. Quadre dels elements museogràfics Àmbit 2.

Subàmbit 2.1. Les etapes de resistència política

Un cop el visitant accedeixi a la sala, a mà esquerra, es trobarà amb dos vinils adhesius: un vinil d'àmbit expositiu, on es resumirà el contingut de tot l'àmbit 2; i un vinil de detalls, en el que hi haurà una línia del temps cronològica, on es diferenciarien les etapes esmentades prèviament en el vinil d'àmbit expositiu. Aquesta línia del temps ocuparà part de la paret que el visitant es trobarà a mà esquerra com també part de la paret del davant. Just vist el vinil de detalls amb la corresponent línia del temps, a mà dreta, el visitant es trobarà amb un vinil de subàmbit, en el que s'explicarà al visitant les dues primeres etapes de resistència política. Aquest vinil estarà acompanyat d'imatges d'arxiu acompanyades amb les corresponents cartel·les, on

s'especificaran detalls de les imatges. Aquest primer subàmbit també comptarà amb so ambient, que s'anirà repetint en els altres subàmbits d'aquest mateix bloc, i del qual es podran sentir sons de l'època i del dia a dia i/o notícies diverses relacionades amb la temàtica exposada en aquest bloc 2. Per últim, just per sobre de les imatges d'arxiu, hi haurà senyeres penjades, significatives amb allò que el visitant haurà llegit en els textos de sala.

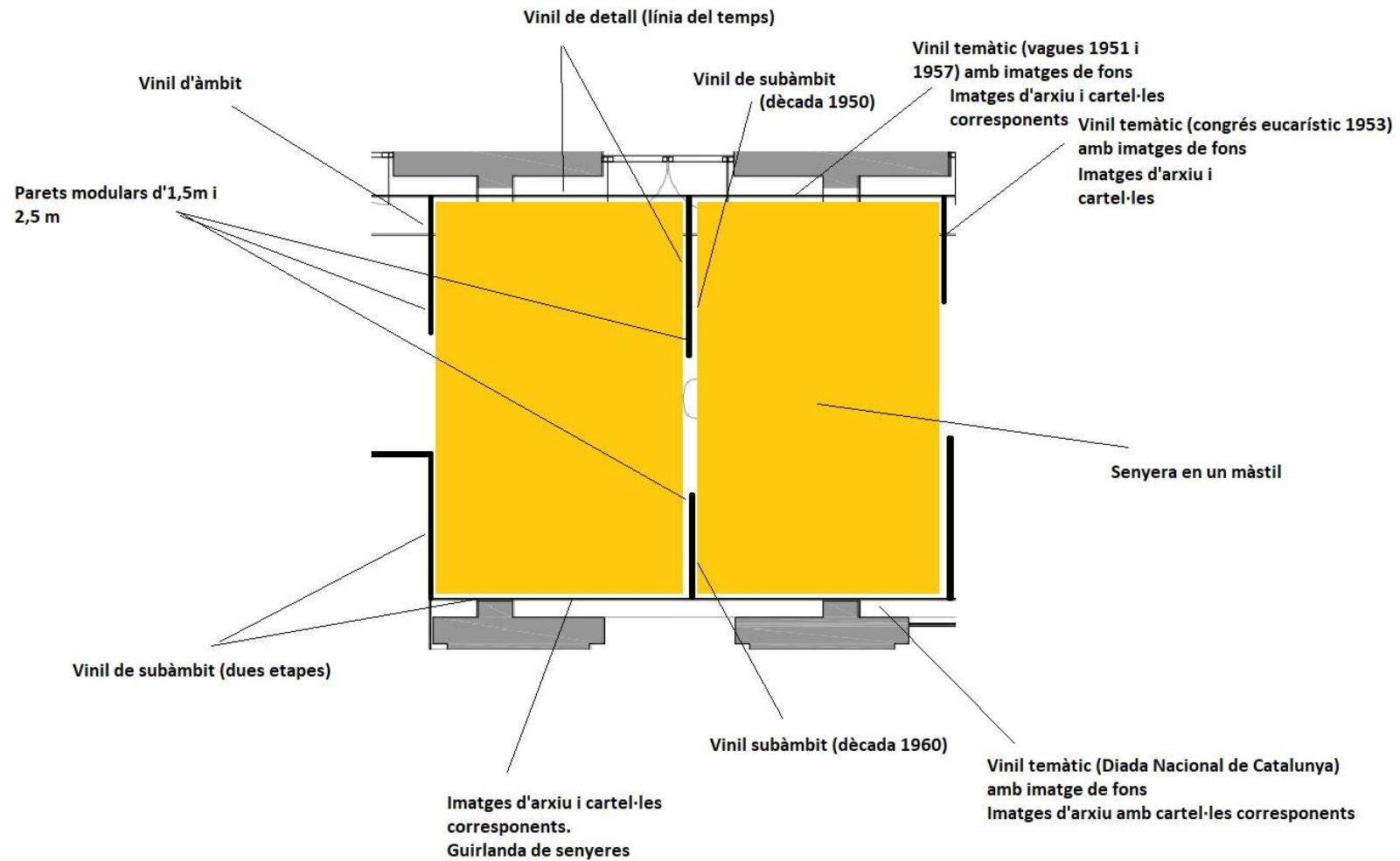
Subàmbit 2.2. La dècada de 1950

Accedint a aquest subàmbit, a mà esquerra, aquest estarà introduït per un vinil de subàmbit, on s'exposaran els aspectes més importants de la dècada de 1950 en format textual. Just al costat d'aquest vinil, n'hi haurà dos més, tots dos temàtics, on s'exposaran aspectes sobre les vagues de 1951 i 1957, i per altra banda es parlarà del Congrés eucarístic de 1953. Aquests vinils temàtics, a més de text, també incorporaran cadascun una imatge de fons, imatges que permetin llegir amb claredat el text. A més a més, aquests dos vinils temàtics també aniran acompanyats d'imatges d'arxiu emmarcades amb les seves cartel·les corresponents. De la mateixa manera que en el subàmbit 2.1, en aquest també hi haurà so ambient, el mateix que s'escoltarà en tot el bloc 2.

Subàmbit 2.3. La reorganització durant la dècada de 1960

Seguint en la mateixa sala del subàmbit 2.2, també s'hi trobarà el subàmbit 2.3. Entrant a la sala des del subàmbit 2.1 doncs, però aquest cop a mà dreta, hi haurà un vinil de subàmbit, on s'exposaran els aspectes més importants de la dècada de 1960. Just al costat d'aquest

vinil n'hi haurà un altre, aquest cop un vinil temàtic, on s'exposaran aspectes sobre la importància de la Diada Nacional de Catalunya. Aquest vinil temàtic tindrà incorporada una imatge de fons que permetrà llegir el text amb claredat. Seguint amb la museografia d'aquesta petita sala, els vinils també estaran acompanyats per imatges d'arxiu amb les seves respectives cartel·les, il·lustrant així el text. El so ambient serà el mateix que en el subàmbit 2.1 i 2.2. Per últim, enmig d'aquesta sala, hi haurà una gran senyera amb un màstil, referent del contingut explicat en el bloc 2 i la importància simbòlica d'aquesta.

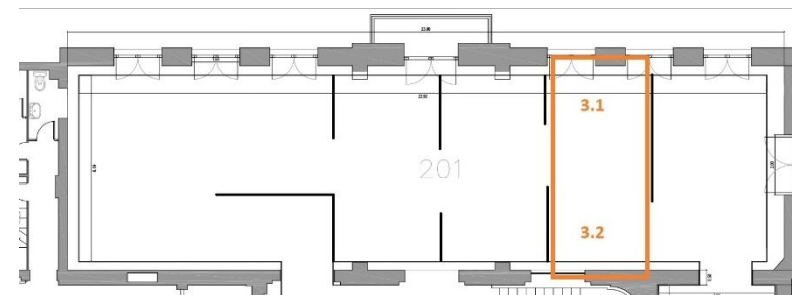
Il·lustració 59. Distribució museogràfica àmbit 2. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Àmbit expositiu 3. La comunicació clandestina: premsa i revistes

Objectius museogràfics

- Crear un espai similar a un arxiu en el que poder consultar el contingut de l'àmbit expositiu, i en el que es respiri un aire reivindicatiu.

II-lustració 60. Localització àmbit 3. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Descripció museogràfica

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges o de material original	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
3.1	- 1 vinil d'àmbit - 1 vinil de subàmbit - 1 vinil de detall		- Premsa d'arxiu	- So ambient			- Vitrines verticals (Caixes de metacrilat transparents amb tapa)	
3.2	- 1 vinil de subàmbit - 1 vinil de detall - 1 cartel·la		- Revistes d'arxiu	- So ambient			- Vitrines verticals (Caixes de metacrilat transparents amb tapa)	- Bagul amb candau, amb pàgines de premsa i revistes.

II-lustració 61. Quadre dels elements museogràfics Àmbit 3.

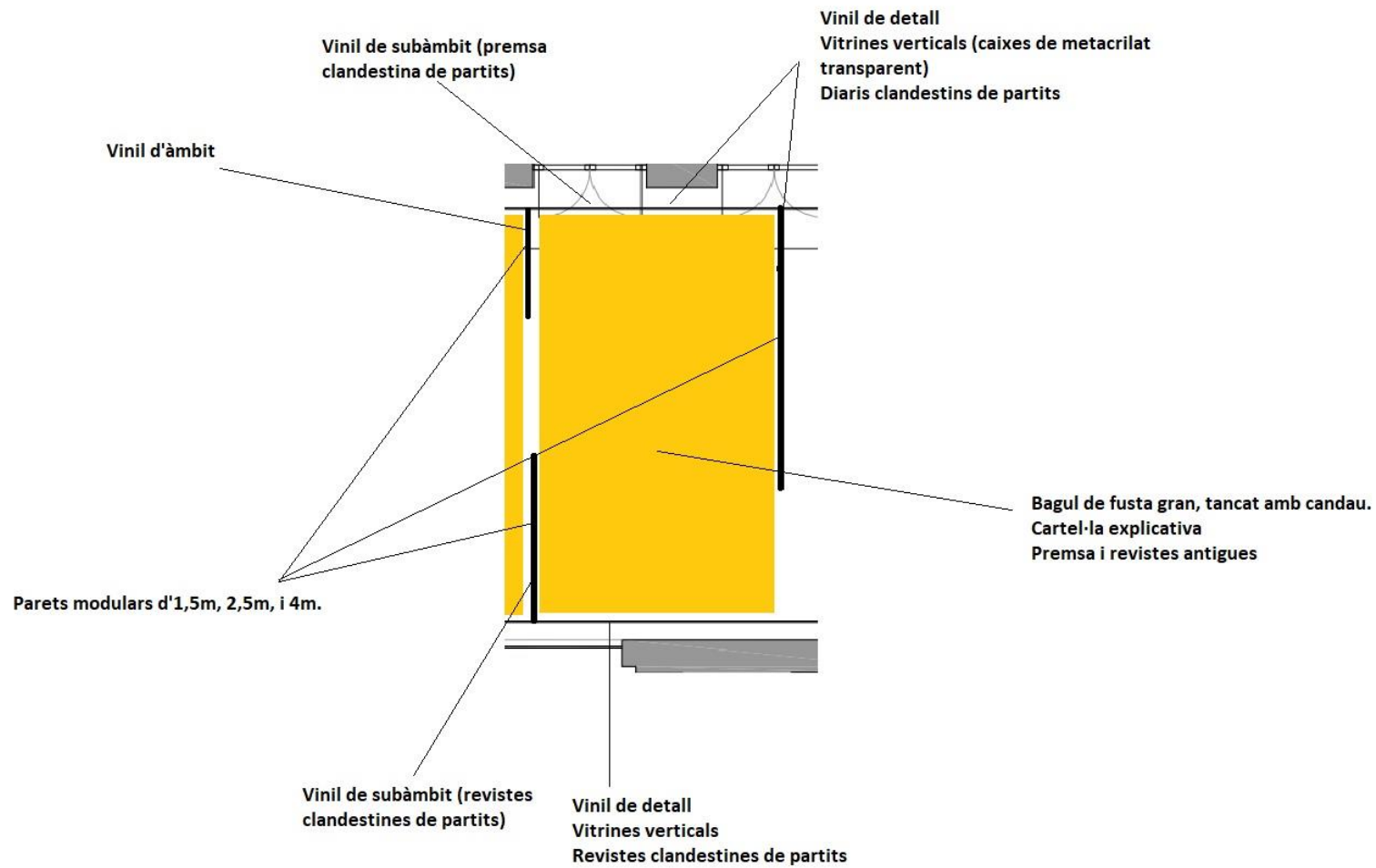
Subàmbit 3.1. La premsa clandestina de partits

Accedint a l'àmbit 3, a mà esquerra, el visitant es trobarà amb un vinil d'àmbit en el qual s'exposaran els aspectes més importants de la comunicació política efectuada clandestinament durant el franquisme. Just al costat d'aquest vinil, hi haurà un vinil de subàmbit, corresponent a la premsa clandestina de partits. Per complementar el text d'aquest segon vinil, hi haurà el que s'anomenarà com a vitrines verticals, fetes amb caixes de metacrilat transparent, que quedaran penjades de la paret gràcies a les corresponents regletes/vies on es trobaran incorporades. Dins de cadascuna d'aquestes vitrines, hi haurà un diari clandestí sorgit durant el franquisme per part dels partits polítics. Gràcies a aquestes vitrines verticals, es podrà apreciar la portada i contraportada dels diaris. Aquests, estaran acompanyats d'un vinil de detall a la mateixa paret, la qual cosa ajudarà a organitzar-los cronològicament, a més d'incorporar-hi les dades més importants. Les vitrines amb la premsa, juntament amb el vinil de detall al fons, faran la sensació de veure aquests documents com si el visitant es trobés en un arxiu.

Subàmbit 3.2. Les revistes polítiques clandestines

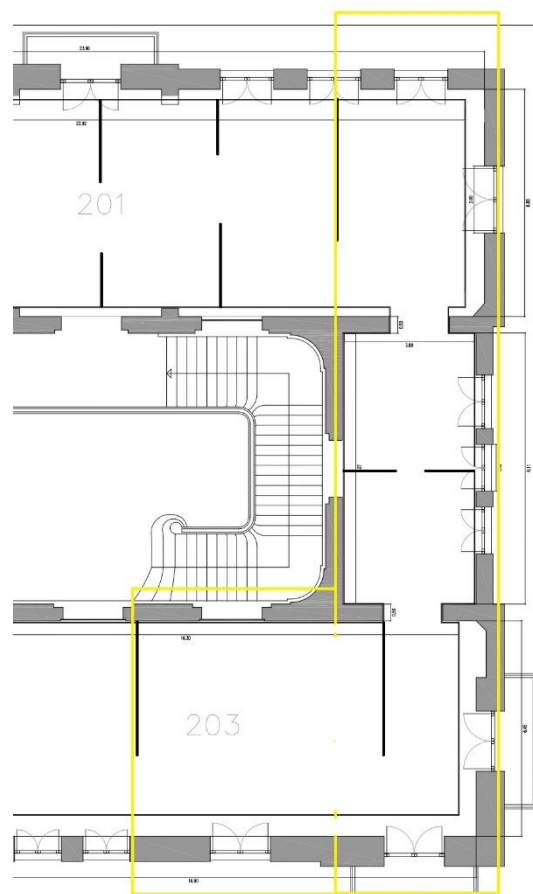
Accedint a l'àmbit 3, aquest cop a mà dreta, el visitant es trobarà amb un vinil de subàmbit, corresponent a les revistes polítiques clandestines. Per complementar aquest vinil, de la mateixa manera que en el subàmbit 3.1, hi haurà unes vitrines, fetes amb caixes de metacrilat transparent, que quedaran penjades de la paret gràcies a les corresponents regletes/vies on es trobaran incorporades. Dins de cadascuna d'aquestes vitrines, hi haurà una revista política clandestina sorgida durant el franquisme per part dels partits polítics. Gràcies a aquestes vitrines verticals, es podrà apreciar la portada i contraportada de les revistes. Aquestes, estaran acompanyades d'un vinil de detall a la mateixa paret, la qual cosa ajudarà a organitzar-les cronològicament, a més d'incorporar-hi les dades més importants. Les vitrines amb revistes, juntament amb el vinil de detall al fons, faran la sensació de veure aquests documents com si el visitant es trobés en un arxiu. Per últim, al centre de la sala de l'àmbit 3 hi haurà un bagul de fusta gran, tancat amb candau, i il·luminat amb un llum tènue, il·luminació que només es veurà interrompuda amb la il·luminació de les vitrines verticals.

Aquesta bagul serà una forma de representar la clandestinitat, i estarà acompanyat amb una cartel·la explicativa just sobre mateix del propi bagul, d'on en sortiran pàgines de premsa i revistes antigues.

Il·lustració 62. Distribució museogràfica àmbit 3. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Bloc 3. La resistència cultural

Il·lustració 63. Localització bloc 3. Cedit pel Palau Robert. Edició pròpia.

Museografia general d'aquest bloc

La museografia d'aquest tercer bloc serà, a diferència de la del segon bloc, especialment escenogràfica i impactant. L'objectiu principal d'aquest bloc és que el visitant sigui conscient de la situació de gravetat en què el règim franquista va posar a la cultura a través de la censura i la repressió. És per això que es recorre a una posada en escena, que a través dels sons, les imatges, la il·luminació, l'escenografia i el mateix text sigui capaç d'incomodar al visitant a la vegada que el fa reflexionar sobre allò que està vivint a través dels seus sentits.

Les parets seguiran sent negres, igual que en el bloc 1 i 2, per tal de seguir en la línia de voler simular un ambient fosc, corresponent amb la situació de la qual s'està parlant a la mostra expositiva. Aquest color negre anirà acompanyat sempre per una il·luminació tènue, groguenca, que il·luminarà els punts clau del recorregut. En aquest bloc hi haurà un total de 20 focus led carril. El so serà essencial en alguns dels subàmbits d'aquest bloc, generant incomoditat i sensació d'opressió sobre el visitant, però també sensació reivindicativa i de protesta a través de la lluita cultural i lingüística.

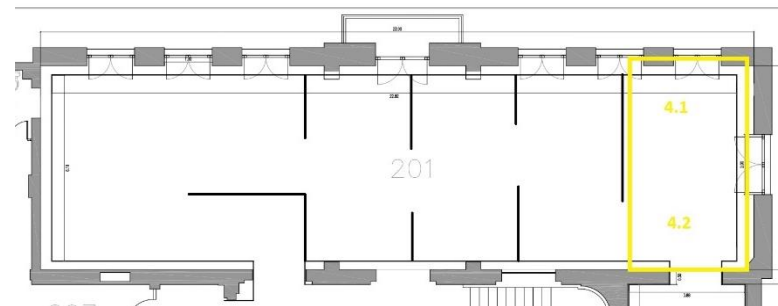
Continguts principal

- Les diferents etapes de resistència cultural desenvolupades durant la dictadura franquista.
- El paper intervencionista de la política franquista en la cultura, així com les prohibicions dutes a terme pel règim.
- La situació de la llengua catalana durant el període dictatorial, així com la definició del concepte sorgit arran de la repressió i censura de la llengua catalana, anomenat com a genocidi lingüístic.
- La lluita clandestina de la llengua per fer front a aquest genocidi lingüístic a través de les classes de català i els grups culturals.
- La publicació de llibres, premsa, revistes, editorials i premis literaris al llarg de quaranta anys de resistència cultural, així com les principals institucions sorgides durant aquests anys.

Àmbit expositiu 4. Les etapes de resistència cultural i les prohibicions del règim.

Objectius museogràfics

- Generar al visitant una sensació de tensió, transportant-lo així a l'essència de l'època i les diferents etapes de resistència cultural viscuda a Catalunya.
- Recrear l'ambient social generat a partir de la intervenció política i les prohibicions del règim.

Il·lustració 64. Localització àmbit 4. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Descripció museogràfica

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
4.1	- 1 vinil d'àmbit - 1 vinil de subàmbit			- So ambient				
4.2	- 1 vinil de subàmbit - Cartells per a les carpetes		- Fotografies de personatges i símbols catalans emmarcades	- So ambient				- Porta papers amb pinces - Corda

	<ul style="list-style-type: none"> - 1 vinil temàtic o de detall - Cartel·les per a les fotografies 	<ul style="list-style-type: none"> - Imatges per al vinil temàtic (símbols i personatges apropiats) 					
--	---	--	--	--	--	--	--

Il·lustració 65. Quadre dels elements museogràfics Àmbit 4.

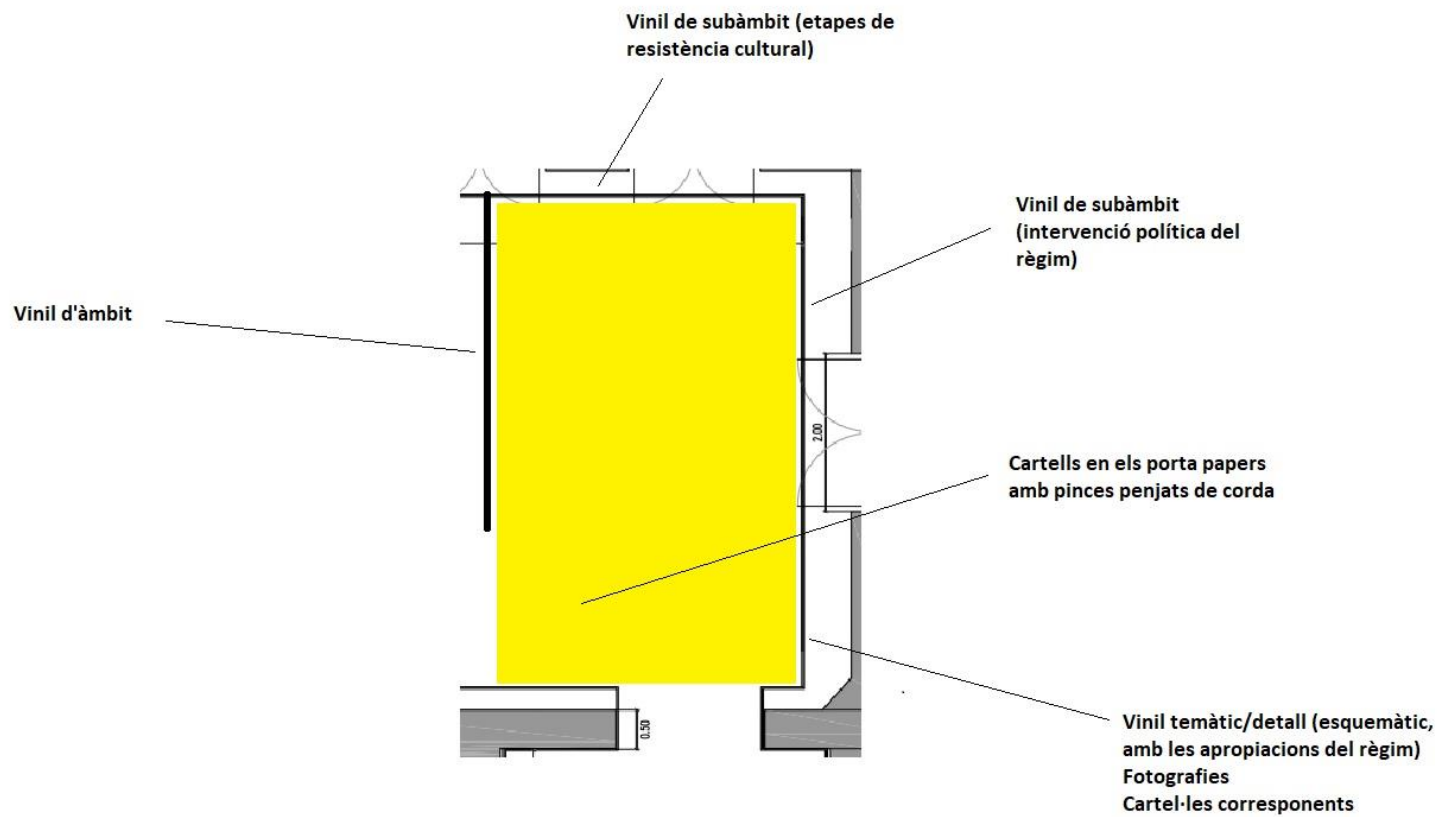
Subàmbit 4.1. Les etapes de resistència cultural

Accedint a l'àmbit 4, a mà esquerra, el visitant trobarà un vinil d'àmbit, en el que hi haurà un resum de tot l'àmbit 4. Al costat d'aquest vinil, s'hi trobarà un vinil de subàmbit, on hi haurà les resumides les etapes de resistència cultural.

Subàmbit 4.2. La intervenció política i les prohibicions del règim

A la mateixa sala que en el subàmbit 4.1, només entrar, el visitant es trobarà amb tot de cartells col·locats en porta papers amb pines que estaran penjats amb corda i que es distribuiran d'un costat a l'altre de la sala, en diferents direccions, on s'hi distribuiran totes les prohibicions que el règim franquista va establir a Catalunya relacionades amb la llengua catalana. En aquesta sala també hi haurà

un vinil de subàmbien que s'exposarà la intervenció política del règim en diferents àmbits culturals així com les prohibicions efectuades pel règim i les seves apropiacions cultural. Just al costat del vinil del subàmbit, el visitant es trobarà amb un vinil temàtic i de detall, d'on sorgiran de manera esquemàtica totes les apropiacions que el règim franquista va adquirir per crear la Catalunya real, amb fotografies dels símbols i personatges que van voler-se apropiat, creant una mena d'arbre partint de les arrels de la Catalunya catalanista. En aquest subàmbit, que comparteix espai amb el subàmbit 4.1, hi haurà so ambient, on es recrearan o es buscaran talls noticiaris en els quals es vagin recitant les prohibicions i lleis del règim franquista.

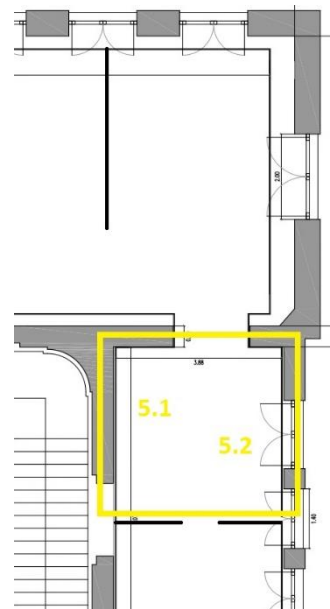
Il·lustració 66. Distribució museogràfica àmbit 3. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Àmbit expositiu 5. L'intent de genocidi lingüístic de la llengua catalana.

Objectius museogràfics

- Recrear l'ambient social i clandestí generat durant la realització de les classes de català, és a dir, la por i tensió d'aquells que les realitzaven i que patien per ser descoberts.
- Crear un espai de transició entre la clandestinitat absoluta, la censura i la repressió cap a l'acceptació i l'inici de la normalització del català.

Il·lustració 67. Localització àmbit 5. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Descripció museogràfica

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
5.1	- 1 vinil d'àmbit - 1 vinil de subàmbit			- So ambient				

5.2	<ul style="list-style-type: none"> - 1 vinil de subàmbit - Vinil de detall - Vinil temàtic - Cartel·les per a les reproduccions i per als objectes 		<ul style="list-style-type: none"> - <i>Carta oberta dels catòlics catalans als bisbes i abats de Catalunya.</i> - Document pragmàtic emès per Solidaritat Universitària de Barcelona. - Manifest de la Federació d'Estudiants de Catalunya. - Llei General d'Educació (LGE) de 1970. - Reial Decret 2092/1978. - Certificats d'aptitud per poder ensenyar la llengua a les escoles. 	- So ambient		- Cinc maniquins.	- Conjunt de 5 pupitres i 5 cadires	<ul style="list-style-type: none"> - Material escolar (llibretes, llapis, llibres) - Decoració d'una casa de l'època
-----	--	--	--	--------------	--	-------------------	-------------------------------------	--

Il·lustració 68. Quadre dels elements museogràfics Àmbit 5.

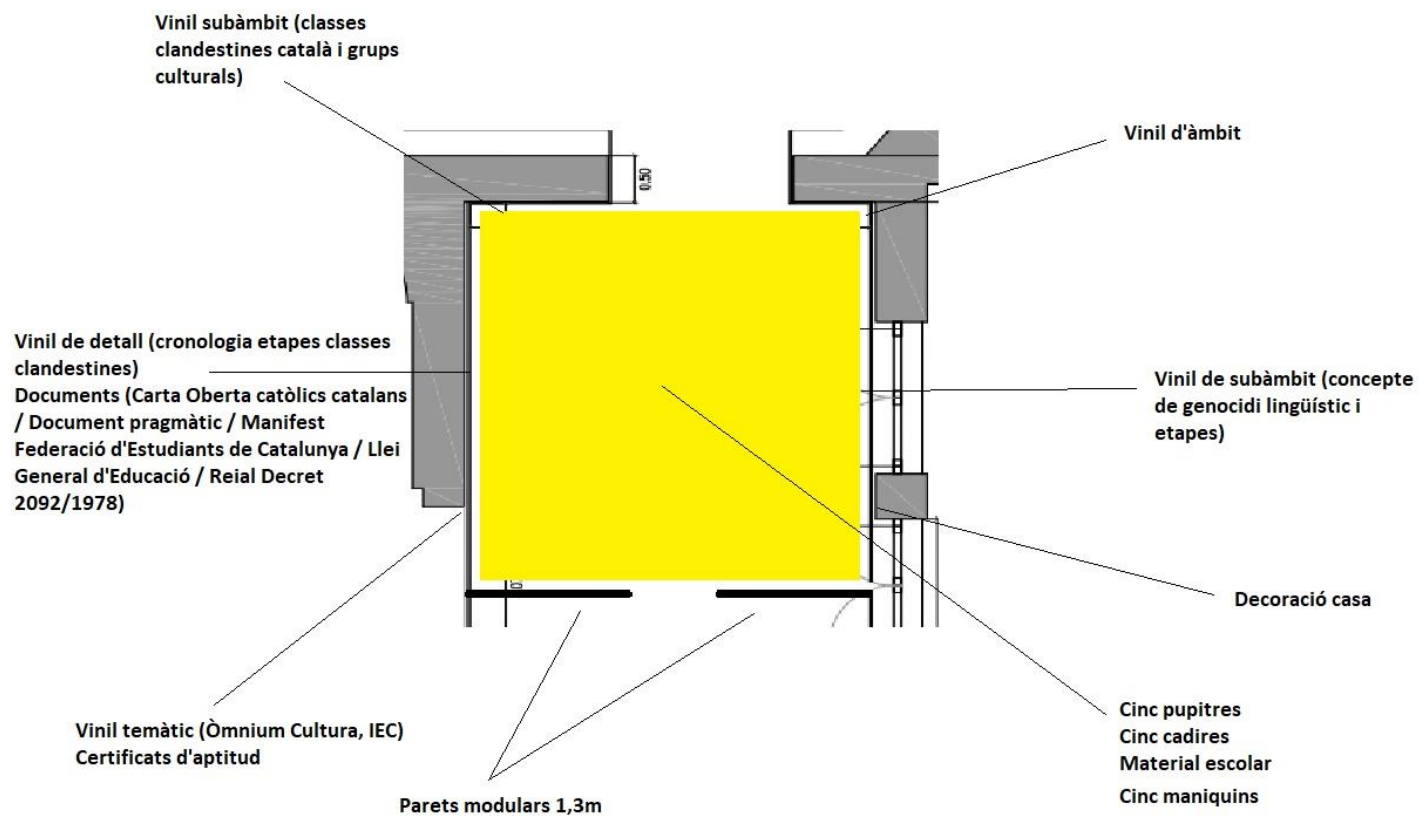
Subàmbit 5.1. La llengua catalana i l'intent de genocidi lingüístic

Girant a la dreta des de l'àmbit 4.2 s'accedeix a l'àmbit expositiu 5. Només accedir a l'àmbit, a mà esquerra, hi haurà un vinil d'àmbit, en el que es resumiran els aspectes més rellevants d'aquest àmbit. Just al costat d'aquest vinil, hi haurà un vinil de subàmbit, on es definirà el concepte de genocidi lingüístic i el perquè s'ha anomenat així l'actuació del règim franquista sobre la llengua catalana, així com les etapes d'aquest genocidi. Al compartir espai amb el subàmbit 5.2, en aquest subàmbit hi haurà una escenografia i so ambient particulars tal com es veurà en el següent punt.

Subàmbit 5.2. Les classes de català i els grups culturals

En la mateixa sala que l'anterior subàmbit, però aquest cop entrant a la dreta, hi haurà un vinil de subàmbit en el qual es farà referència a les classes clandestines de català i als grups culturals. Just al costat d'aquest vinil n'hi haurà un altre, un vinil de detall, amb la cronologia de les diferents etapes per les quals van passar les classes clandestines de català, vinil complementat amb una còpia de la Carta oberta dels

catòlics catalans als bisbes i abats de Catalunya, del document pragmàtic emès per Solidaritat Universitària de Barcelona, i del Manifest de la Federació d'Estudiants de Catalunya, així com Llei General d'Educació (LGE) de 1970 o el Reial Decret 2092/1978. A més, hi haurà un altre vinil temàtic, en el que s'explicarà el paper d'Òmnium Cultural, l'Institut d'Estudis Catalans i la Diputació de Barcelona, complementats també amb els originals dels certificats d'aptitud per poder ensenyar la llengua a les escoles. Serà en aquest sub-àmbit on es potenciarà l'escenografia mitjançant diversos objectes. Al centre de la sala hi haurà col·locats cinc pupitres amb cinc cadires. Un corresponent al pupitre del professor i els altres com a pupitres pels alumnes als qui impartien classes. Per fer-ho més realista, les taules estaran ocupades per a maniquins. Just al damunt d'aquestes taules hi haurà material escolar, i s'ambientarà tota la sala amb aspecte similar a una casa de l'època, per tal de similar que la classe s'està duent a terme en una casa particular. A més a més, com a so ambient, s'estarà reproduint una conversa d'una classe de català, on els diferents personatges també faran referència a la situació. La llum de la sala serà tènue i groguenca, de manera que s'estarà il·luminant principalment l'escenografia i els vinils.

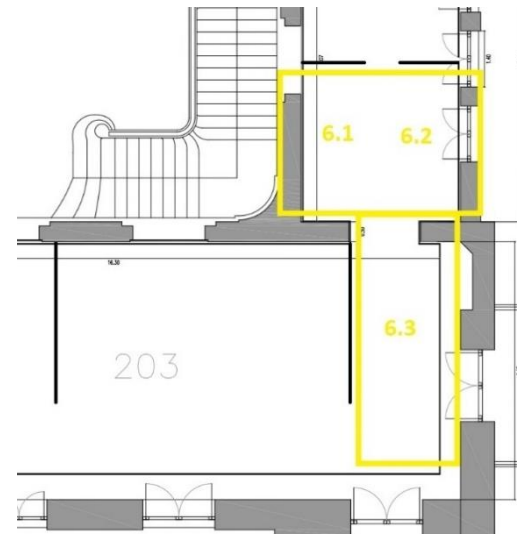

Il·lustració 69. Distribució museogràfica àmbit 5. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Àmbit 6. Publicacions.

Objectius museogràfics

- Crear una sala que recreï una habitació plena de calaixeres i vitrines, on hi hagi col·locats els llibres, revistes i premsa, per tal de transportar al visitant a un espai on amagar allò que no vol ser trobat.
- Crear un espai de transició entre la clandestinitat absoluta, la censura i la repressió cap a l'acceptació i l'inici de la normalització del català.

Il·lustració 70. Localització àmbit 6. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Descripció museogràfica

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
6.1	- 1 vinil d'àmbit - 1 vinil de subàmbit - Cartel·les per a cadascun dels llibres		- Exemples d'alguns dels llibres anomenats en el guió museològic	- So ambient			- 2 Calaixeres	

6.2	- 1 vinil de subàmbit - Cartel·les per a cadascuna de les revistes		- Revistes citades en el guió museològic	- So ambient		-	- 2 Calaixeres	
6.3	- 1 vinil de subàmbit - Cartel·les per a cadascun dels diaris		- Premsa citada en el guió museològic	- So ambient			- 1 Calaixera	

Il·lustració 71. Quadre elements museogràfics Àmbit 6.

Subàmbit 6.1. Els llibres, les editorials i els premis literaris

Entrant a l'àmbit 6, a mà dreta, hi haurà un vinil d'àmbit amb el resum del contingut referent a les publicacions culturals dutes a terme durant el règim franquista: llibres, revistes, premsa, editorials i fins i tot premis literaris. Just al costat d'aquest vinil, hi haurà un vinil de subàmbit, on es concretarà que va passar amb els llibres, les editorials i els premis literaris entre l'any 1939 i el 1975. Aquest vinil anirà acompanyat de dues calaixeres col·locades a la paret, les quals simularan una habitació d'una casa. Les calaixeres contindran en el seu interior, exemplars de llibres publicats al llarg d'aquests quaranta anys, acompanyats de les seves respectives

cartel·les on s'explicarà el contingut i el perquè alguns es podien publicar i d'altres no. La sala d'aquest àmbit 6 seguirà sent negra, amb il·luminació tènue groguenca, acompanyada d'un so ambient similar al d'una biblioteca.

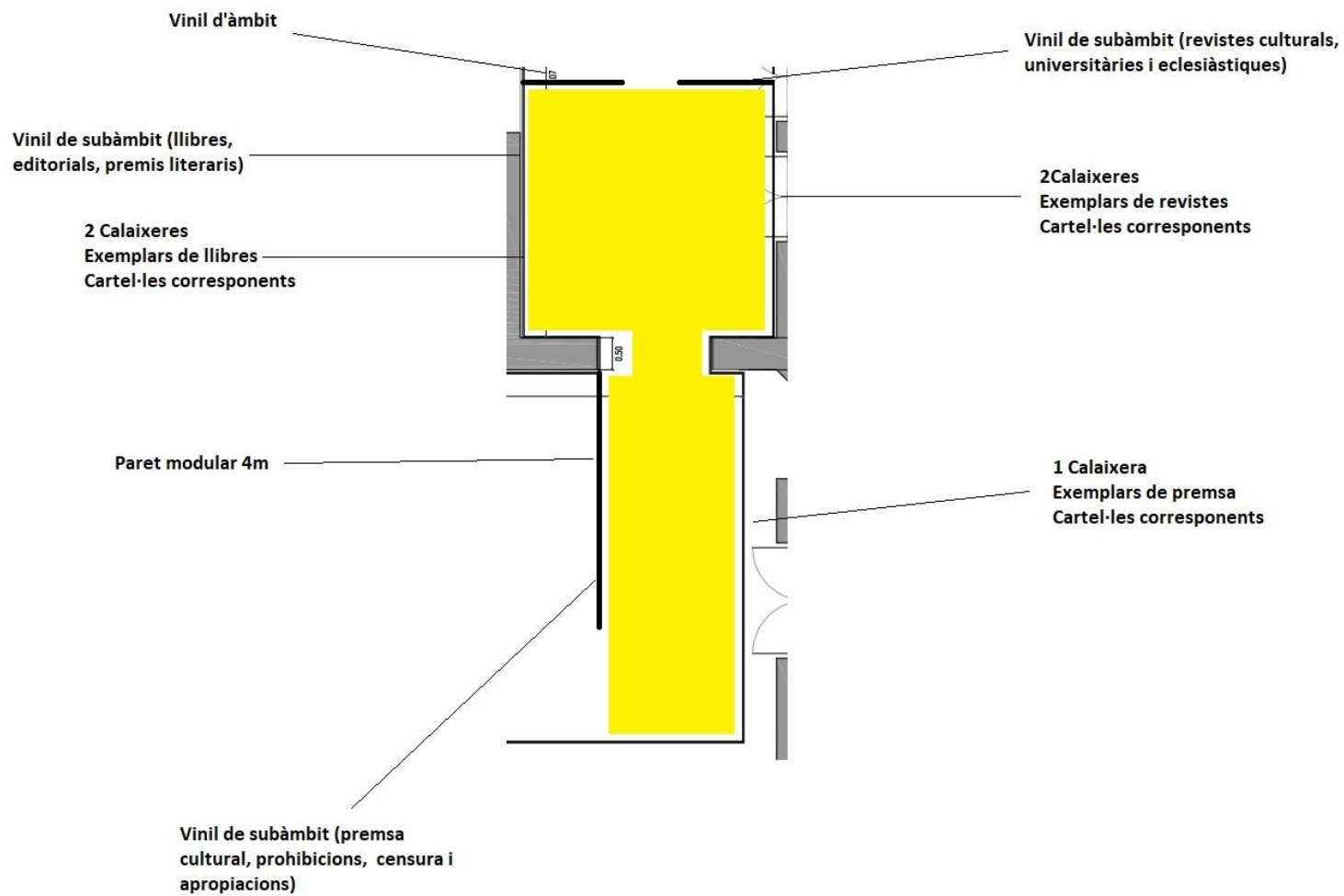
Subàmbit 6.2. Les revistes

En la mateixa sala que l'àmbit 6.1, però accedint a mà esquerra hi haurà un vinil de subàmbit en el que es farà un resum del contingut referent a la publicació de revistes culturals, universitàries o amb llicència eclesiàstica, i a la importància d'aquestes. Al costat d'aquest vinil hi haurà dues altres calaixeres, iguals que en el punt 6.2, les quals en aquest cas contindran les diverses tipologies de revistes publicades, amb les corresponents cartel·les explicatives.

La sala seguirà sent negra, amb il·luminació tènue groguenca, acompanyada d'un so ambient similar al d'una biblioteca.

Subàmbit 6.3. La premsa

Accedint al següent subàmbit, aquest cop canviant de sala, el visitant es trobarà a mà dreta un vinil de subàmbit, en el que hi haurà un resum dels continguts referents a la publicació de premsa en català durant el franquisme, les prohibicions i censura que aquesta va patir, i l'apropiació que el règim se'n va fer. Just davant d'aquest vinil, entrant a mà esquerra, el visitant es trobarà amb la última calaixera que contindrà la premsa publicada a Catalunya durant aquests quaranta anys, acompanyada de les cartel·les explicatives corresponents. La sala seguirà sent negra, amb il·luminació tènue groguenca, acompanyada d'un so ambient similar al d'una biblioteca.

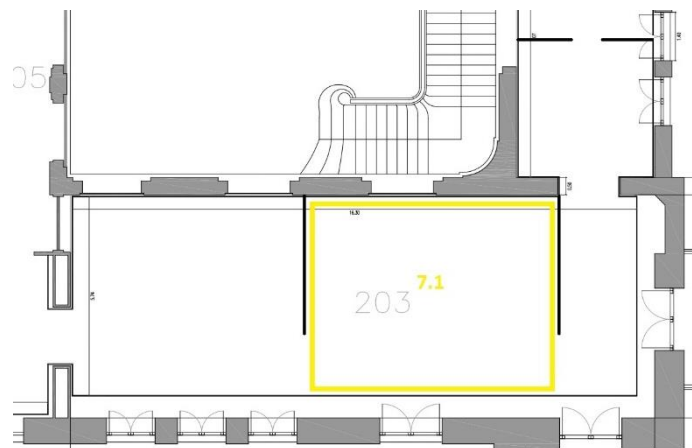
Il·lustració 72. Distribució museogràfica àmbit 6. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Àmbit 7. Les principals entitats.

Objectius museogràfics

- Crear un espai de transició on es mostri la resistència de la cultura catalana a través de les principals entitats culturals de l'època que lluitaven i treballaven per la promoció de la llengua i la cultura catalana, l'educació i la defensa de Catalunya.

Il·lustració 73. Localització àmbit 7. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

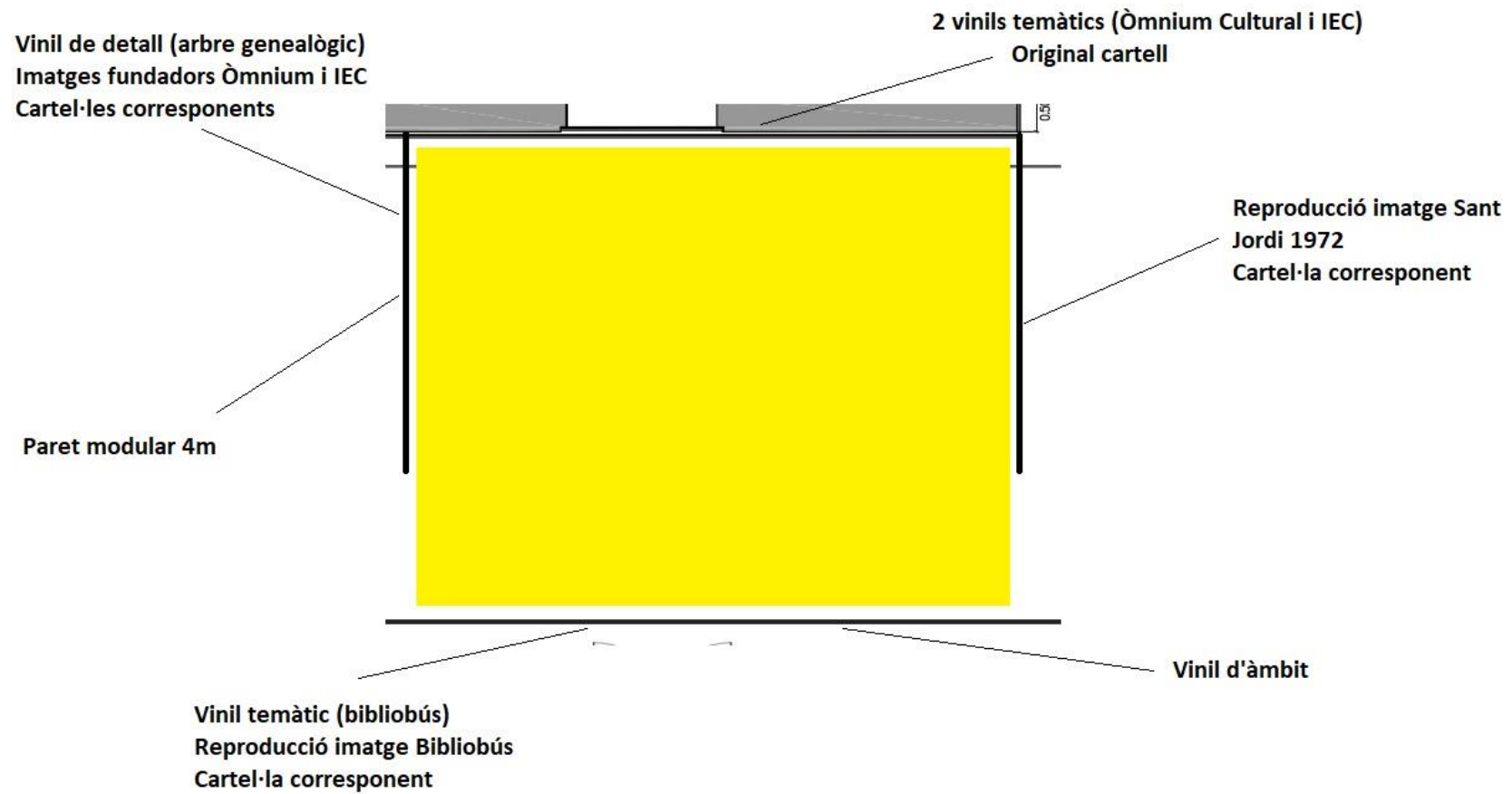
Descripció museogràfica

Sub-àmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
7.1	<ul style="list-style-type: none"> - 1 vinil d'àmbit - 3 vinils temàtics - 1 vinil de detall - Cartel·les per a les imatges dels fundadors - Cartel·la imatge bibliobús - Cartel·la imatge sant Jordi. 		<ul style="list-style-type: none"> - Imatge gran del Bibliobús 1970 per al vinil temàtic. - Imatge parades de Sant Jordi 1972 - Imatges fundadors d'Òmnium de l'IEC emmarcades. - Cartell <i>Llegiu llibres en català</i> 	- So ambient				

Subàmbit 7.1. Òmnium Cultural i l'Institut d'Estudis Catalans

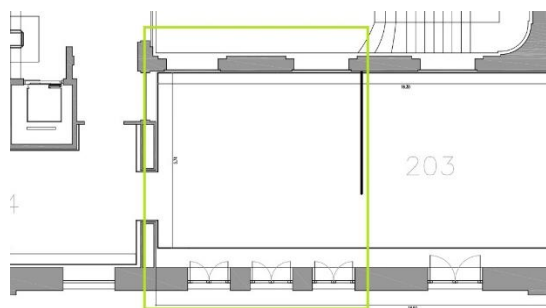
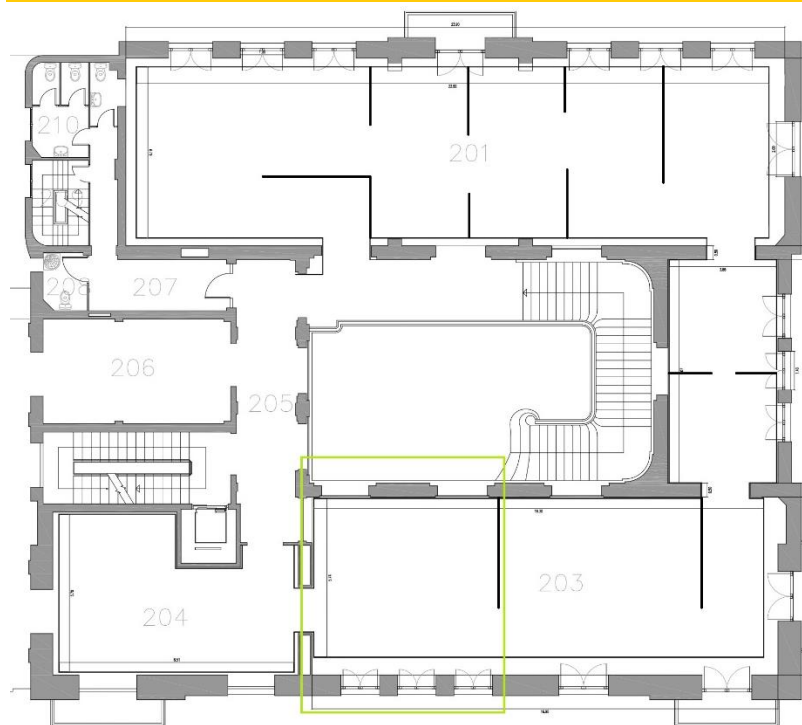
Accedint a l'àmbit 7, a mà esquerra, el visitant es trobarà amb un vinil d'àmbit on hi haurà resumit la importància que van tenir entitats com Òmnium Cultural i l'Institut d'Estudis Catalans durant el règim franquista. Just al costat d'aquest vinil, hi haurà una reproducció en gran d'una imatge del bibliobús, amb el seu vinil temàtic i la respectiva cartel·la amb les dades importants. Des de la perspectiva d'entrada a l'àmbit, però aquest cop a la dreta, el visitant es trobarà amb dos vinils temàtics, cadascun referent a una de les dues entitats: Òmnium Cultural i l'IEC. A l'esquerra d'aquests vinils temàtics, hi haurà un arbre genealògic, fet amb un vinil de detall, on hi haurà les imatges emmarcades amb els fundadors o persones rellevants que van tirar endavant les dues entitats, cada imatge amb les respectives cartel·les. A mà dreta dels vinils temàtics, hi haurà una altra reproducció en gran d'una imatge de les parades de Sant Jordi l'any 1972, acompanyada de la seva cartel·la. La sala seguirà sent negra, amb il·luminació tènue groguenca, acompanyada aquest cop d'un so ambient festiu, com el

que hi ha al carrer per Sant Jordi. En aquest àmbit també hi haurà una reproducció del cartell *Llegiu llibres en català*.

Il·lustració 74. Distribució museogràfica àmbit 7. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Bloc 4. La cultura catalana a l'exili

Il·lustració 75. Localització bloc 4. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Museografia general d'aquest bloc

La museografia d'aquest quart bloc tindrà una museografia bàsica, centrada en vitrines convencionals. Com a tret característic, destacarà per tenir tot de llibres i revistes penjant del sostre, representant i homenatjant, de manera simbòlica, la important producció cultural que va haver-hi a l'exili i que va ajudar a sostenir la cultura catalana quan a Catalunya encara era pràcticament impensable publicar. L'objectiu principal d'aquest bloc, doncs, és que el visitant sigui conscient de la importància que van tenir els intel·lectuals i la gent de carrer a l'exili per la cultura catalana. A través del so ambient es transportarà al visitant als principals països d'exili.

Les parets seguiran sent negres, igual que en el bloc 1, 2 i 3, per tal de seguir en la línia de voler simular un ambient fosc, corresponent amb la situació de la qual s'està parlant a la mostra expositiva. Aquest color negre anirà acompanyat sempre per una il·luminació tènue, groguenca, que il·luminarà els punts clau del recorregut, en aquest cas, les vitrines i els diferents vinils. En aquest bloc hi haurà un total de 5 focus led carril.

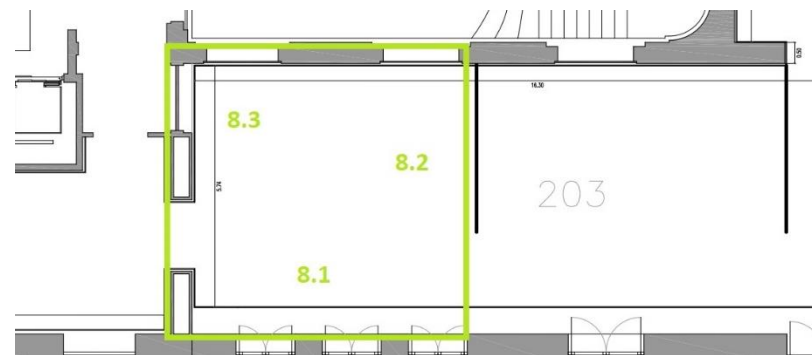
Continguts principal

- El paper i la importància de l'exili en la lluita per salvar la cultura catalana de la repressió i censura franquista.
- L'herència de les principals publicacions fetes a l'exili: revistes, editorials, publicacions diverses i premis.

Àmbit expositiu 8. La cultura catalana a l'exili

Objectius museogràfics

- Continuar amb l'ambient de lluita i reivindicació a favor de la cultura catalana, aquest cop promogut des de l'exili, a través de sons ambient que transportin al visitant als principals països d'exili.

Il·lustració 76. Localització àmbit 8. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Descripció museogràfica

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
8.1	- 1 vinil d'àmbit - 1 vinil de subàmbit - Cartel·les per a cada revista exposada.		- Exemplars de les revistes citades en el guió museològic.	- So ambient			- 2 vitrines de taula	- Llibres i revistes penjats del sostre amb corda.
8.2	- 1 vinil de subàmbit - Cartel·les per a cada llibre exposat.		- Llibres escrits a l'exili, una tria representativa segons els gèneres.	- So ambient			-2 vitrines de taula	

8.3	- 1 vinil de subàmbit - 1 vinil de detall			- So ambient				
-----	--	--	--	--------------	--	--	--	--

Subàmbit 8.1. Revistes culturals a l'exili

Entrant a l'àmbit 8, a mà esquerra, el visitant es trobarà amb un vinil d'àmbit, en el que se l'introduirà a què va suposar l'exili, com es va dur a terme el procés de reconstrucció cultural en altres països, així com quins van ser els principals països d'exili per als catalans. Just al costat d'aquest vinil hi haurà dues vitrines amb el seu corresponent vinil de subàmbit a la paret, en el que s'exposaran els aspectes més importants de les revistes culturals creades o continuades a l'exili. A la vitrina, hi haurà una mostra de cadascuna de les revistes anomenades al guió museològic. A més, cadascuna de les revistes aniran acompanyades amb la seva pròpia cartel·la, amb la informació de la revista i el país on va ser escrita i publicada. La sala, de color negre i amb llum tènue, com les sales dels àmbits vistos fins ara, tindrà una particularitat al sostre, on hi haurà tot de llibres i revistes penjades, fent referència i homenatjant la importància d'aquesta producció cultural. A més, hi haurà so

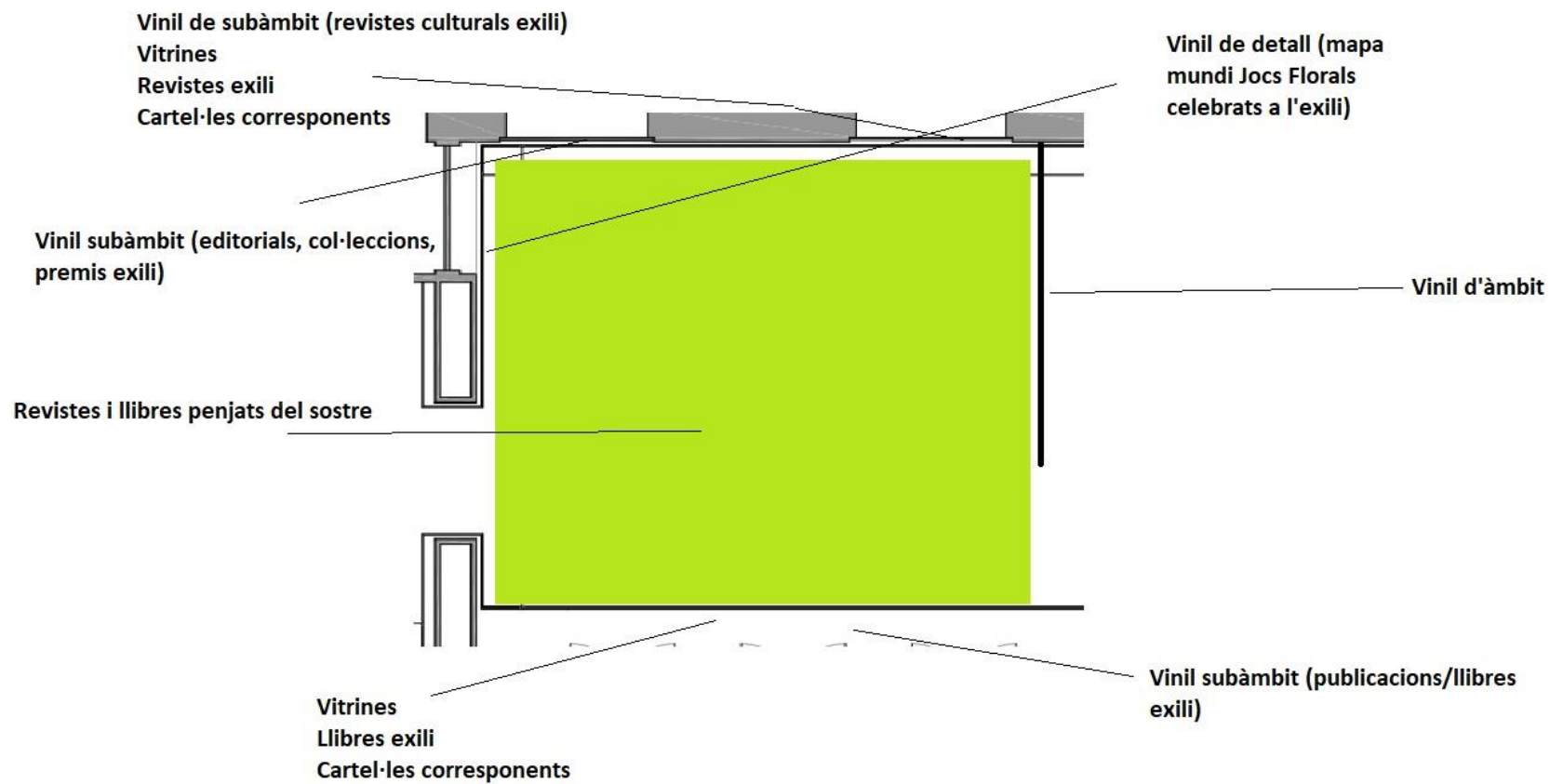
ambient, simulant habitants dels països on els catalans es van exiliar parlant, so que transportarà al visitant a aquests països.

Subàmbit 8.2. Altres publicacions fetes a l'exili

Entrant a l'àmbit 8, aquest cop a mà dreta, el visitant es trobarà amb dues vitrines amb el seu corresponent vinil de subàmbit a la paret, en el que s'exposaran els aspectes més importants de les publicacions, sobretot llibres, publicats a l'exili. En aquesta vitrina hi haurà diversos exemplars, de diferents gèneres, acompanyats cadascun amb la seva pròpia cartel·la, amb la informació del llibre i el país on va ser escrit i publicat. La sala, al ser la mateixa que en l'àmbit 8.1, tindrà les mateixes característiques pel que fa a color, il·luminació, escenografia i so.

Subàmbit 8.3. Les editorials i els jocs florals de la llengua catalana

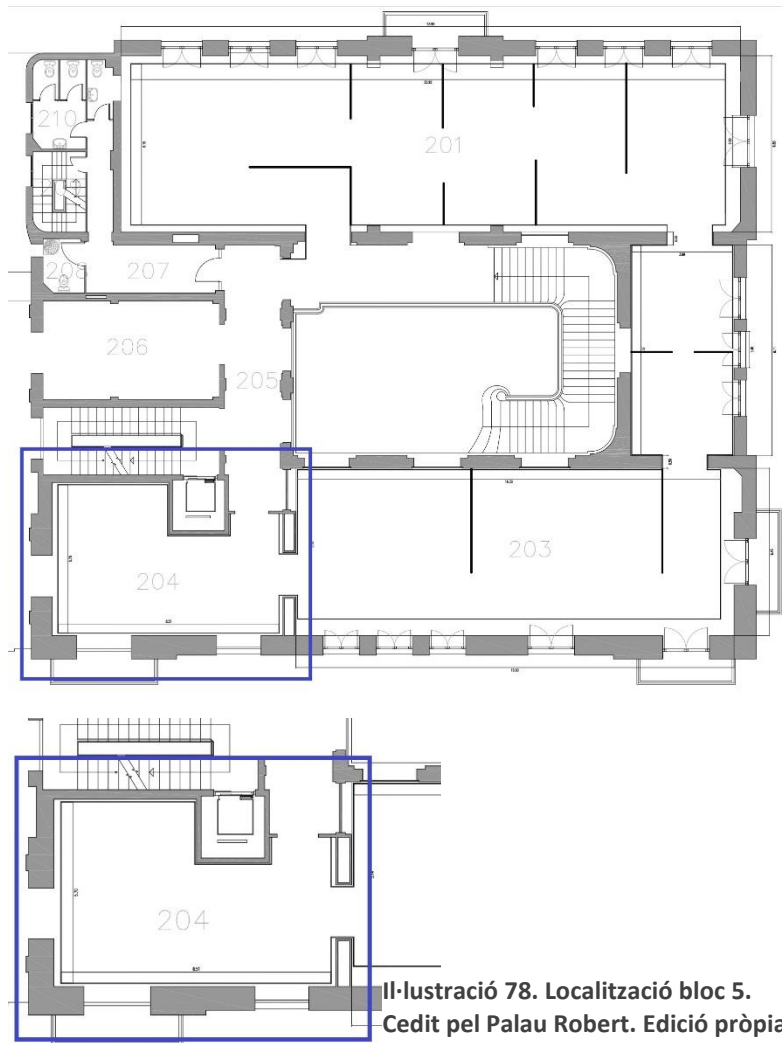
Al fons de la sala de l'àmbit 8, a mà dreta, hi haurà un vinil de subàmbit a la paret, en el qual s'exposaran els aspectes més importants que facin referència a les editorials o col·leccions de llibres en català sorgits a l'exili per substituir aquelles que havien estat prohibides a Catalunya, així com aspectes referents a premis com els Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a l'exili. Al costat d'aquest vinil hi haurà un vinil de detall, en forma de mapa mundi, en el que hi haurà marcats aquells països en què es van celebrar els Jocs Florals a l'exili. La sala, al ser la mateixa que en l'àmbit 8.1, tindrà les mateixes característiques a nivell de color, il·luminació, escenografia i so.

Il·lustració 77. Distribució museogràfica àmbit 8. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Bloc 5. La cultura catalana actualment.

Museografia general d'aquest bloc

La museografia d'aquest cinquè bloc serà, a diferència de la del quart bloc, especialment gràfica i complementada amb un àmbit interactiu i audiovisual. L'objectiu principal d'aquest bloc serà que el visitant sigui conscient de la situació actual en què es troba la cultura i la llengua catalana, i a partir de les dades i idees transmeses en la mostra expositiva, el visitant pugui fer una comparativa entre passat i present. En aquest bloc no hi haurà cap gran escenografia ni sons incòmodes, sinó que amb la cosa gràfica buscarà la reflexió del públic.

Les parets, per primer cop en tota l'exposició, seran blanques. Amb aquest canvi de color es voldrà deixar enrere un passat cultural fosc, ple d'injustícies, per donar pas a un present encara difícil però amb unes idees clares. Aquest color blanc anirà acompanyat per una il·luminació led, que s'encarregarà de crear un espai ampli. En aquest bloc hi haurà un total de 10 focus led carril.

Continguts principal

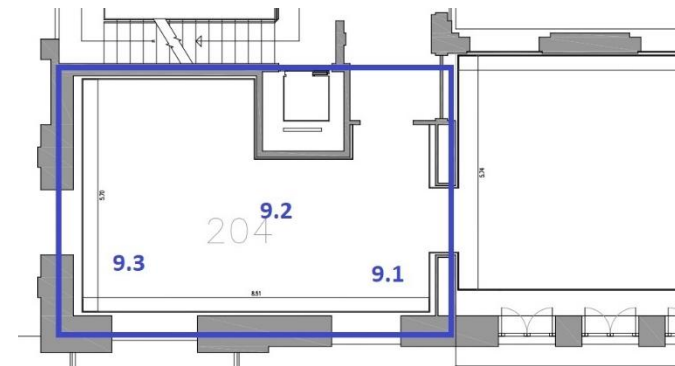
- Presentació de les principals dades culturals a Catalunya actualment.
- Instal·lació didàctica: reflexió sobre la censura i repressió actualment, en l'àmbit cultural o en qualsevol altre àmbit de la vida, on el públic pugui interactuar a través de tablets i digui la seva.

Àmbit expositiu 9. Dades culturals actuals.

Objectius museogràfics

- Generar una atmosfera de reflexió acord amb el contingut museològic. Remoure consciències comparant el passat cultural amb el present cultural.

Descripció museogràfica

Il·lustració 79. Localització àmbit 9. Cedit Palau Robert.
Edició pròpia.

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
9.1	- 1 vinil d'àmbit - 2 vinil temàtics i de detall							
9.2	- 7/8 Lones PVC prohibicions - 6 Lones PVC punts forts							
9.3	- 1 vinil subàmbit -1 vinil de detall							

Subàmbit 9.1. Dades culturals actuals i cultura en temps de pandèmia

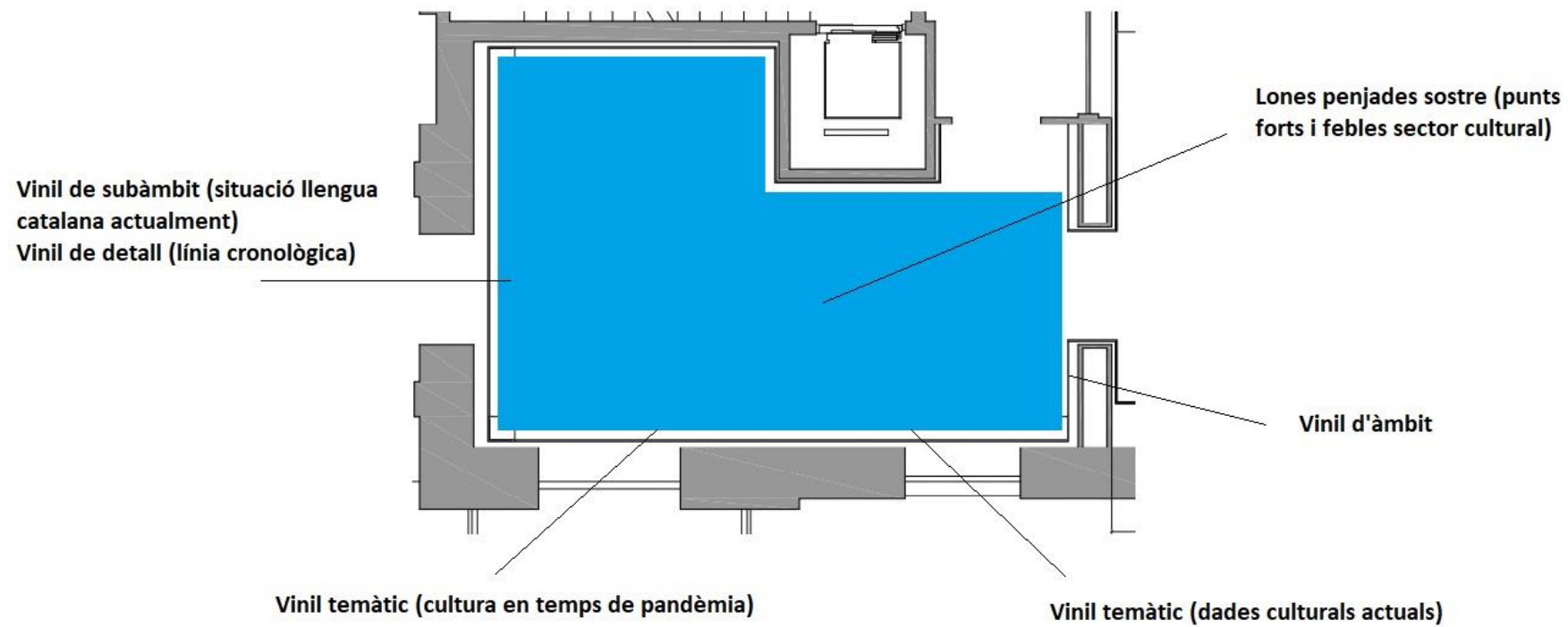
Entrant a l'àmbit 9, a mà esquerra, hi haurà un vinil d'àmbit, en el que es resumirà el contingut d'aquest introduint aspectes de la situació cultural catalana en els últims anys i la reconstrucció d'aquesta després del franquisme a través de dades, problemàtiques o situacions particulars. Al costat d'aquest vinil, hi haurà dos vinils temàtics i de detall, un amb les principals dades culturals actuals, i l'altre amb els aspectes rellevants de la cultura temps de pandèmia. Aquests vinils temàtics contindran il·lustracions i gràfiques representatives amb les dades que s'hauran anat exposant en el discurs. La sala en què s'ubicarà el bloc 5, i en conseqüència l'àmbit 9, serà una sala amb les parets blanques i amb molta llum, simulant el pas al present i deixant enrere el negre d'una etapa fosca com va ser la dictadura. Aquest subàmbit compartirà espai amb el subàmbit 9.2 i 9.3.

Subàmbit 9.2. Principals problemàtiques i punts forts del sector cultural

El subàmbit 9.2 començarà només entrar a la sala, compartint espai amb el subàmbit 9.1. El visitant, un cop entri en aquesta última sala, es trobarà amb unes lones penjades del sostre i que es desplegaran cap a terra, on hi haurà explicades de forma esquemàtica les principals prohibicions del medi cultural i els punts forts del sector cultural. Aquestes lones intercalaran prohibicions amb punts forts, marcant amb un tic verd o una creu vermella segons si són punts forts o prohibicions respectivament.

Subàmbit 9.3. La llengua catalana actualment

Al final de la sala, just darrere de totes les lones de l'àmbit 9.2, hi haurà un vinil de subàmbit on hi haurà resumida la situació de la llengua catalana actualment. Aquest vinil estarà complementat amb un vinil de detall, amb una línia cronològica, on hi haurà esmentades les diferents lleis o regulacions que han afectat la llengua catalana d'ençà que va acabar-se la dictadura franquista.

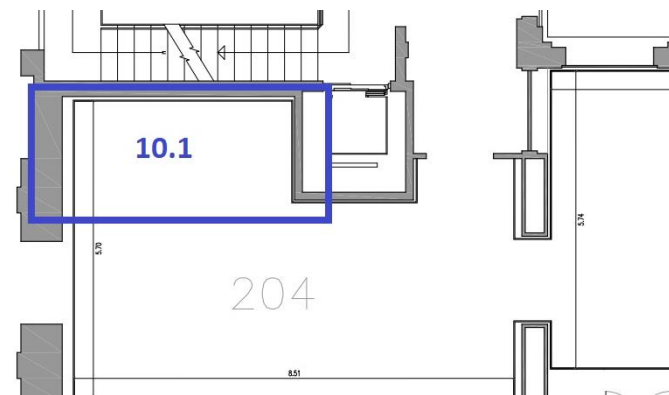

Il·lustració 80. Distribució museogràfica àmbit 9. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Àmbit expositiu 10. I tu, on vius la censura i la repressió?

Objectius museogràfics

- Generar un espai de reflexió en el que el visitant, després d’haver vist tots els blocs expositius, sigui capaç de pensar i compartir en quins àmbits o espais de la seva vida viu o veu la censura i la repressió.

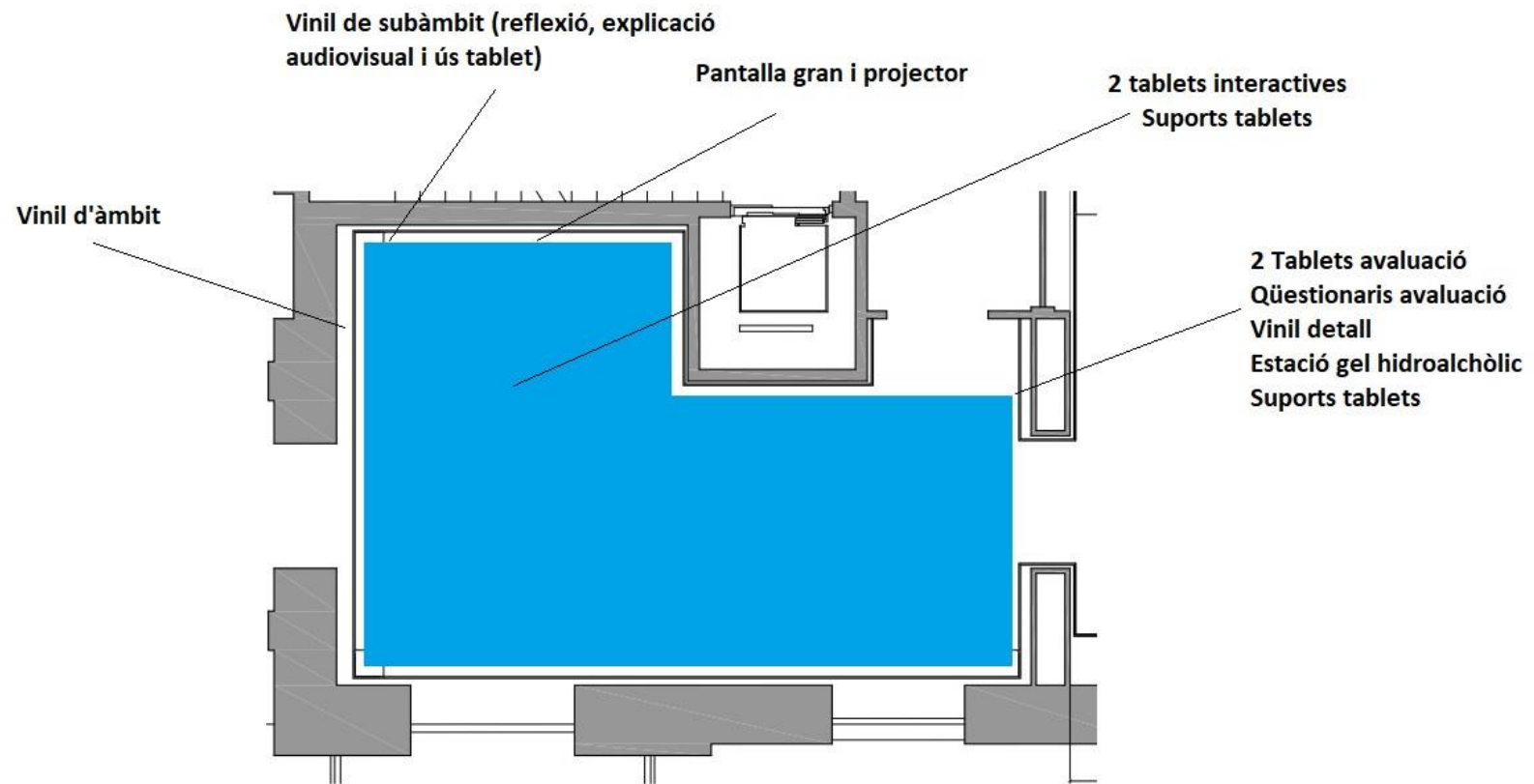
Il·lustració 81. Localització àmbit 10. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

Descripció museogràfica

Subàmbit	Grafisme	Materials originals	Reproduccions d'imatges	Recursos audiovisuals	Recursos interactius	Escenografia	Mobiliari	Objectes
10.1	- 1 vinil d'àmbit - 1 vinil de subàmbit - 1 vinil de detall - Qüestionaris			- Pantalla gran 158" - 1 Projector	- 4 tablets		- Elevadors per a les tablets - Estació de gel hidroalcohòlic - Expositor per als qüestionaris	

Subàmbit 10.1. Repressió i censura avui dia

Girant a mà dreta des de l'àmbit 9, el visitant es trobarà un vinil d'àmbit on se li plantejarà una reflexió. En aquest vinil es buscarà que el visitant sigui capaç de pensar, després d'haver vist tots els blocs anteriors de l'exposició, en quins àmbits de la seva vida, a escala cultural o no, veu o pateix censura i/o repressió. Just al costat d'aquest vinil hi haurà un vinil de subàmbit, una pantalla de grans dimensions i dues tauletes interactives. En aquest vinil de subàmbit se li explicarà què ha de fer amb aquestes tauletes interactives. Un cop el visitant hagi reflexionat i extret les seves pròpies conclusions respecte a la censura i la repressió, doncs, se'l convidarà a escriure una paraula en una de les dues tauletes, paraula que s'anirà organitzant a la pantalla de davant en funció dels cops que es vagi repetint (en cap cas sortirà la paraula concreta a la pantalla, sinó que aquesta es traduirà en una imatge significativa). Finalment, a la sortida de la sala, hi haurà un vinil de detall amb els noms dels responsables i col·laboradors de l'exposició. A la sortida, el visitant es trobarà amb dues tablets per tal d'avaluar l'exposició, un expositor per als qüestionaris d'avaluació i una estació de gel hidroalcohòlic.

Il·lustració 82. Distribució museogràfica àmbit 10. Cedit Palau Robert. Edició pròpia.

5.3 Grafisme

El grafisme estarà present en tots els àmbits expositius de la mostra, a través de diferents formats, per tal de transmetre el contingut de l'exposició de forma clara i concisa:

- **Cartell de l'exposició.** Accedint al segon pis del Palau Robert per les escales senyorials, a la paret que queda just a la banda de l'entrada de la sala 3, s'hi col·locarà el cartell de l'exposició utilitzant un mural de grans dimensions. En aquest, hi haurà el títol de la mostra expositiva, les dates en què la mostra es podrà visitar i la sala en què aquesta estarà exposada. També n'hi haurà a les façanes o empaperats per la ciutat.
- **Vinil d'àmbit expositiu.** A l'inici de cada àmbit expositiu, hi haurà un vinil específic en què es resumiran les idees principals de l'àmbit, així com aquells apartats que el visitant es trobarà dins d'aquest àmbit. En aquests vinils d'àmbit també hi haurà una breu descripció del so que s'està reproduint pels altaveus, per tal que les persones amb diversitat auditiva puguin ser-ne conscients. A més, en cada vinil d'àmbit, s'hi afegirà el QR per a l'aplicació de les audioguies.
- **Audioguies.** Les audioguies funcionaran a través del telèfon mòbil del mateix visitant, mitjançant el codi QR que aquest trobi en els vinils d'àmbit. De format molt simple i producció pròpia, seran el recurs per a les persones amb diversitat visual, per tal que puguin seguir l'exposició a través d'una àudio descripció que substitueixi la lectura dels vinils.
- **Vinil de subàmbit expositiu.** Aquests vinils seran els encarregats d'introduir el subàmbit, i en la major part dels casos, explicar-lo en la seva integritat.
- **Vinil temàtic o de detall.** Aquesta tercera tipologia de vinils, temàtics o de detalls, seran utilitzats en cas d'haver d'explicar temes o punts de l'exposició que necessitin més extensió per ser desenvolupats amb claredat. Pel que fa als vinils de detall, aquests contindran text, però també eixos cronològics, gràfics, mapes, esquemes, infografies o inclús fotografies.
- **Cartel·les.** Les cartel·les s'utilitzaran en aquells àmbits expositius que hi hagi fotografies, reproduccions (com llibres, revistes o premsa), o inclús escenografia que necessiti una descripció. En aquestes cartel·les hi haurà, doncs, informació com: títol, autor,

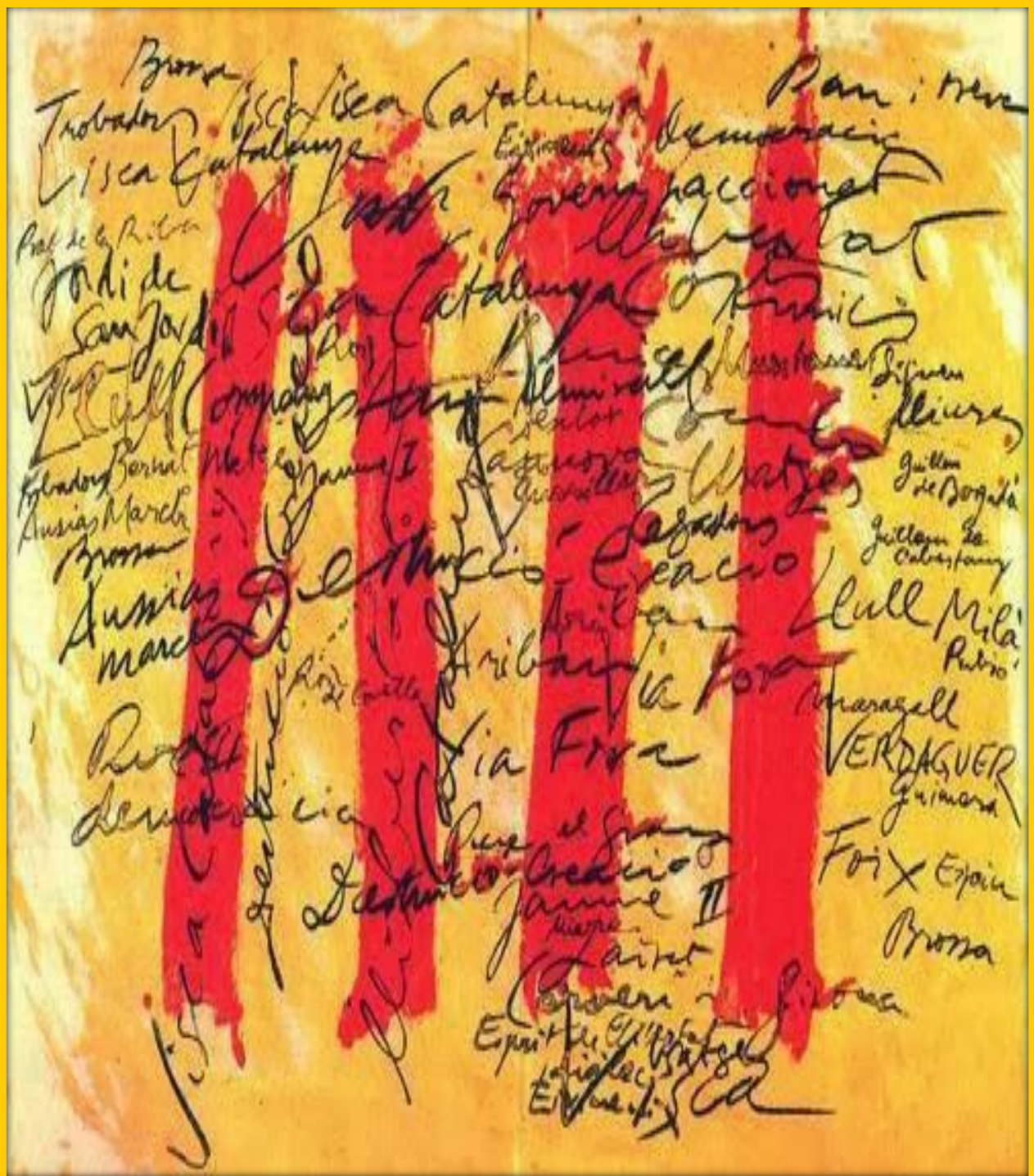

any, breu descripció, i numeració de les peces. Aquestes seran fetes majoritàriament amb vinil blanc.

- **Senyalització per al seguiment de la mostra.** Per tal d'assegurar que els visitants facin el recorregut en el sentit i ordre adequat, la sala serà senyalitzada.
- **Senyal ètica.** La senyal ètica s'utilitzarà per indicar a la sala els punts d'entrada i sortida de l'exposició, les sortides d'emergència, i la localització de les alarmes i extintors, així com altres elements del segon pis com les escales, l'ascensor o els lavabos.
- **Flyers i díptics.** A escala comunicativa, l'exposició comptarà amb flyers i díptics els quals es trobaran dipositats a l'inici de la mostra expositiva, així com en altres museus, centres expositius o centres culturals per tal de fer-ne difusió.
- **Dossiers diversitat cognitiva.** El Palau Robert disposarà de dossiers preparats per a persones amb diversitat cognitiva, en els que hi haurà inclosos 10 textos de lectura fàcil, un per cada subàmbit de la mostra expositiva, així com imatges.

5.3.1 Idiomes dels textos

Els textos de sala de l'exposició estaran, tant en els vinils com en les cartel·les, en tres idiomes: català, castellà i anglès. Visualment, els tres idiomes es diferenciaran, en el cas dels vinils, per la mesura de la lletra. Les lletres dels textos en català seran les que tindran la mesura més gran, seguida d'una mesura més petita en castellà i en anglès. Pel que fa al text de les cartel·les, aquest diferenciarà els idiomes utilitzant diferents formats de lletra, en negreta i cursiva. En el cas de l'audiovisual situat en el bloc 1, aquest estarà subtitulat també en els tres idiomes esmentats.

6. Comunicació i difusió

El pla de comunicació i la difusió són dos aspectes essencials a l'hora de donar a conèixer una mostra expositiva i, consegüentment, arribar al màxim de públic possible. La difusió es preveu a partir de dos elements bàsics: els mitjans de difusió i el disseny publicitari. A més, s'ha de tenir en compte que aquesta exposició té com un dels objectius principals difondre, divulgar i reivindicar la importància de la cultura i llengua catalana, de manera que per tal d'aconseguir una major repercussió durant i després de la realització de la mostra expositiva i contribuir així en crear la consciència sociocultural que es pretén amb la realització d'aquest projecte, es proposaran una sèrie de publicacions i activitats relacionades amb el contingut de l'exposició.

Les exposicions del Palau Robert estan acompanyades per completes campanyes de comunicació. Cada campanya de comunicació es transmet per diferents canals, aconseguint arribar al màxim i divers públic possible. Un cop analitzats els mètodes de difusió que utilitza el Palau Robert, s'ha elaborat un pla de comunicació el més semblant i realista possible al qual faria aquest centre d'exposicions.

---

⁴⁰ Palau Robert (2021). "Inici": <<http://palaurobert.gencat.cat/ca/inici> > [última consulta: juny 2021]

6.1 Comunicació online

El Palau Robert utilitza diverses vies de comunicació *online* per tal de difondre les exposicions realitzades al centre i la programació d'aquestes, mitjançant publicacions o posant a disposició dels internautes fotografies i vídeos:

- **Pàgina web del Palau Robert.** Només entrar a la pàgina web del Palau Robert ⁴⁰ hi ha un tauler amb les diferents exposicions visitables presencialment o virtualment, així com una zona de notícies on es dona informació sobre aquestes, tant pel que fa al contingut com també en temes de prolongació o itinerància.

A la pestanya d'exposicions, ubicada al *header*, aquestes es distribueixen en funció de la sala on es troben exposades (sala 1, 2, 3, 4, jardí i altres espais expositius) i l'any en què van ser exposades (2021, 2020, 2019, 2018...), creant així un arxiu de totes les mostres expositives fetes al Palau Robert.

A partir d'aquí, accedint a l'exposició que interessa a cada internauta, hi ha un resum del contingut d'aquesta, amb els

diferents blocs o àmbits resumits, fotografies, l'audiovisual de l'exposició, i un pdf amb les activitats relacionades.

- **Xarxes socials (Twitter, Facebook, Youtube, Flickr, Mail, Instagram).** A les xarxes socials del Palau Robert com el twitter, el facebook i l'instagram, s'hi difon informació sobre les exposicions, activitats, actes diversos, concerts o inclús sorteigs, a més de fer *repost* des d'altres comptes amb informació relacionada amb el centre d'exposicions, com és el cas de les entrevistes. En el cas de youtube, s'hi publiquen vídeos sencers o en format resum de les exposicions, activitats, entrevistes i actes. Per últim, en el cas de flickr, s'hi publiquen àlbums amb reculls fotogràfics.

Per tal de difondre l'exposició *Murs. El resistencialisme cultural a Catalunya 1939-1975*, es realitzarà la corresponent publicació informativa a la web del Palau Robert, on s'hi trobarà el discurs museològic resumit i els blocs expositius que formen part de la mostra expositiva. En aquesta publicació també s'hi trobaran dates rellevants com la durada de l'exposició, o activitats relacionades amb aquesta a més de fotografies de la sala i l'audiovisual resum de l'exposició

La difusió de l'exposició es complementarà amb les publicacions realitzades a través de les diferents xarxes socials, les quals aniran acompanyades del *hashtag* #MursCulturals. A través de les publicacions fetes a les xarxes socials es convidarà als usuaris a compartir les seves fotografies i opinions de la mostra expositiva mitjançant el mateix *hashtag* #MursCulturals i #PalauRobert.

Per últim, la comunicació online estarà complementada amb el recolzament de la Direcció General de Difusió de la Generalitat de Catalunya, concretament des del Servei de Difusió i d'Exposicions, encarregat de preparar materials de promoció adequats, el disseny, la concepció, i la realització de les exposicions de presentació dels diversos aspectes de la realitat catalana. També es comptarà amb el recolzament de la Diputació de Barcelona i de l'Ajuntament de Barcelona, a partir de les pàgines webs dels quals també es fa difusió de les exposicions, activitats i actes del Palau Robert.

6.2 Comunicació offline

El Palau Robert té gran presència a l'espai públic, sent popularment reconegut per les seves exposicions i activitats, de tal manera que la difusió de la seva programació a la via pública és rellevant. Per tal de portar aquesta mostra expositiva al carrer, es dissenyaran un parell de cartells diferents per tal de col·locar a les zones més concorregudes de la ciutat de Barcelona.

Si fins fa poc, la propaganda de les exposicions es realitzava mitjançant banderoles als fanals de la ciutat, des de fa alguns mesos, s'ha tornat a posar de moda el cartellisme i s'han tornat a reivindicar les columnes o espais per tal d'enganxar cartells diversos. Per a la difusió d'aquesta exposició, doncs, es combinarà la difusió per mitjà de banderoles i per cartells d'empaperar. El disseny dels dos cartells serà minimalista, i inclouran el títol i subtítol de l'exposició, les dates d'inici i final d'aquesta, així com també logo del Palau Robert i dels diferents col·laboradors. A més, al fons del cartell, s'hi inclourà alguna imatge representativa.

A la façana del Palau Robert, la que dona a Passeig de Gràcia, s'hi col·locarà una gran banderola amb el cartell de l'exposició, en el

format que segueix el centre en totes les seves mostres expositives. Per altra banda, a la façana que dona als Jardins del Palau Robert, se'n col·locarà un altre en un format més petit en el balcó central. A més, també s'utilitzarà el tòtem del centre, situat just davant de la façana de Passeig de Gràcia, on també s'hi anunciarà l'exposició mitjançant una lona publicitària.

A escala comunicativa, es produiran flyers (A6) i díptics (A5) per tal de col·locar-los a l'inici de la mostra expositiva, així com en altres museus, centres expositius o centres culturals per tal que aquesta tingui més difusió i arribi al màxim de públic possible.

També es farà difusió de l'exposició a través dels principals canals de premsa impresa o digital com *El Periódico*, *La Vanguardia*, *Diari Ara*, *El Nacional*, *El Punt Avui*, i *Nació Digital*, entre d'altres, així com en revistes culturals com *Time Out* o *Núvol*. Per últim, també es farà ressò de la mostra expositiva per mitjà de les principals cadenes televisives i de ràdio del país com TV3, Canal 33, Betevé o Catalunya Ràdio.

6.2.1 Publicacions i marxandatge

La difusió de l'exposició no només es realitzarà a través de la comunicació *offline* (cartells, banderoles, premsa, revistes, televisió i ràdio) i la comunicació *online*. Dins del que és la comunicació *offline*, per tal d'aconseguir una major promoció de la mostra expositiva, es crearan productes de marxandatge i publicacions que es vendran a la mateixa oficina de turisme del Palau Robert i, en el cas de les publicacions, també a llibreries de la ciutat. Pel que fa a marxandatge es crearan els següents objectes amb motiu de l'exposició:

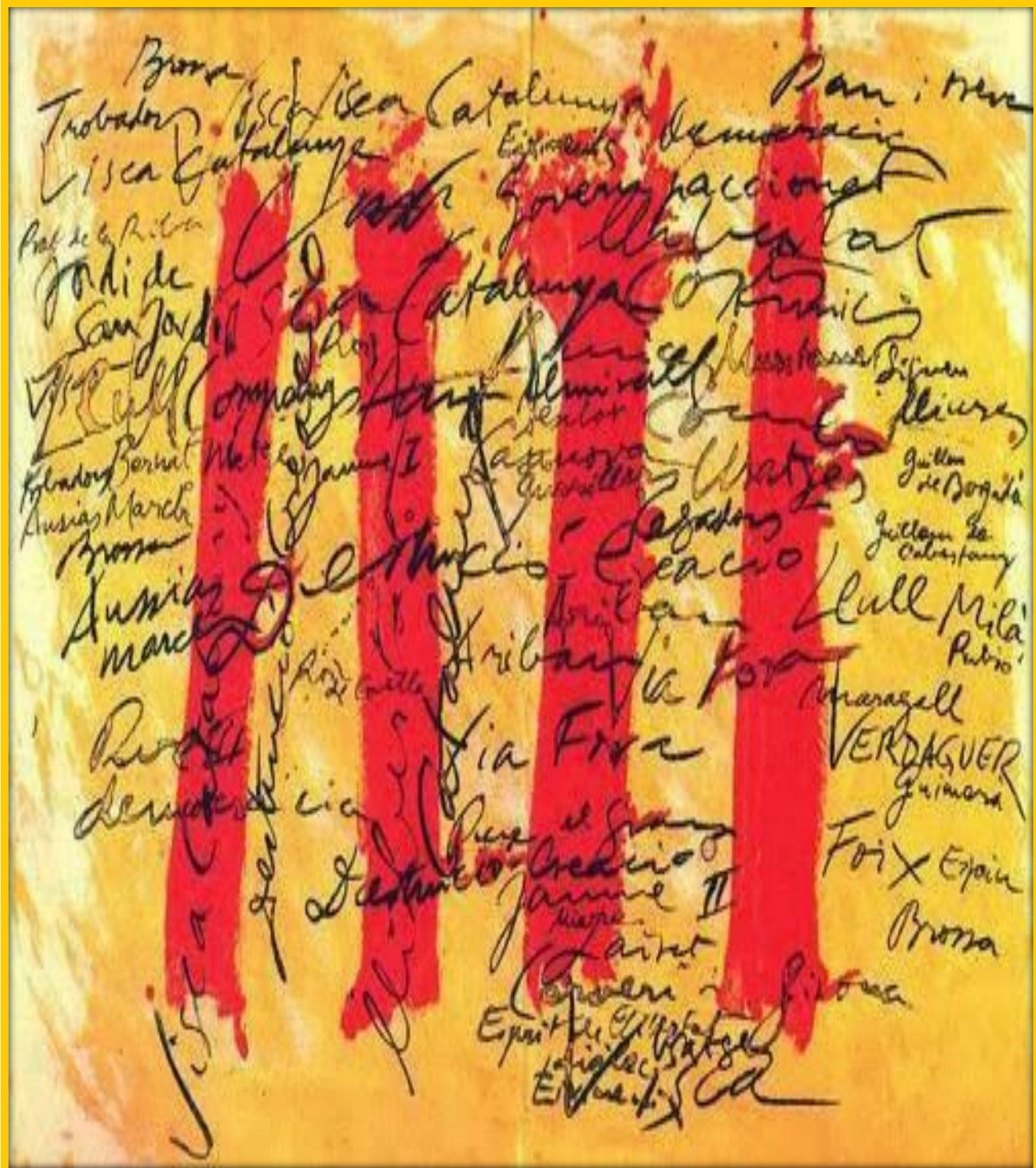
- *Tote bags*. Bosses de tela de diferents dissenys, entre les quals n'hi haurà amb el cartell de l'exposició, cites o poemes del període en qüestió i fins i tot cartells reivindicatius com els d'Òmnium Cultural amb el lema "Llegiu llibres amb català". Preu: 10 €.
- Llibretes i bolígrafs. Seguint la línia de les *tote bags*, també es crearà material d'oficina amb els mateixos estampats reivindicatius. Preu: Entre 3 i 8 €.

Per altra banda, com és habitual en la majoria d'exposicions realitzades, es publicarà el Catàleg de l'exposició, el qual es vendrà tant a l'Oficina de turisme del Palau Robert com també en algunes

llibreries de la ciutat, a més de vendre'l també en actes com la inauguració o durant la celebració d'actes i activitats organitzades en relació amb l'exposició. El catàleg es podrà trobar en català/anglès i en castellà/anglès. Aquest catàleg tindrà un preu de 20 €.

Il·lustració 83. Cartells/banderoles promocionals de les exposicions a la façana del Palau Robert. Font: Palau Robert.

7.

Activitats i educació

7.1 Activitats paral·leles a l'exposició

Actualment, les exposicions acostumen a estar acompanyades d'un programa d'activitats relacionades amb el contingut de la mostra i realitzades al llarg del període de temps en què l'exposició està oberta al públic, complementant així el contingut de l'exposició. Aquestes activitats permeten aprofundir, complementar, reflexionar i generar debats sobre la mostra expositiva, apropant-la així amb més detall al públic.

El Palau Robert no sempre programa activitats paral·leles a les exposicions que ofereix, però sí que hi ha casos en els quals s'han realitzat programes interessants d'activitats paral·leles per oferir al públic. Per tal de poder elaborar un programa d'activitats per a aquesta mostra s'ha elaborat una anàlisi de les últimes exposicions fetes al Palau Robert, creant així un programa d'activitats adaptat i similar a allò que aquest espai singular de Barcelona acostuma a oferir al seu públic.

7.1.1 Visites comentades a l'exposició

Les visites comentades no són un tòpic de la programació de les exposicions fetes al Palau Robert, però en algunes de les mostres sí que s'han organitzat aquestes visites. La idea principal de cara a aquestes visites comentades és realitzar-ne un total de cinc al llarg dels cinc mesos de durada de l'exposició, és a dir, una per mes. Aquestes visites comentades seran gratuïtes, amb reserva prèvia i aforament limitat, i obertes al públic general. En cas que algun centre de secundària o batxillerat ho desitgi, també es faran visites comentades per a grups escolars, sempre amb reserva prèvia.

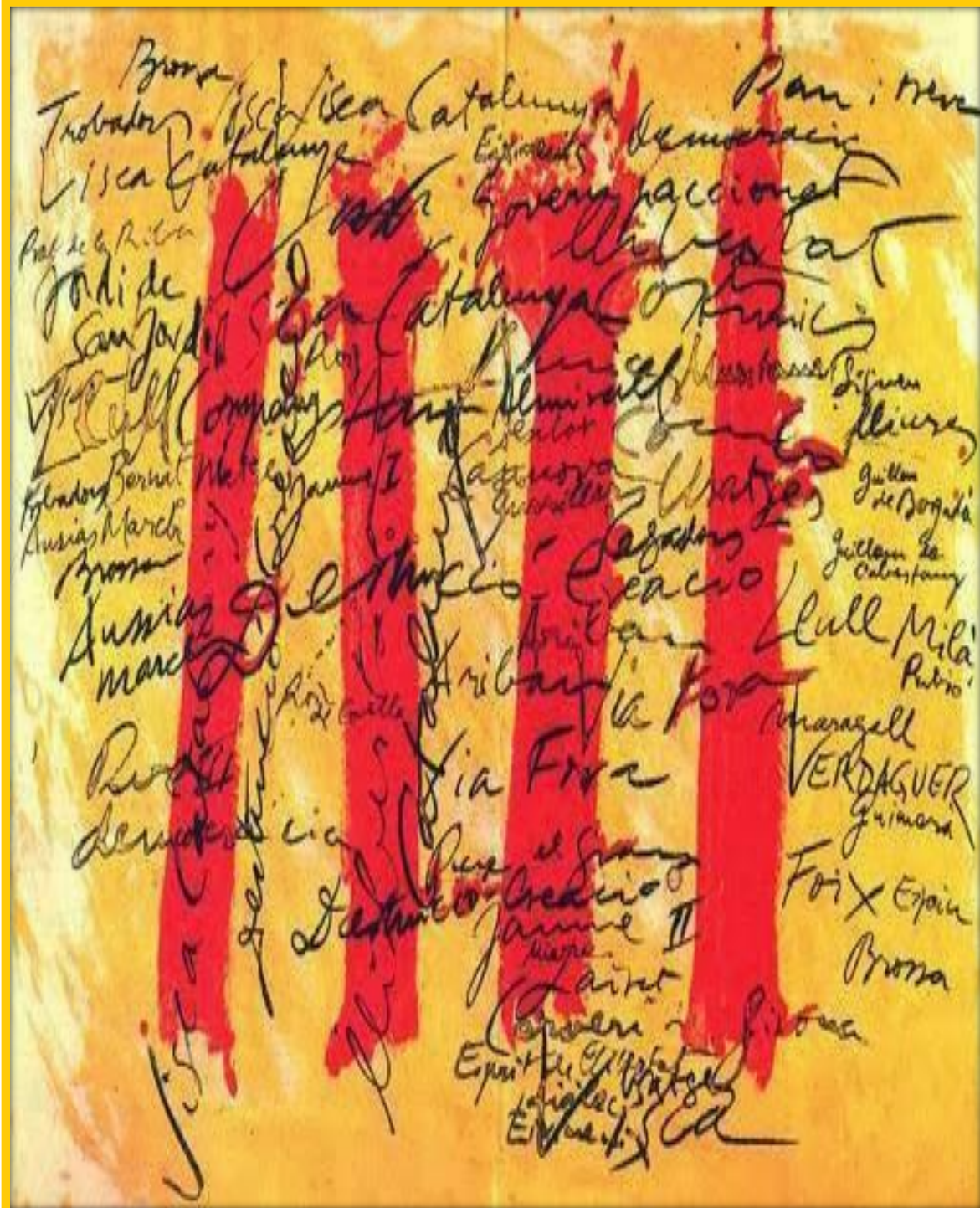
7.1.2 Jornades de reflexió i debat

Dins de l'àmbit educatiu, des de la programació de l'exposició, s'oferiran jornades de debat per a estudiants de secundària i batxillerat de la ciutat. En aquestes jornades de debat, un total de dues, es proposarà als estudiants parlar sobre censura i repressió, sense perdre de vista el resistencialisme cultural com a fil conductor del discurs, mentre se'ls farà prendre consciència sobre on veuen o viuen aquestes situacions en la seva vida o al món. Amb aquestes

jornades de debat es buscarà afavorir l'intercanvi d'històries i de coneixements. Els resultats d'aquestes jornades de debat es presentaran a l'apartat de l'exposició del portal web del Palau Robert, en format document, document que s'habilitarà un cop acabi la mostra.

Per altra banda es celebraran dues jornades de reflexió i debat al voltant de cadascun dels grans temes del discurs museològic abordat a l'exposició, on es debatrà i es reflexionarà al voltant de la resistència cultural i la cultura catalana a l'exili, i la cultura catalana actualment. Les jornades proposades convidaran a aprofundir en aquests temes de la mà d'especialistes en la matèria. En la primera de les jornades, referent a la resistència cultural i la cultura catalana a l'exili es visionaran fragments del programa *Barcelona sota el franquisme*, concretament dels capítols *Repressió cultural* i *Inici de la recuperació cultural*, emesos per Betevé durant l'any 2007. Aquestes jornades de reflexió i debat per a públic general seran retransmeses en directe pel canal de youtube del Palau Robert i quedaran enregistrades al mateix canal i a la web del Palau Robert per aquells que vulguin veure-les més tard.

8. Accessibilitat

Diversitat auditiva: L'exposició comptarà amb subtítols (català castellà i anglès) en el vídeo del bloc 1 que hi ha a l'inici de la mostra expositiva. Per altra banda, en els vinils d'àmbit s'hi afegirà una descripció d'aquell so que s'està escoltant en cada àmbit a través dels altaveus.

Diversitat visual: L'exposició comptarà amb audioguies. Aquestes audioguies s'activaran mitjançant un QR a través del mòbil del propi visitant. A més, l'exposició comptarà amb senyalètica i senyalització a terra, adaptada a aquesta diversitat.

Diversitat motora: L'exposició estarà preparada per a persones amb diversitat motora. El moviment de l'usuari per la sala no tindrà entrebancs, com tampoc per la resta de l'edifici, per on podrà pujar i baixar per ascensor. A més, els textos de l'exposició, així com les diferents vitrines, estaran ubicats a una alçada apropiada per tal que puguin gaudir de l'exposició.

Diversitat cognitiva: Els textos de sala seran clars i concisos, amb les idees i informació clau i sense complicacions. Tot i això, es posarà a disposició de les persones amb diversitat cognitiva un dossier amb textos en format de lectura fàcil i imatges per tal de facilitar-los la comprensió.

El pressupost anual del Palau Robert per a les exposicions és d'aproximadament 1.000.000 €, pressupost que administra el departament en el qual està escrit, que en aquest moment és el Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya.

Tenint en compte que el pressupost anual gira entorn 1M€ i que anualment es realitzen aproximadament unes 12/15 exposicions a l'equipament, el pressupost que queda per a la realització de *Murs. El resistencialisme cultural a Catalunya 1939-1975*, és d'uns 100.000 € (tenint en compte que una bona part d'aquestes 12/15 exposicions fetes durant l'any es localitzen al jardí, i, per tant, són senzilles i de poc pressupost).

Per al pressupost s'ha elaborat una graella dividida en els diferents ítems, des dels quals es desglossen les despeses derivades de l'exposició. Així doncs, les despeses estan organitzades en les següents partides generals: honoraris, instal·lació i muntatge, registre, 5 blocs museogràfics, elements de comunicació, producció del catàleg, producció de marxandatge, i educació i activitats. En les partides dels 5 blocs museogràfics només s'hi inclouen els objectes d'escenografia i mobiliari, equipament tècnic i altaveus. Producció gràfica, producció

d'elements de muntatge, producció audiovisual i il·luminació s'inclouen conjuntament en la segona taula del pressupost (referent a les partides d'instal·lació i muntatge). Cal afegir que per a la il·luminació s'han calculat 5 focos LED carril de llum càlida per a cada àmbit, i que aquests queden tots comptabilitzats en les partides d'instal·lació i muntatge, de manera que en les posteriors partides de cada àmbit aquests ja no apareixen.

Per altra banda, s'ha realitzat una altra graella referent als ingressos, on s'hi desglossen els ingressos referents al marxandatge i les publicacions, ja que tant l'entrada com les activitats són gratuïtes. Aquests ingressos serveixen per ajustar el pressupost a la quantitat desitjada.

Cal tenir en compte que les exposicions del Palau Robert són proposades per part de l'equipament o bé del subjecte interessat cap al Palau Robert. És a dir, les proposen o els hi proposen. En aquest cas, la idea és que la mostra expositiva sigui proposada del Palau Robert cap al subjecte. S'ha de tenir en compte, però, que malgrat que el procés de proposició de les mostres no sigui a concurs públic, sí que és a concurs públic l'empresa que acaba produint les exposicions.

Per finalitzar, cal destacar que tant en la petició de fotografies a l'arxiu fotogràfic de Barcelona, com en la petició de revistes i premsa a l'ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques), els responsables dels corresponents arxius han recomanat que, en comptes de realitzar un préstec del material necessari per a l'exposició, es realitzi una adquisició d'un arxiu digital, de tal manera que pagant el preu fixat per l'Ajuntament i pagant després la realització de la còpia al laboratori de referència del sol·licitant no s'han de fer més tràmits, a més d'obtenir les còpies ja emmarcades. Aquest procés, doncs, fa que el sol·licitant

s'estalviï un procediment de gestió lent en el qual, en cas de voler els originals, s'ha de realitzar una carta de sol·licitud, un informe de les condicions de l'espai expositiu (*Facility report*) i l'assegurança clau a clau del material sol·licitat.

ÍTEM	QUANTITAT	EUROS/UNITAT	TOTAL (amb IVA)
DESPESES			10.000 €
1. HONORARIS			
Coordinació	1	10.000 €	10.000 €
2. INSTAL·LACIÓ I MUNTATGE			34.912,3 €
Equip muntatge		3.000 €	3.000 €
Equip desmuntatge		1.500 €	1.500 €
Producció elements de muntatge			
Emmarcacions i des emmarcacions (imatges)	50		377,50 €

Parets modulars (250x120x60)	23	868 €	19.964,00 €
Pintura negra/blanca	3	45,95 € / 19,95 €	111,85 €
Producció gràfica			
Cartel·les vinil blanc	200	0,81€	162 €
Vinils adhesius(plastificats)	50	11,98€/m ²	1.646,04 €
Vinils adhesius senyalètica i senyalització (terra)	15	5,33 €	79,95 €
Cartells bloc 3	20	1,47 €	29,47 €
Qüestionaris avaluació	300	0,18 €	54,45 €
Dossiers diversitat cognitiva (10 pg)	50	3,76 €	188,14 €
Producció audiovisual (inclou subtítols)			
Creació material audiovisual i sonor		5.000 €	5.000 €
Producció audioguies (aplicació, producció pròpia)		59,98 €/mes	299,40 €
Il·luminació (Foco LED carril) (50: 5 per àmbit)	50	49,99 €	2.499,5 €

3. REGISTRE			9.087,50 €
Reproducció fotografies/documents i tarifes d'ús	200		6.087,50 €
Transport (imatges, documents, mobiliari, objectes)			3.000 €

Bloc 1			1.540,90 €
Pantalla 158" i projector	1	1.059,90 €	1.059,90 €
Tablet intel·ligent	1	133 €	133 €
Suport tablet	1	107,69 €	107,69 €

Expositor de paret (flyers, díptics)	1	40,50 €	40,50 €
Estació de gel hidroalcohòlic	1	49 €	49 €
Comptador visitants	1	0 € (ja hi és)	0 €
Altaveus	2	75 €	150 €

Bloc 2			1.531,95 €
Guirlanda de senyeres	2	15,95 €	31,9 €
Senyera amb màstil	1	153,05 €	153,05 €
Bagul de fusta amb candau	1	187 €	187 €
Caixes metacrilat transparent amb tapa (vitrines verticals)	40	17,75 €	710 €
Altaveus	6	75 €	450 €

Bloc 3			6.974,69 €
Porta papers amb pinces	20	17,60 €	352 €
Corda	1	17,21 €	17,21 €
Pupitre de fusta	5	262 €	1.310 €
Cadires de fusta	5	98 €	490 €
Material escolar		66,53 €	66,53 €
Maniquins	5	240,79 €	1.203,95 €
Decoració casa (rellotge, plantes, gerros...)		310 €	310 €
Calaixeres 90x150x45	5	495 €	2.475 €
Altaveus	10	75 €	750 €

Bloc 4			10.070 €
Vitrines de taula 150x180x80	4	2.480 €	9.920 €
Llibres i revistes (penjats del sostre)		0 €	0 €
Altaveus	2	75 €	150 €

Bloc 5			2.501,11 €
Lones PVC	16	5,56€/u	88,95 €
Pantalla 158" + projector	1	1.059,90 €	1.059,90 €
Tablets intel·ligents	4	133 €	532 €
Suports tablets	4	107,69 €	430,76 €
Expositor (qüestionaris)	1	40,50€	40,50 €
Estació gel hidroalcohòlic	1	49 €	49 €
Altaveus	4	75 €	300 €

4. ELEMENTS DE COMUNICACIÓ			4.644,33 €
Difusió Premsa		3.600 €	3.600 €
Difusió Xarxes i web		300 €	300 €
Producció elements comunicació			
Cartells A3 empaperar	100	0,63 €	62,68 €
Cartell façana (3x5m)	2		332,84 €
Cartell escales (3x3m)	1		104,53 €
Lona Tòtem entrada	1		51,92 €
Flyers A6	5000	0,017 €	50,83 €
Díptics A5	5000	0,028 €	141,53 €

5. PRODUCCIÓ DEL CATÀLEG			7.000 €
Disseny i maquetació		2.500 €	2.500 €
Textos		1.400 €	1.400 €
Fotografies		300 €	300 €
Correcció		500 €	500 €
Traduccions			
Traducció al castellà		800 €	800 €
Traducció a l'anglès		1.500 €	1.500 €
Impressió (ajuntament)		0 €	0 €

6. PRODUCCIÓ DEL MARXANDATGE			755 €
Tote bags	500	0,60 €	300 €
Material d'oficina			
Llibretes	500	0,82 €	410 €
Bolígrafs	500	0,09 €	45 €

7. EDUCACIÓ I ACTIVITATS			2.400 €
Jornades reflexió	2		
Coordinació i disseny			800 €
Jornades reflexió estudiants	2		
Coordinació i disseny			600 €
Visites guiades	5		
Honoraris visites		200 €	1.000 €

INGRESOS			
8. MARXANDATGE I PUBLICACIONS			20.500 €
Marxandatge de l'exposició			
Llibretes	500	8 €	4.000 €
Bolígrafs	500	3 €	1.500 €
Tote Bags	500	10 €	5.000 €
Venda de publicacions			
Catàleg	500	20 €	10.000 €

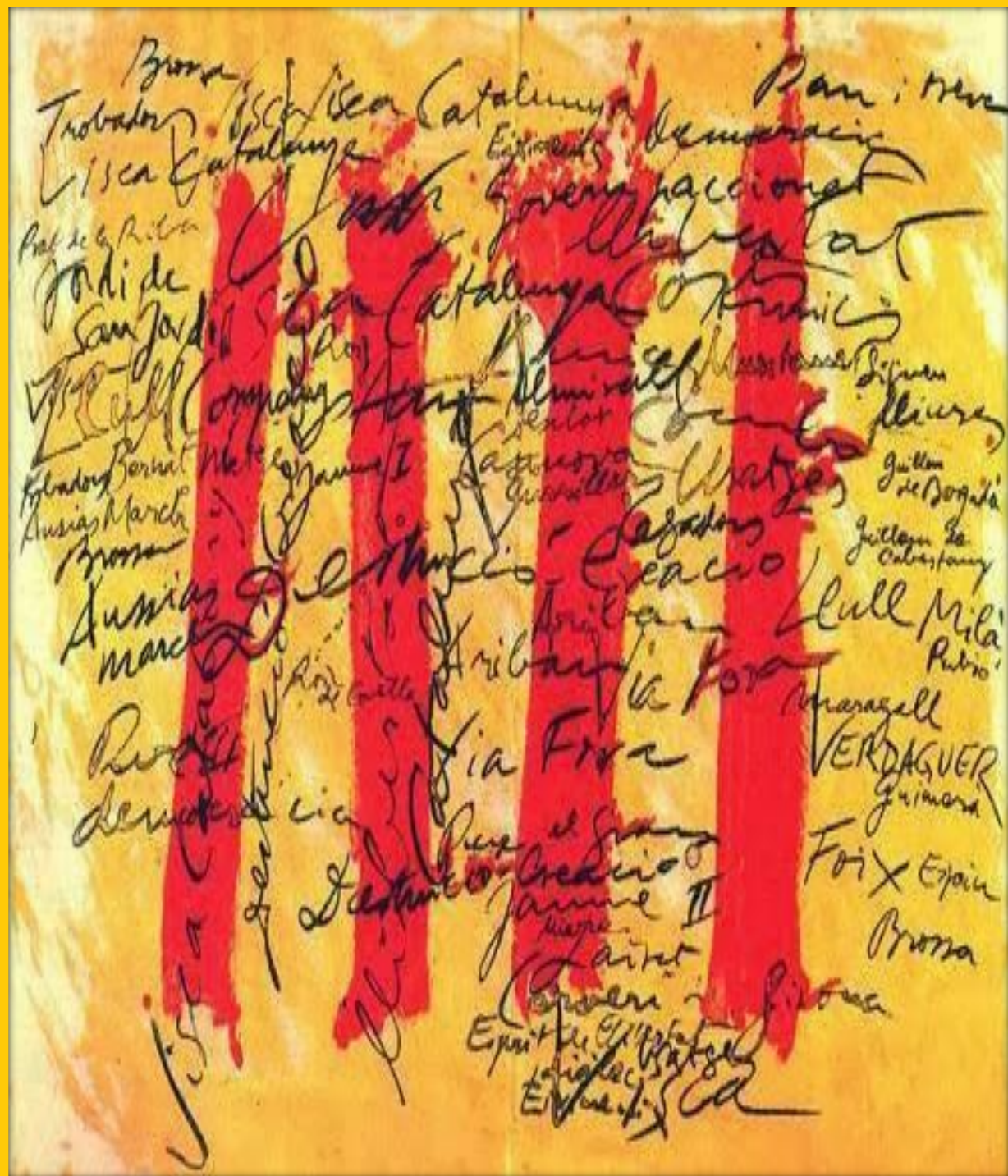
Total exposició (sense IVA): 91.336,28 €

Total exposició (amb IVA 21%): 110.516,9 €

Total ingressos (sense IVA): 20.500 €

Total ingressos (amb IVA 21%): 24.805 €

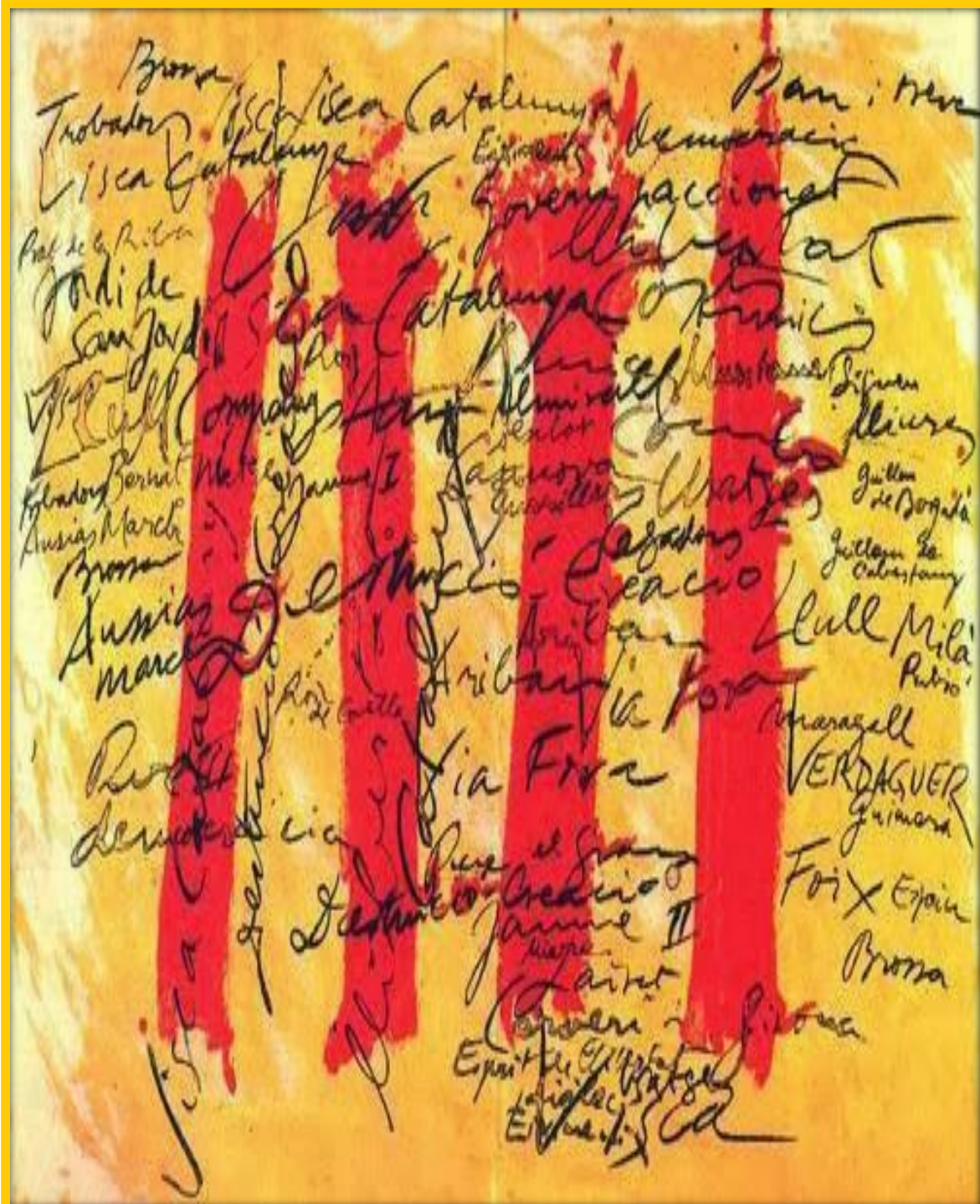
Total despeses (110.516,9) – ingressos (24.805 €): 85.711,9 €

10.

Cronograma

MESOS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Redacció guió museològic										
Producció museogràfica										
Recerca, selecció i adquisició d'imatges i documents d'arxiu (reproduccions)										
Redacció textos (vinils, audiovisuals, sonors, audioguia, dossiers)										
Disseny i producció gràfica (vinils: mapes, línies del temps, senyalètica, textos)										
Producció audiovisual i recursos sonors (inclosa audioguia)										
Producció audioguies (aplicació, producció pròpia)										
Producció objectes i escenografia										
Producció parets modulars, vitrines i mobiliari										
Comunicació i difusió										
Elaboració i producció de flyers i díptics										
Elaboració i producció cartells i lones										
Difusió premsa i xarxes										
Muntatge										
Il·luminació										
Col·locació (parets modulars, vitrines, mobiliari)										
Producció marxandatge i publicacions										

11.

Avaluació

L'avaluació de la mostra expositiva serveix com a eina per a d'obtenir dades referents a la incidència del projecte realitzat, en quan al compliment d'objectius, dades a partir de les quals es pot avaluar la incidència de l'exposició en el públic de la mostra, així com l'impacte de l'exposició, en aquest cas a nivell social i cultural. Aquests recull de dades, a més, proporciona eines de cara a la realització de noves mostres i les seves activitats complementàries, per aconseguir així els objectius plantejats a l'inici de cada mostra.

Per a aquesta mostra expositiva l'avaluació es realitzarà durant l'exposició i un cop acabada aquesta. L'avaluació pensada, pendent d'elaborar-se amb més precisió de cara al projecte executiu consta de: qüestionaris, estadístiques de públic, resultats *tablet* interactiva, visites/interacció del públic a la pàgina web i a les xarxes socials, i reaccions de les diferents institucions culturals i població.

Durant l'exposició

Qüestionaris

Els qüestionaris es trobaran ubicats al final de l'exposició i el personal del Palau Robert s'encarregarà de convidar al públic a realitzar-los un cop surtin de la mostra. En cap cas, però, serà obligatori. En aquest qüestionari es buscarà que el visitant valori aspectes com: l'interès del tema de l'exposició, la distribució de la mostra, els aspectes que han trobat més rellevants, la necessitat de divulgar aquesta temàtica com també la seva reflexió actual, la valoració de les activitats i proposta de noves activitats en cas que es cregui convenient, la difusió de la mostra, l'accessibilitat, o possibles continguts similars a realitzar en un futur al Palau Robert.

Aquests qüestionaris es realitzaran amb la finalitat de no només obtenir opinió sobre aquesta exposició en concret, sinó també per tal de tenir en compte aspectes rellevants sorgits de l'opinió del públic en aquests qüestionaris de cara a noves mostres al Palau Robert. Els qüestionaris, doncs, seran un indicador de qualitat, des del qual es podrà avaluar el grau de satisfacció del visitant i el perfil de públic de la mostra.

Estadístiques de públic

Les estadístiques de públic serviran al centre d'exposicions per a conèixer l'èxit de la mostra. Aquestes estadístiques s'obtindran a través del nombre de visitants que visitin la mostra, els quals quedaran registrats en el comptador situat a l'entrada de la sala 3 del Palau Robert. A més, també es farà un seguiment del visitant durant la mostra, a través del qual es podrà conèixer el temps de visita i les diverses reaccions de cara a allò que estiguin observant. Així doncs, en aquest cas, els comptadors serviran com a indicadors de gestió.

Valoració *tablet* interactiva

La valoració de la *tablet* interactiva serà similar a l'avaluació mitjançant qüestionaris. En aquest cas, però, de forma simplificada i menys formal. Al final de l'exposició, els visitants es trobaran amb una *tablet* per tal de realitzar la valoració de la mostra, on apareixeran diverses preguntes sobre allò que han anat veient i les quals hauran de respondre de manera senzilla a partir dels *emojis* que se'ls apareixeran. La valoració a través de la *tablet* interactiva, doncs, és un

indicador de qualitat, des del qual es podrà avaluar el grau de satisfacció del visitant.

Impacte a xarxes socials i pàgina web

A més dels qüestionaris, les estadístiques de públic i la valoració a través de la tauleta interactiva, també es valorarà l'impacte de l'exposició a través de la interacció del públic a les xarxes socials i a la pàgina web. Mitjançant els *hashtags* proposats per a les xarxes socials, la publicació de *posts* referents a l'exposició, la compartició de contingut publicat pel pròpi Palau Robert, i les estadístiques de visites a la pàgina web es podran obtenir impressions sobre la mostra.

Després de l'exposició

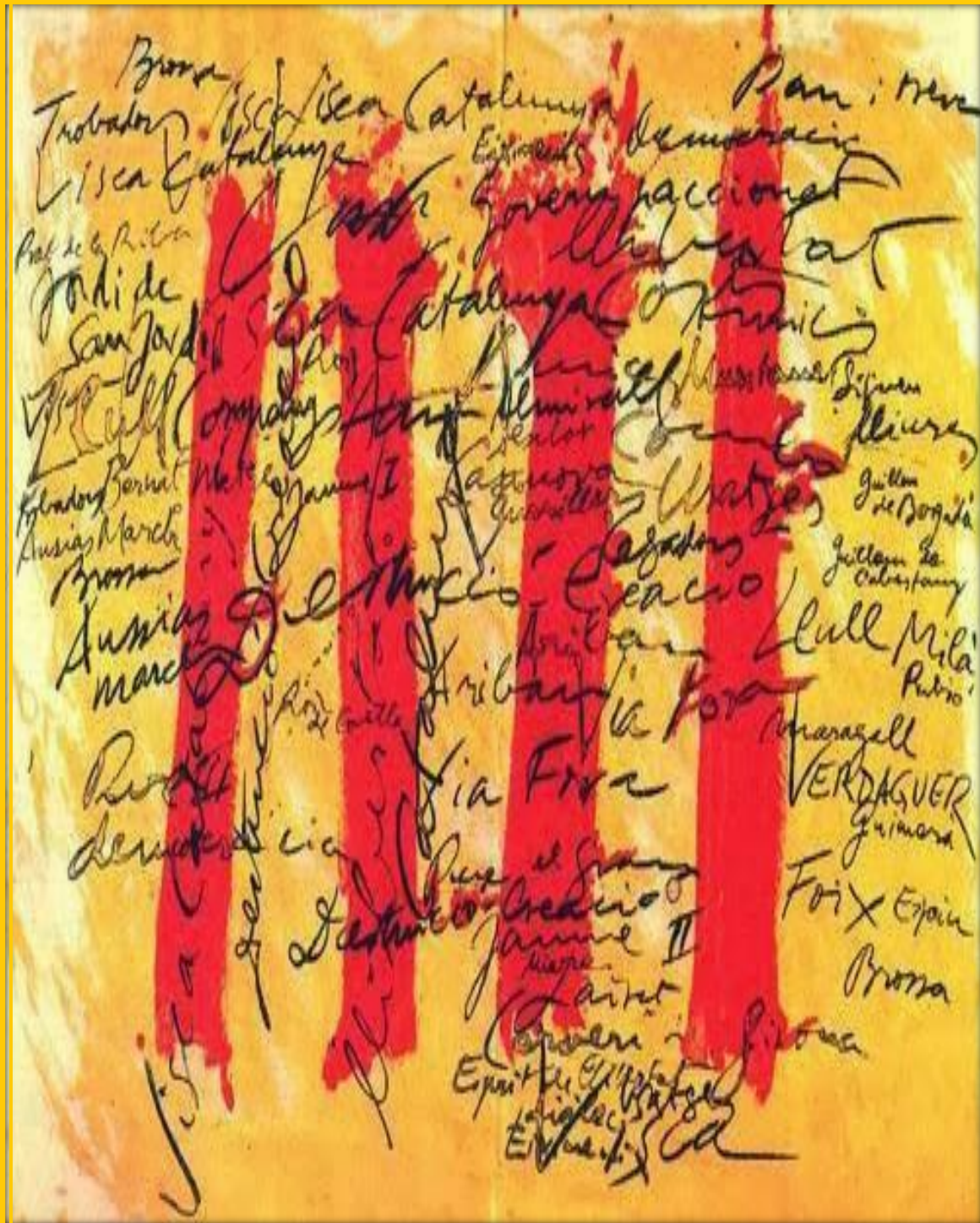
Un cop realitzada l'avaluació durant l'exposició, es buscarà observar l'impacte d'aquesta en institucions culturals i població general. Aquest impacte es mesurarà a partir de les noves propostes generades a partir del contingut de la mostra, així com, per exemple, per les possibles

itineràncies sorgides de l'impacte i la demanda d'aquesta exposició en altres poblacions de Catalunya.

A més, també se seguirà un mètode d'avaluació transversal a través del qual, mitjançant la comparació amb els resultats d'altres exposicions temporals del Palau Robert, es podrà esbrinar el grau de consecució d'objectius així com els aspectes museogràfics, activitats o línies de discurs que més bé funcionin. També es podrà mesurar, a partir d'aquest mètode, el funcionament dels elements de comunicació i difusió de la mostra expositiva.

D'aquests mètodes d'avaluació n'hauria de sorgir, com a resultat, la consecució d'un projecte de divulgació històrica i reflexió de la situació cultural actual. Una mostra expositiva, doncs, positiva per a tots aquells que la visitin. Una exposició de referència en divulgació històrica des d'un punt de vista cultural, en la línia de les temàtiques expositives del Palau Robert i a l'ordre del dia pels ciutadans de Catalunya.

12.

Conclusions

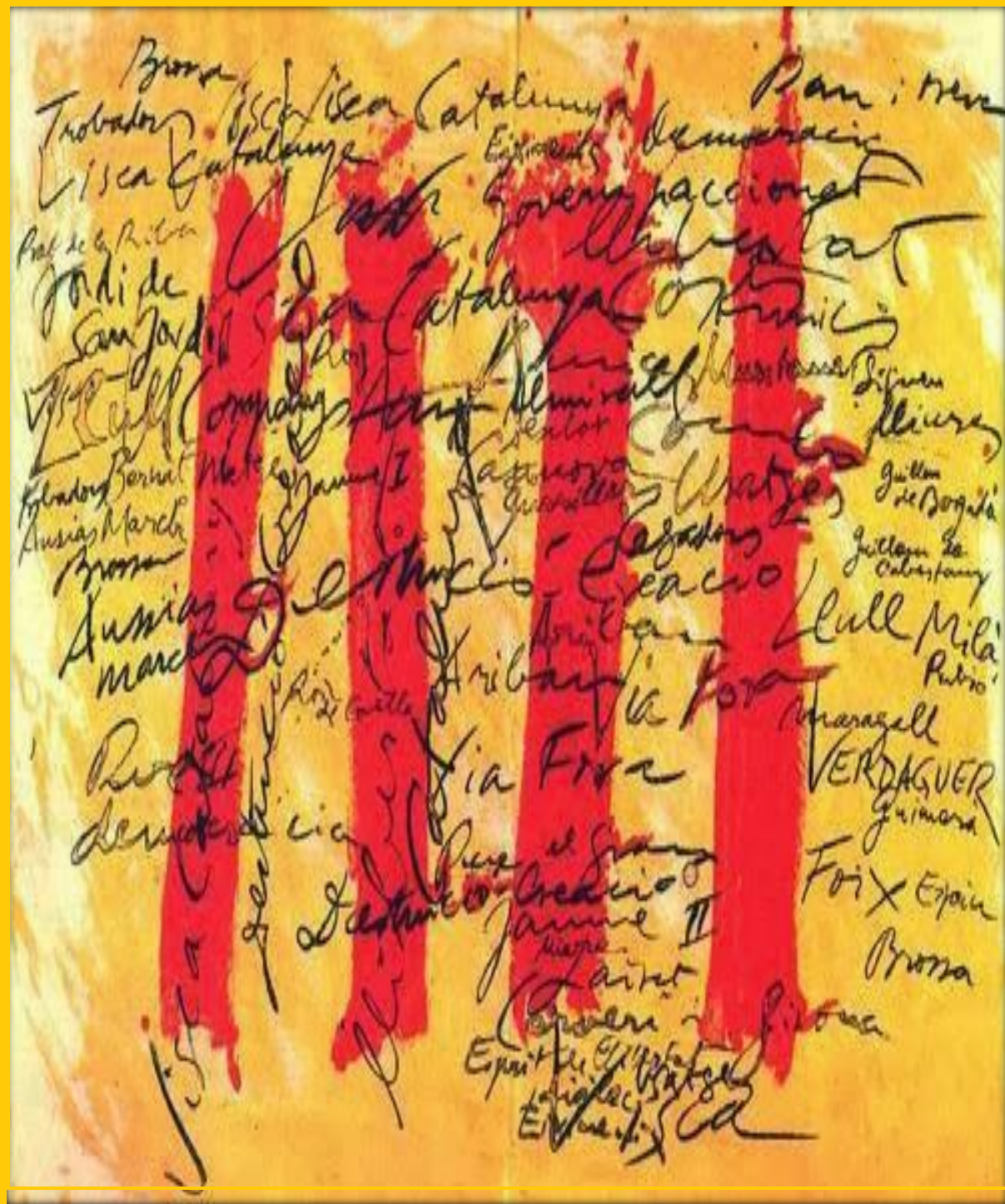
Malgrat haver realitzat ja l'apartat d'avaluació en el qual s'ha esmentat la forma d'avaluar l'exposició proposada així com els resultats esperats en aquesta, és necessari fer una sèrie d'apunts referents a la mostra expositiva proposada en aquest treball.

En primer lloc, cal destacar la viabilitat i actualitat del projecte amb relació a la temàtica proposada. Si bé pot semblar que la temàtica de l'exposició ja és repetitiva o està obsoleta, en l'últim any, i principalment els últims mesos/setmanes, s'ha demostrat com encara queden molts aspectes per tractar i perspectives des de les que fer-ho. Cal destacar tres mostres expositives o actes relacionats amb aquest context històric que s'han posat en marxa les últimes setmanes. En primer lloc, l'exposició inaugurada a finals de juny sobre la clandestinitat, la premsa i la propaganda antifranquista, amb el títol *Quan plovi en octavetes. Clandestinitat, premsa i propaganda antifranquista*. Una exposició que reivindica la importància de la premsa clandestina i la propaganda en la lluita antifranquista a partir de la col·lecció de l'AHCB. Una mostra expositiva contextualitzada en el mateix període que aquest projecte, i enfocat, a diferència d'aquest, des d'una visió més social i política.

En segon lloc, destacar la commemoració del 75è aniversari del concurs parroquial de poesia de Cantonigròs, impulsat per Joan Triadú, concurs que va aplegar grans i joves poetes a la dura postguerra, i concurs que s'ha esmentat en l'àmbit 3 del guió museològic d'aquest treball, en l'apartat referent a llibres, editorials i premis literaris. Una commemoració acompanyada d'una exposició fotogràfica al mes de juliol d'aquest 2021.

En tercer lloc, destacar l'exposició inaugurada al Palau Robert durant el mes de juliol per celebrar els 60 anys del naixement d'Òmnium Cultural, entitat que va néixer amb l'objectiu de defensar i promoure la llengua i modernitzar la cultura catalana davant la persecució franquista. Una mostra expositiva ubicada als jardins del Palau Robert, i relacionada amb la mostra d'aquest projecte tant pel que fa a temàtica com pel que fa a l'elecció de l'espai expositiu. Cal destacar en positiu, doncs, que aquesta exposició sobre els 60 anys d'Òmnium Cultural complementaria significativament la mostra proposada en aquest projecte.

Per últim, sembla de vital importància destacar la relació de la temàtica proposada en aquesta mostra expositiva amb l'espai escollit per ubicar-la. Tal com s'ha pogut comprovar en l'apartat 3 d'aquest treball, referent a la descripció del projecte, el Palau Robert va ser seu del Departament de Cultura durant la Guerra Civil, lluitant per salvaguardar i difondre la cultura catalana, així com treballant per estendre i millorar l'ensenyament arreu del país, al Front i a la Rereguarda, a més de lluitar per l'ensenyament de la llengua catalana. El Palau Robert, doncs, és l'espai idoni per a la realització d'aquesta mostra expositiva.

13.

Bibliografia i webgrafia

LLIBRES

- ARMENGOL, Montserrat; CUENDE Mònica; BUSQUÉ, Jaume. GENERALITAT DE CATALUNYA. *Històries del Palau Robert*. Barcelona: Ara Llibres SCCL, 2013.
- BENET, Josep. *Cataluña bajo el régimen franquista. Informe sobre la persecución de la lengua y la cultura catalanes por el régimen del general Franco. (1ª parte)*. 1a ed. Barcelona: Editorial Blume, 1979. ISBN: 84-7031-144-1.
- *Cultura catalana i franquisme. Societat civil i resistència a Catalunya (1939-1977)*. 1a ed. Barcelona: Fundació Jaume I, 2002. (Nadala; núm.36) ISBN: 84-7226-705-9
- DE RIQUER, Borja. *Historia de España. La dictadura de Franco. Volumen 9*. 1a ed. Barcelona: Crítica/Marcial Pons, 2010. ISBN: 978-84-9892-063-5
- FABRE, Jaume; HUERTAS, Josep M. Els mitjans de comunicació. A: GABRIEL, Pere. *Història de la Cultura Catalana. Resistència cultural i redreçament 1939-1990. Volum X*. 1a ed. Barcelona: Edicions 62, 1998, p. 83-98. ISBN: 84-297-4480-0
- FABRE, Jaume; HUERTAS, Josep M.; RIBAS, Antoni. *Vint anys de resistència catalana (1939-1959)*. 1a ed. Barcelona: La Magrana, 1978. ISBN: 84-7410-036-4.
- LARIOS, Jordi (ed.). *La cara fosca de la cultura catalana. La col·laboració amb el feixisme i la dictadura franquista*. 1a ed. Palma de Mallorca: Leonard Muntaner Editor, 2013. ISBN: 978-84-15592-74-4.
- MANENT, Albert. La cultura catalana a l'exili. A: GABRIEL, Pere. *Història de la Cultura Catalana. Resistència cultural i redreçament 1939-1990. Volum X*. 1a ed. Barcelona: Edicions 62, 1998, p. 257-272. ISBN: 84-297-4480-0
- MARTÍN RAMOS, Josep Lluís. Introducció: de dictadura a democràcia. Canvis i continuïtats en l'articulació política de Catalunya. A: GABRIEL, Pere. *Història de la Cultura Catalana. Resistència cultural i redreçament 1939-1990. Volum X*. 1a ed. Barcelona: Edicions 62, 1998, p. 25-50. ISBN: 84-297-4480-0
- SAMSÓ, Joan. *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública (1939-1951) Volum II*. 1a ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat S. A., 1995. ISBN: 84-7826-622-4.
- SANTACANA, Carles (coord.). *Entre el malson i l'oblit. L'impacte del franquisme en la cultura a Catalunya i les Balears (1939-1960)*. 1a ed. País Valencià: Editorial Afers, 2013. ISBN: 978-84-92542-84-0

- VALLVERDÚ, Francesc. La llengua catalana, els llibres. A: GABRIEL, Pere. *Història de la Cultura Catalana. Resistència cultural i redreçament 1939-1990. Volum X*. 1a ed. Barcelona: Edicions 62, 1998, p. 69-82. ISBN: 84-297-4480-0

ARTICLES

- BARNOSELL, Genís. Cultura catalana i franquisme: el cost de la dictadura. A: *L'Avenç* [en línia]. Barcelona: L'Avenç S.L., juny 2014. Núm. 402. Pg. 60-63. [consulta: maig 2021]. ISSN: 2339-7861. Disponible a: <<https://www.iquiosc.cat/cercador/?search=l%27aven%C3%A7+402>>

- CONSELL NACIONAL DE LA CULTURA I DE LES ARTS (2020). "Informe anual de l'estat de la cultura i les arts 2019". *Fundació Ampans*. B-8485-2013. Barcelona, 1-108.

- FERRÉ PAVIA, Carme. *Serra d'Or*: la plataforma de la intel·ligència cultural durant el franquisme. A: *Cercles. Revista d'història cultural*. [en línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2003. Núm. 6. Pg. 44-52. [consulta: maig 2021]. ISSN: 1699-7468. Disponible a: <<http://revistes.ub.edu/index.php/cercles/issue/view/1385/showToc>>

- FERRER, F. (2002). "La repressió de la llengua catalana". Publicat a *Serra d'Or*. Barcelona, 18-21.

- FRANCISCO FUENTES, Juan. Prensa y política en el tardofranquismo (1962-1975). La rebelión de las élites. A: *Cercles. Revista d'història cultural*. [en línia]. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2003. Núm. 6. Pg. 12-32. [consulta: maig 2021]. ISSN: 1699-7468. Disponible a: <<http://revistes.ub.edu/index.php/cercles/article/view/16619>>

- GASSOL, O. (2017) “El franquisme a Catalunya: intel·lectuals, cultures, llengües. Balanç i perspectives (2000-2015)”. *Journal of Catalan Studies*. UAB. 1-30.
- GOSSOL I BELLET, Alicia. El franquisme a Catalunya: intel·lectuals, cultures, llengües. Balanç i perspectives (2000-2015). A: *Journal of Catalan Studies* [en línia]. Cambridge: University of Cambridge, 2017. Núm 20. Pg. 34-63. [consulta: maig 2021]. ISSN: 1139-0271. Disponible a: <http://jocs.anglo-catalan.org/ojsnew/index.php/jocs/article/view/12>
- IERMB (2020) “La metròpoli en 100 indicadors. L’AMB en xifres 2019”. *Jordi Llobet*. ISBN: 9788492940417. Bellaterra, 1-111.

PÀGINES WEB

- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2020). “Barcelona Cultura. Barcelona ciutat de cultura”. <
<<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/barcelona-ciutat-de-cultura/dades?lang=ca>> [última consulta: març 2021]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2020). “Eixample”. <<https://ajuntament.barcelona.cat/eixample>> [última consulta: març 2021]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2020). “Barcelona cultura. Equipaments”: <<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/equipaments/>> [última consulta: març 2021]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2021). “Observatori dades culturals Barcelona. Perfil del públic dels museus. Enquesta 2020.” : <[Perfil del públic dels museus. Enquesta 2020 | Observatori de dades culturals de Barcelona \(bcn.cat\)](#)> [última consulta: maig 2021]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2020). “Turisme”: <<https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/ca/presentacio>> [última consulta: març 2021]

- ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA (2020). “Conèixer l'àrea metropolitana”: <<https://www.amb.cat/s/web/area-metropolitana/coneixer-l-area-metropolitana.html>> [última consulta: març de 2021]
- BUXADERA I VILÀ, Julià. (2019). *El franquisme a Catalunya (1939-1975)*. Buxaweb.com. <<http://www.buxaweb.com/historia/>> [consulta: maig 2021].
- CERCADOR INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC (2021). “Palau Robert”: <[Cercador Inventari del Patrimoni Arquitectònic. Fitxa \(gencat.cat\)](http://www.gencat.cat/cercador/inventari-del-patrimoni-arquitectonic/fitxa-palau-robert)> [última consulta: abril 2021]
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2021). “L'institut”. <<https://www.iec.cat/institucio/>> [última consulta: març 2021]
- MEMORIAL DEMOCRÀTIC (2021). “La institució”. <<http://memoria.gencat.cat/ca/institucio/>> [última consulta: març 2021]
- MORENO CULLELL, Vicente. *La repressió franquista*. Ciències socials en xarxa. 28/04/2011. <<http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/04/28/la-repressio-franquista/>> [consulta: maig 2021]
- OBSERVATORI DEL TURISME A BARCELONA (2020). “Informe de l'Activitat Turística 2019”:

- <<https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/sites/default/files/iat19.pdf>> [última consulta: març 2021]
- ÒMNIUM CULTURAL (2019). *Presentació*. Omnum.cat. <<https://www.omnum.cat/ca/presentacio/>> [consulta: maig 2021]
- PÀGES, E. (2018) “Repressió de la llengua catalana”: <<https://repescantelpassat.cat/repressio-de-la-llengua-catalana/>> [última consulta: maig 2021]
- PALAU ROBERT (2021). “Carta de serveis Palau Robert”: <http://palaurobert.gencat.cat/web/.content/00_El_PalauRobert/Carta-de-Serveis-Palau-Robert.pdf> [última consulta: abril 2021]
- PALAU ROBERT (2021). “Història del Palau Robert”: <<http://palaurobert.gencat.cat/ca/contacte/historia/>> [última consulta: abril 2021]
- PALAU ROBERT (2021). “Inici”: <<http://palaurobert.gencat.cat/ca/inici>> [última consulta: juny 2021]
- TRESSERRAS, J. (2017) “La cultura en la Catalunya del segle XXI”. <<https://irla.cat/wp-content/uploads/2017/06/La-cultura-a-Catalunya-el-segle-XXI..pdf>> [última consulta: maig 2021]
- WEB GENCAT.CAT: cultura i llengua: <<https://web.gencat.cat/ca/temes/catalunya/coneixer/cultura-llengua/#bloc1>> [Última consulta: gener de 2021]